

Arthur Schnitzler

SAMOTNA POT

Mestno gledališče ljubljansko, Čopova 14, 1000 Ljubljana, Slovenija

Hišna centrala **+386 (0)1 4258 222**

Tajništvo **+386 (0)1 4257 148**

Blagajna **+386 (0)1 2510 852**, odprto vsak delavnik od 12. do 18. ure in uro pred
predstavo, e-naslov **blagajna@mgl.si**

E-naslov **info@mgl.si**

Spletno mesto **www.mgl.si**

Barbara Hleng Samobor direktorica in umetniška vodja

Petra Bizjak direktoričina pomočnica – poslovna vodja

Janez Koleča direktoričin pomočnik za tehnične zadeve

Alenka Klabus Vesel dramaturginja in arhivarka

Eva Mahkovič dramaturginja in vodja mednarodnega oddelka

Petra Pogorevc dramaturginja in urednica Knjižnice MGL

Ira Ratej dramaturginja in vodja izobraževalnega programa

Maja Cerar, Martin Vrtačnik lektorja

Simona Belle vodja službe za odnose z javnostmi in trženja
tel. +386 (0)1 4255 000

Branka Lepšina koordinatorka in planerka programa
tel. +386 (0)1 2514 167

Katarina Koprivnikar vodja projektov
tel. +386 (0)1 4258 222

Petra Setničar koordinatorka obiska
tel. +386 (0)1 4258 222

Urša Petelinek in Rok Špacapan blagajničarja in informatorja
tel. +386 (0)1 2510 852

Javni zavod Mestno gledališče ljubljansko, ustanoviteljica Mestna občina Ljubljana
Program gledališča financirata Ministrstvo za kulturo (iz proračuna Republike Slovenije) in MOL.

Svet Mestnega gledališča ljubljanskega

mag. Mojca Jan Zoran (predsednica), **Ira Ratej** (namestnica predsednice), **Špela Knol**, **mag. Kim Komljanec**, **Ksenija Sever**

Strokovni svet Mestnega gledališča ljubljanskega

Eva Mahkovič (predsednica), **Alen Jelen**, **Tone Peršak**, **izr. prof. dr. Katarina Podbevšek**, **Matej Puc**, **Nina Valič**

Ustanoviteljica

Mestna občina
Ljubljana

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

Arthur Schnitzler

SAMOTNA POT

Der einsame Weg, 1904

Prva slovenska uprizoritev

Premiera 27. maja 2022

Prevajalka **AMALIJA MAČEK**

Režiser in scenograf **DORIAN ŠILEC PETEK**

Dramaturginja **EVA MAHKOVIC**

Kostumografka **TINA BONČA**

Avtor glasbe **LAREN POLIČ ZDRAVIČ**

Lektorica **MAJA CERAR**

Oblikovalec svetlobe **BOŠTJAN KOS**

Oblikovalec zvoka **MATIJA ZAJC**

Dodatna besedila so napisali Eva Mahkovic, Dorian Šilec Petek, Klara Kuk in Domen Novak, nekatera na podlagi novele Arthurga Schnitzlerja *Sterben* (*Umiranje*).

Vodja predstave **Jani Fister**

Šepetalka **Nina Strmole**

Tehnični vodja **Janez Koleča**

Vodja scenske izvedbe **Matej Sinjur**

Vodji tehničnih ekip **Branko Tica** in **Boris Britovšek**

Tonski tehnik **Tomaž Božič**

Osvetljevalca **Bogdan Pirjevec** in **Janez Vencelj**

Frizerka in maskerka **Anja Blagonja**

Garderoberka **Angelina Karimović**

Sceno so izdelali pod vodstvom mojstra **Vlada Janca** in kostume pod vodstvom mojstric **Irene Tomažin** in **Branke Spruk** v delavnicah MGL.

Igrajo

Profesor Wegrat **JAKA LAH**

Gabriele Wegrat **TJAŠA ŽELEZNIK**

Julian Fichtner **MATEJ PUC**

Stephan von Sala **UROŠ SMOLEJ**

Irene Herms **NINA RAKOVEC**

Johanna Wegrat **KLARA KUK** k. g.

Felix Wegrat **DOMEN NOVAK** k. g.

AMPAK ALI SE BO TO KDAJ KONČALO?

EM: *Samotna pot* je zame v prvi vrsti tekst o platoju. Stara sem 36 let in se že nekaj let stežka privajam na resnico, da sem profesionalno prilezla na ravnico, ki se bo zdaj verjetno mučno vlekla. Bojim se, da sem se za marsikaj odločila narobe, bojim se prihodnjih strahov in prihodnjih obžalovanj in tega, da bi morala manj vlagati v kariero, ki je v mojem poklicu tako ali tako kar smešen koncept, in več v odnose (tukaj sem verjetno že marsikaj zamudila). V *Samotni poti* (v naši verziji, kjer smo črtali pomožne like in zdravnika Reumannna, ostalino obdobja, v katerem je Schnitzler živel in pisal) so trije odrasli moški (Wegrat, profesor brez lastnega imena, Julian Fichtner in Stephan von Sala), dve odrasli ženski (Gabriele Wegrat in Irene Herms) in dva otroka (Felix Wegrat in Johanna Wegrat). Odrasli so stari okrog štirideset, otroka okrog dvajset. V prvem planu so odločno moški, ki se ukvarjajo izključno s sabo in z vprašanji, ki so (glej zgoraj) nagovorila tudi mene. Julian Fichtner in Stephan von Sala izhod iz platoja in odgovor, ali je koncept *samotna pot*, ki sta se ga oprijela skozi življenje, pravilen, iščeta v Felixu in Johanni, s čimer tekst vzpostavi močan generacijski konflikt. Drugi temeljni konflikt pa je seveda spolni: težko je spregledati, da so Schnitzlerjeve ženske boleče zapostavljene, kar v meni kot ženski vzbuja izredno močno jezo. Gabriele je živa eno samo dejanje, čeprav je v preteklosti za moške, ki se sprašujejo o sebi, zavzemala pomembno funkcijo. Irene Schnitzler odpravi s konceptom samouničenje (potem ko ji spodleti kariera igralka, se ta lik oklene obžalovanja, da ni imela raje otrok; ker zanjo kot štiridesetletnico ni več rešitve, ji Schnitzler ponudi izgnanstvo – sicer na deželo, ampak lahko bi bil tudi samostan, *Rozamunda grede v kloster*). Najbolj pretresljiva je seveda mlada Johanna, ki ji Schnitzler v skladu s priljubljenim klišejem mlade deklice, ki ga literatura in dramatika že stoletja z veseljem uporabljata, ponudi skok v ribnik. Vse ženske torej (dejansko ali simbolno) umrejo, z izjemo Irene, ki se razgovori o svojem obžalovanju, pa jim je povsem odvzeta tudi možnost izrekanja o sebi. Tekst je tako obenem zelo *reliable* (plato in kako se ga rešiti) in zelo *triggering* (vse druge vsebine, ki jih proizvaja).

Ko smo leta 2020 delali *Neznosno dolge objeme* Ivana Viripajeva (prav tako v režiji Doriana Šilca Petka), sem zaradi specifične zgradbe in generacijske vsebine dramskega besedila in tudi zato, ker sem naveličana okostenele forme gledaliških listov, naročila kolektivni tekst. To je bil eksperiment: besedilo je dva meseca na mediju mesindžer chat

ustvarjalo sedem young profesh ljudi (ironično in tudi ne) moje generacije: poleg mene še pisatelj in režiser Nejc Gazvoda, zgodovinarica in urednica Manca G. Renko, filozof Martin Hergouth, politik Luka Mesec, pisateljica Katja Perat in novinarka Nadina Štefančič. Tekst je nastajal v času epidemije in ga je močno zaznamoval kontekst, ki smo ga živeli, protikoronski ukrepi in občutek, da naša življenja odtekajo v prazno, mi pa nismo več ravno mladi.

Približno v času, ko smo začeli študij za *Samotno pot*, se je začela vojna v Ukrajini. Svet je padel v novo katastrofo, še preden se je prejšnja dobro iztekla. In jaz sem za gledališki list ponovno naročila tekst, ki bi dramsko besedilo *Samotna pot* iz leta 1904 bral v kontekstu življenj, ki jih živimo leta 2022. K sodelovanju sem povabila še prevajalko Stašo Pavlovič in se zaradi omenjenega spolnega konflikta odločila, da tokrat pišemo punce posebej, fantje pa posebej. Nastal je nov eksperiment, ki, nasprotno od koncepta *samotna pot*, ki se ga oklepajo liki Schnitzlerjevega teksta, odgovore poskuša najti v kolektivu.

Sledi tekst, ki smo ga napisale Manca G. Renko, Staša Pavlovič, Katja Perat, Nadina Štefančič in Eva Mahkovic. Nekatere reference se nanašajo na naša osebna življenja (veliko njih). Jezik je sleng, celo specifičen sleng, značilen za kolektiv Aktivne, ki ga sestavljamo omenjene punce.

4. april: AVTOFIKCIJA, ZELO DOBER IN SUBVERZIVEN KONCEPT

- jaz sem ustanovila še en chat, ki je isti kot aktivne, ker bi vam zdej predlagala aktivne kolektivno umetnost: kot lani za objeme pišemo kolektivni tekst na temo ŠNICLER SAMOTNA POT. fantom sem predlagala isto, oni imajo separate chat, iz katerega se bom jasno izključila.

E named the group Aktivne Plus Profesh Link In Bio.

- jz sn za
- tukaj je prevod. opozarjam, da je not ogromno balasta, ki bo črtan. opozarjam tudi, da bo triggering. kot ponavadi pišemo o tukaj in zdaj. skos delamo vzporednice z lastnim lajfom in kontekstom. sprejemem vse vtise. preberite tekst in pol šerate mnenje najprej. ignoriramo čas od teksta, oz. prevajamo v današnji (ker isto delamo mi s predstavo)

S changed the group photo.

- skos samo avtofikcija
mislm, pri vsaki uprizoritvi to lih ne gre, sam tukaj pa gre
- hahaha obozh en kolektivi art v pondelk dopoldne
- zelo dober in subverziven koncept
- otpadla mi je vaja
- js delam od doma
ne zelo uspešno obvy
pod oknom vrtajo v beton, v sosednji sobi adi in donna gledata TV, js pa namest v outlooku v *aktivnih*
- jz sm ravnokar ustanovila še boi chat

ker jih je manj, jim dovolim, da povabijo še frenda po lastni izbiri

lih sem tudi pomislila, da je kuka v videju janši rekla, da se bo za njo in inštitutom pojavilo še 50 inštitutov, ki bodo pametnejši

in evo: inštitut aktivne, hešteg gradimo skupnost

pa tle se mi zdi res smiselno, da se pogovarjamo ločeno po spolih, ker je res šovinistično izhodišče in vse vmes

- faking šit, nabor fuckbois vseh generacij
- bomo videle, da boysi sami težko kej sproducirajo, če se ne naslanjajo na nas
- ja na to tut računam
- KOK JE VAS NAS JE VEČ
- nas je pet

4. april: ZAČETEK BRANJA

- hooojla js sm si za dobro jutro par strani prebrala
pa me je takoj spajtlal
in sem si mogla mal spočit
strani niso oštevilčene, tko da ne vem, kok teksta zares mine
but it feels like forever, preden to pipo Johanno kdo od dveh modelov vpraša, kaj je pa kej z njo
pa še takrat je govora samo o porno plesu v mesečini
(obozh ime te grupe)
- js sem na strani dve
sprašuje sam od mtke
pa od enih rož, ki se jih je domislil nekdo drug
mal od mtke, mal od kariere od brata, mal od kariere od tadrugza modela
pa mal od mrtve žene, seveda
pa nabija ji slabo vest, ker mtke ne zabava dost dobro
- ni pa bolj za samopodobo od moškega kot mrtva žena
- *Treba se je pač potruditi, Johanna* – CRKN
- ful mi je dobr sicer, da ona reče, da ne mara mame, ker je bolna
no holding back
- men je tudi to odlično
- PRED DRUGIMI LJUDMI VERJETNO NIKDAR NE BOSTE TAKO PLESALI
- ona mu pol kasneje reče *ljubim te* (spoiler alert)
klasični koncept STAR RAC IN MLADA PIPIKA
- Aaaaaaa

- jaz sem mela filling, da je ona tudi že stara, ker ji skos govorijo: *ko ste bili deklica*
- kako so pa dosadni vsi ti modeli
pa kolk so si všeč
pa kako se prav izmikajo, da bi rekli karkoli resničnega
- 2 prizora, pa ona ni še nič povedala
on (von Sala) pa sam trdaka na dogodivščine

Osnovna funkcija ženske: Tukaj so ženske samo zato, da negujejo, ljubijo in umrejo. Občasno še kaj pohrepenijo. Plešejo v mesečini.

- *Tudi jaz bi potovala, če mi ne bi bilo treba za nikogar skrbeti.*
- kako si moški predstavljajo, da zgleda pogovor o nečem, kar so zajebali: *Ona brez očitkov, jaz brez obžalovanja.*
- obžalovanje je koncept, ki pri modelih ne obstaja IMO (*in my opinion*)
razen v kontekstu: *žal mi je, da je nisem*
- tale šnicl me je čist natriggiral
- loh že zdej delim, da smo na vajah max razdeljeni po spolih glede mnenj o vsem
in da bois večinoma dobesedno nič ne štekajo, oziroma vse štekajo drgač, sploh ne znam definirat, ker NE ŠTEKAM
- haha odlično
- pa ko bi si vsaj želeli raziskovat, zakaj so fuckbois alpa hočejo bit vsi po vrsti, sam še to jim moram jaz razlagat

Fantje se pa res zelo neradi poglobijo v svoj privilegij: Ker je to izhodiščna točka in zato nevtralna in zato neproblematična, šele vse, kar sledi, je za prevprašat.

- včeraj sem zvečer morala na drugo vajo in pol naknadno uletela na vajo šnicler, kjer so bili samo bojsi, ki so lih meli bro romance bonding moment. in pol jim je bilo že iz prve bad mi obnovit, kaj so se pogovarjali, da jih ne bom obsojala. jaz bi pa tut morala vedet, kdaj ne uletavat.
kriva brez krivde
- BTW: zakaj Sala skos govori v jeziku od Miklavž Komelj?

8. april: ENA OD NAS NAREDI KOMENTARJE VSEGA TEKSTA, VESELO DEKODIRANJE

- kaj naj naredim s temi komentarji, evx, a jih kar prilimam sem? sam potem bodo res brez konteksta
- prilimaj jih sem, bom jaz editirala
*
- a bi jo kdo mogoče vprašal tudi kaj o njej sami?
- najboljša ženska, nemočna ženska

- spizdi
- smet
- koncept prihodnji dosežki pa samo še napihuje smrdljive balone moškega ega
- kje pa je prisotna Johanna? In na kogašjno srečo je to tako?
- resničnost so samo krajine in krave
- js nemren
- pomembnejši moški posli, ženska vajena počakat
- **prijazen fant, tud najbolj twisted in toxic koncept**
- a lahko že en reče nekaj resničnega?
- tako prazen lojf, da že tri leta živi s podobo, ki ji jo je enkrat usput naslikal nek prepotenten model
- kripster vajb
- kot kipec sove na vrtu od feri lainšček
- crkniiiiii
- izpil jo kot vampir
- že moljo zdravo marijo
- noro, kako ne glede na to, kok jo je ta model očitno zjebal, po vsem tem času to nekaj pozabi in krivdo vzame nase (jaz tepka, neumnica, ker sem preveč ljubila). prav nikol nismo dovolj jezne na modele, ki pač v lajfu sam lovijo trapeze. najprej damo fse, pol ko to veselo vzamejo in spizdijo, pa nase vzamemo še krivdo.
- hči pa sam v funkciji zadovoljevanja vseh mogočih potreb bližnjih in daljnih družinskih članov, medtem ko sin spoznava svet, sebe in dela kariero, mora ona sam poskrbet, da se majo drugi okrog nje dobr, al pa vsaj ne lih za crknt slabo
- aaaaaa
- aaaaaaaaa
- js čutim sam ravnodušje, dobesedno nič se mu ni spremenil
- **ghosting deluxe**
- fak sploh nemrennnnn
- pozabil jo je v sekundi, takoj ko jo je pripeljal tok daleč, da bi zavrgla cel svoj lojf zaradi njega
- ker ni ga boljšega higha od tega, da zjebeš neko žensko.
- tale citat iz knjige *transit of venus*, kjer ima ultimativni manipulativni fuckboi paul tud skoz trdaka na bolečino žensk, ki ga ljubijo:
That he had loved Caro more, and far more, than he had cared for anyone else gave her stature: she was either unique or an inaugurator. Paul resented this historic position she had established for herself in the momentum of his life, and because of it would have liked to see her broken.
- SMETTTT

- nikol zares prisotni
- **zakaj skozi sam gaslajtaj**
- damsel in distress
- pa to onemogočanje sploh rojstva kakršnekoli možnosti z že vnaprejšnjo grožnjo, da ne bo zmogla, prešibka, preveč neizkušena, preranljiva
- **truga zakona**
- **riplol**
- dobesedno čustveni invalidi in smeti, pa se nam še zmer smiljo
- aaaaaaaaaaaaaa
- vaje, da dobi in da mu pripada čisto vse, kar si v kateremkoli poljubnem trenutku zamisli
- sladka enostranska razdalja, on večno nedostopen, drugi (predvsem pa druga) zmeraj polno na voljo
- *abolish family now*
- koncept družine: *dolžnost in krivda*
- če je pa noben ni dobesedno niti enkrat karkoli vprašal: kako je, o čem razmišlja, česa si želi, NIČ zdaj nam pa lahko samo mirne duše dol visi
- odličen koncept sicer
- tut njemu ni bad zaradi nje, ampak sam zaradi tega, kar je storila NJEMU, crknte fsi
- čustev ni, oziroma so nepotrebna, ogabna, škodljiva, breme
- vse ženske pocrkale od bolezni, zapuščenosti in tuge, ampak kaj bi to, važno, da je oče dobil spoštovanje in čast in priznanje, po katerem je vedno hlepel; ker za to gre v lajfu moškega-človeka, dobi točno to, kar rabiš, kadarkoli

*

veselo dekodiranje

- jaz sem zelo uživala v branju teh commentov kot samostojnega umetniškega dela
- jaz tolk uživam v tem chatu. sam žal bo folk sam še naprej mislil, da sem fuknjena ko objavim to

8. april: VIDIM, DA TA DRAMA VZBUJA V NAS PREVEČ PRVINSKI BES, DA BI MAL POFILOZOFIRALE

- Julian: »Ne morem verjeti, da še vedno razmišljaš o tem.«
modeli vse takoj odmislijo
sploh se ne rodi misel
me pa lude vse stokrat
gre sam od »a ti pofafam kurac« do »ja«
- uff tale oda materinstvu me je zdaj čist zamorala

- IMO bi vsi se najraje žgal svoje mameke edine vredne spoštovanja
- sam k so mrtve
- kot v *The Great*
- AAAAAA Po dolg časa mi je spet ratal mal prebrat, pa spet takoj spajtlana ful mi je huda samozavest, s katero fotr opise svoj poklic: »*Kakor pravijo, sem bil ustvarjen za to.*« mednarodni konsenz, pizda

Lord give me the confidence of an average white man

- tem modelom bi moral vsem kurce odrezat na odru
sej vem, da nismo najete za režijo
samo vseen predlagam
- **Vidim, da ta drama vzbuja v nas preveč prvinski bes, da bi mal pofilozofirale**
sam nož v roke pa idemo
- Jung

EVX, JAZ SE SPRAŠUJEM TUDI, ZAKAJ TO DELATE?

E se brani, ker ji je tekst še zmer dober.

- sej smo dost zmasakrirali
- ne, sej to mi je jasno, ampak a je to že v vzgibu odločanja: dejmo šniclera, pa ga zmlet v neki družga, i guess, da ni? zakaj si pa hotela delat ta tekst?
- ker jih ni tolk, k bi tko naravnost govorili o fuckboi mentaliteti
dost pa pove tut o opcijah, k jih maš za delat kot ženska v venskem teatru
men se zdi to se zmer dost on point tekst (vsaj podlaga) za govorit o zgodnji krizi srednjih let, sam ga je treba pač primerno izostriti in posodobiti
je pa kar bizarno, da sem na koncu sama v tem

10. april: #SAMOTNAPOT

- *Zdelo se mi je, kakor da tam, za onimi griči, leži moja prihodnost, vsa lesketava od sijajnih pustolovščin, ter čaka name ... a le name. Življenje mi je pripadalo – a le to eno. In da bi ga povsem izkoristil in užil, da bi živel tako, kakor mi je bilo usojeno, sem potreboval popolno brezskrbnost in svobodo, kakršno sem imel dotlej. In skorajda začudil sem se, da sem bil tako pripravljen žrtvovati neobremenjenost svoje mladosti, polnost svojega bivanja ... In za kaj? – Za strast, ki se je z vsem svojim žarom in sladkostjo vendarle začela kot vsaka druga in je bila obsojena, da se tako tudi konča.*

AAAAAAA

Anton

in vsi fuckboii vedno

jaz nemrem teh modelov

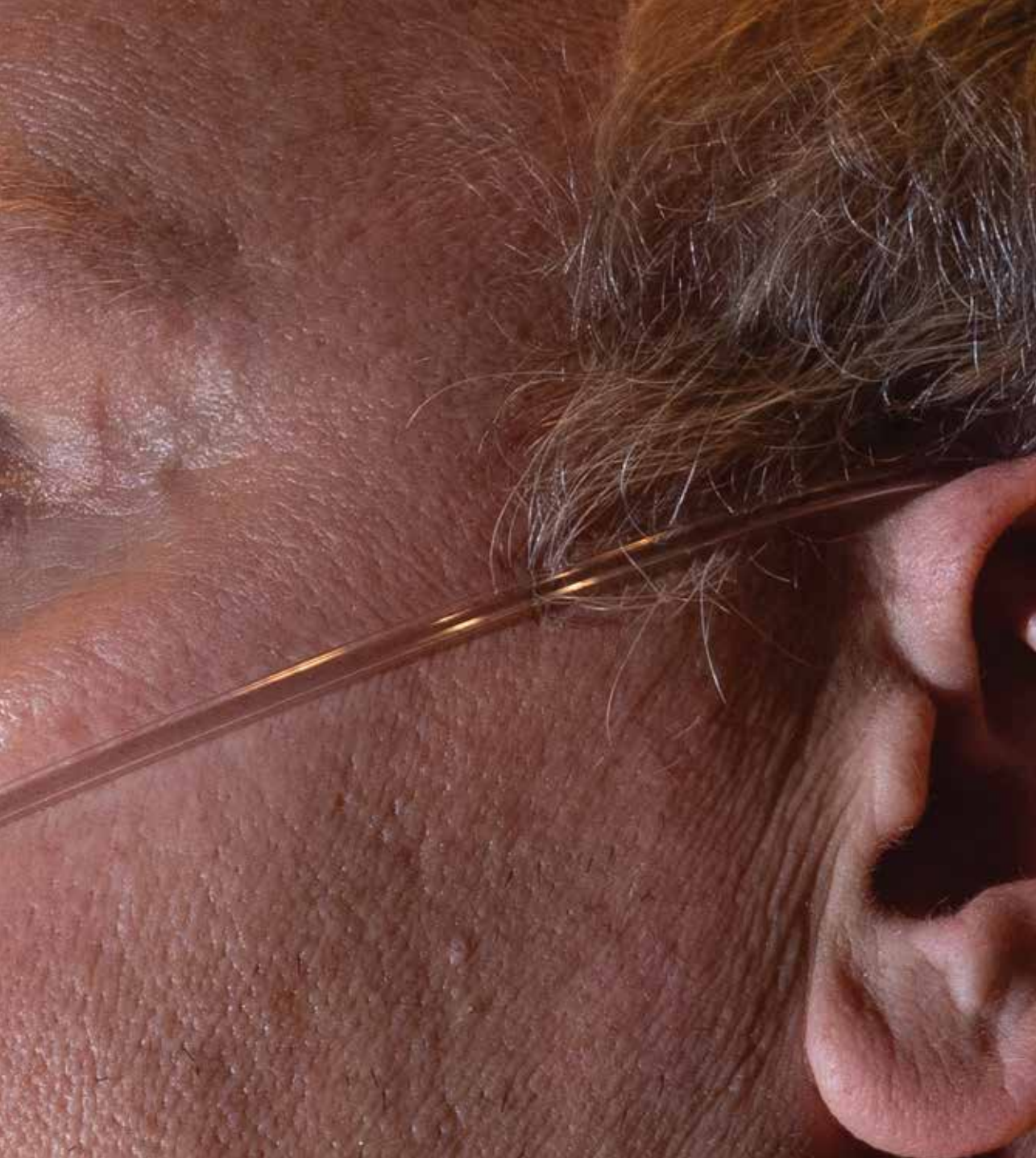
- VIDIM, DA VAM VSEM DOBR NARDI
razen fantom – njim je navadn
- loh napišeš tut ta manifest: šnicler ultimativni fuckboi
- men je blo dobr, kako se je fichtner (v moji glavi skoz fichte) izkazal za najbolj layered manipulatorja
kao prijazen model, prepričan, da je bil vsem usodna ljubezen, on pa nepoškodovan
predan artu in višjim stvarjem
- on je pa res najslapš
- ker sala pač že v štartu tok bad, da ta bad na neki točki pač doseže vrhunec in ostane tam in ne preseneti več
pa skos max čista vest do kraja
- tadv sam two types of toxxic, fotr pa tretji type

10. april: ŠNICLER ALI THE ULTIMATUM

6. aprila, ko že dva dni beremo, na Netflix pride resničnostni šov The Ultimatum, delo Chrisa Coelena, veterana žanra, ki je ustvaril tudi hit Love is Blind, v katerem se pari zaročijo, preden se sploh vidijo. V The Ultimatum gledalci spremljajo pare, ki so v dolgoletnih zvezah in so prišli do točke, ko je treba postaviti ULTIMAT: poroka ali razhod.

- vse gledale The Ultimatum namesto brale Šniclera
poredne
- max več pove od odnosov IMO
oz. čist isto, samo da ne govorijo jezika Miklavž Komelj
- če strnem misli: zakaj sem raje pobingala reality show The Ultimatum kot prebrala do konca dramo mrtvega
modela Schnitzler:

The Ultimatum ima v resnici enako premiso kot Schnitzler: nastopajo ženske, za katere se zdi, da lahko začnejo živeti samo, če bodo poročene in tako zaživele skozi moškega. Čeprav se to na prvi pogled v nekem okostenelem patriarhalnem okolju zdi mogoče (in tako Ultimatum kot Schnitzler sta v resnici kons, čeprav bi se rada prodala kot ravno obratno), se izkaže, da ženske ne morejo ničesar povedati, moški pa ničesar slišati. Za vse moške, tako v realityju kot v drami, ženske obstajajo samo kot ideja oz. kulisa za lastne projekcije in interese, medtem ko so moški za ženske ticket to ride – čeprav jih noben ta moški nima resničnega namena nikamor zapeljati, samo radi se delajo, kot da to lahko omogočijo. Namesto žensk vozijo samo svoj ego in predstave o sebi.

Why did you buy me a car if you don't want to marry me?

- tvegale vse za iluzijo iluzije
sam k večina še iluzije nima
prstan dovolj
samo da se sveti
- alpa še to ne
- da jim tok zafleša, da jim ni treba nič videt
- vsaj neki, prstan alpa arheološka odprava alpa pred vasjo naju bo čakala kočija
- kot je rekla alexis, zakaj bi se preselila k njemu, da mu bom vodila gospodinjstvo, in bo on dobil celo mene, jaz pa še prstana ne?
naj mi da vsaj prstan
- max sad
- **pogača, zlatnik, židana ruta**
- prstan je bejsikli cena, za katero so pripravljene sprejeti vlogo sužnje
pa prstan je še veliko
- ja, ampak: a si ti dobila faking prstan ali si samo vodila gospodinjstvo?
- LOL
- **Jebeš tak feminizem**
- obvi še ta nedosegljiv
- kar dobiš, je neplačano delo. si sprehodila očeta? si poskrbela za mamo?
ker če nisi, se nisi dost potrudila
pol ko bi sin ostal, je pa to velikanska žrtev
kako dober, požrtvovalen sin
ampak tega mu pa res ne mormo narditi
ker njega čaka svet

10. april: IDENTIFIKACIJA (LOL)

- a se vse identificiramo s tamalo?
jaz se sicer max z irene
- jas se most def ne z nobenim
- jaz se z irene ful, ker je fejlala povsod
- ja, ker se ji je tukaj že kaj zgodil v lajfu, johanni se ni nič
- jaz se tudi ne z nobenim, razen s tem, da *ABOLISH family* zametki sentimenta
- men je zdaj bad, k se identificiram z irene

sam k je dobesedno skor jaz

- zakaj bad?
 - ne vem
- ker je to poraz

10. april: MOŠKI IN KONCEPT SPOŠTOVANJE

- moj personal fave teksta je mogoče snubitev sale johanni
loh se poročiva, ker bom itak umrl, sam to še nič ne pomeni, da si ne bi kaj mislila
bois ne razumejo, zakaj bi koga to prizadelo
- on pa: *ne gane me ne gane me srce je kakor kamen*
- sam k njih res nič ne gane
razen če jih kdo ne spoštuje
ali pa če kdo podvomi v njihovo avtoriteto
pokritizira dosežke
pretekle in prihodnje
vse drugo pa sam steče dol, k dež po pelerini
ne znam štet do tok, kolikokrat sem si htela razbit glavo ob zid, ko je tvdv reku, da pogreša RESPECT
But I would like to have someone who would respect me.
- tvdv bi bil sicer odlič za na oder v schnitzlerju, tut brez teksta. »nikoli ni znala govorit verzov« škoda da se ni nauču slovensk
- jz sploh ne razumem, kaj je ta koncept in zakaj bi ga kdo hotel
še posebi, če spoštovanje pomeni samo pravico do tega, da si douche
- jz razumem, sam ne vem, zakaj
zarad lastnih kompleksov aj guess
- ja, sam zakaj bi raje respect (baziran na nič) kot konekšn ali razumevanje?
ker men je respect nekaj, kar je pač temu inherentno, samo po sebi pa ni nič
- aja ne, seveda tudi jaz to povezujem
medtem ko pa moja babi na primer ceni spoštovanje višje od vsega
to je kr thing pri boomerih
- jaz sem ravno tam, kje se sala in fichter pogovarjata o tem, če je wegrat žalosten, ker mu je umrla žena
SAJ IMA VENDAR SLUŽBO
- iz tega teksta je tudi jasno, da modelom v bistvu ni do nikakršnih odnosov
razen do svojega dela in svoje podobe v očeh drugih
kaj si mislijo o meni? kako me vidijo? a sem cenjen?

ženske so praktične, ker pomenedžerirajo lajf, ker jih lah kdaj pa kdaj pritisneš ob steno, na koncu pa ta nonrelationship še sublimiraš v art

kot npr. knjiga od tvdv, kjer ima cel cikel o nama, sam to je ART, če pa je videl, da sem si jas kdaj kaj zapisovala, je bil pa tko: ah ja, kr zapisuj si te stvari za knjgo, ki je ne boš nikoli napisala

10. april, malo pred polnočjo: ne vem, kako je možno zmagat ali ohranit vsaj osnovno dostojanstvo?

- a v zvezi
- ja
- ali v lajfu nasploh lol
i guess, da je odvisno, od kod štartaš
js če bi dans spoznala tvdv, mu ne bi dala niti 5 minut
- ja sej, komu bi?
- i guess, da se stvari, ki so zate non-negotiable sčasoma evolvajo, če se ukvarjaš s tem
- čez tri min bom stara 36 in se mi je naredil mozolj na bradi
- kako se počutiš?
- kako naj bi se? slabu
- dve minuti

11. april: KAJ HOČE ŽENSKA?

- VSE NAJBOLJŠE
- hvala
še mal pa 40
- tut če so mozolji in tlaka in so bazen in poletje še daleč, imamo v medprostoru internet in nasploh neki, kar je faking resnično, kar je IMO več, kot lahko reče večina ljudi

E ima rd in zamor, dve od nas imata kovid.

- živjo vse. bom se asap vključila v pisanje o drami, ampak imam že tretji dan totalen brain fog, če berem, in nimam okusa in vonja. prej sem jedla čokolado in je blo tko, kot da jem železo. vse kar so rekl od korone, je res. odštevam dneve do normalizacije.
- zdaj sem prebrala do konca
ta drama je najslabši levičarski fant, ki hlina feminizem.
veliko je tudi rajdanja na afektu **casually cruel in the name of being honest**
- to sm dobesedno citirala na vajah

- pri čemer je razvidno, da je ta dopuščen samo moškim
ko si ga privoščijo Johanna, je vsem sam uizi neprijetno
ta open- ended freudovski konec ***noben ne ve, kaj hoče ženska***, me tud sam čist razpizdi
- pomoje ravno zato, ker je v tem fejk duhu kot cela drama
ki kao mal ironizira te moške, ki so obsedeni s sabo in karierami, ampak na koncu še vedno vidi samo njih
ženska je samo privid deviške čistosti al pa slaba vest iz preteklosti, ki naj čim prej spizdi al pa crkne
alpa negovalka
- če pa ti nimaš talenta za to, da bi pedenala folk, si pa hladna in čudna. in ne da se te sploh raztolmačit
- **KAJ HOČE ŽENSKA: Kot da bi jo kdo kaj fprašu**
- tok agresije in mizoginije v enem vprašanju
- po mal razmisleka bom rekla, da je še slaba vest tam samo za to, da se ve, da so bili enkrat zaželeni potentni
mladeniči
tudi mal stvari me tok razpizdi kot starši, ki klejmajo otroke samo, kadar jih je strah smrti in osamljenosti, sicer
pa jih boli kurac
- men se zdi, da je poudarek na tem, kako eni modeli pet minut pred smrtjo hočejo sadove emotional labor, ki
ga niso nikoli vložili
- ker si zaslužijo! vlagali so pač v druge stvari
- najslabši patriarhat internaliziran patriarhat
- *slaba pica ne obstaja / dober patriarhat ne obstaja*

11. april: KAJ JE LJUBEZEN?

- sicer sem med lančbrejkom dans mal nadaljevala risrč Ultimatum oz. predvsem Madlyn
popoln moški, ljubi te, hoče se poročiti, ti se pa zakleneš v kopalnico
sej te ne tepe, zakaj nisi srečna??????
tud obož citat sex ni ljubezen
zakaj folk tok hejta sex?
in svobodo
- men je najbolj pri tej navidezni dihotomiji to, kok vague je to, kar pa kao je ljubezen
- predvsem glede na to, da se vsem moškim, tko v the ultimatom kot v šnicleru, zdi čist za mal imet odnose
z ženskami kot z osebami
odnose in general IMO, ampak z ženskami še tok bolj
- vpraši modela, kaj je prijateljstvo, bo tut next question pliz
- obož, kako se vzporedno navezujemo na ultimatum/šnicler – KANON

Ljubezen je:

- a) model, ki vsem reče, da te ljubi, pa ne posluša enga tvojega stavka do konca
- b) upanje na to, da boš podedovala vilo pod gozdom
- c) skok v ribnik
 - zato se pa zaljubmo takoj, ko nas kdo posluša
»you were in love with this guy, i thought he was more like ... Your therapist«
 - jaz sem Ekipa: skok v ribnik
 - smrt ob bazenu
naša Ofelija
 - a sem jas vila pod gozdom??
 - jaz most def nisem
 - ti si trenutno bolj *sex je ljubezen* IMHO
 - »men sex ni tok važn«

Ena univerzalna ugotovitev je tudi, da je moško čustvovanje plemenitost, žensko pa neracionalna kaprica.

- čeprov oni ne čustvujejo zares. razen ko gre za njih same, alpa za mamike
»Midva nisva nikogar ljubila« etc.
preveč banalno
izguba časa
- čustvujejo skozi svoje dosežke: *zažgal bom vsa svoja dela / a so ti res fšeč / so res dobra?*
js se opravičujem, da skos težim s tvdv, ampak to je moj material (*moje truplo na obdukcijski mizi*) in res proper šnicler lik. njegov kurac je najbolj trd ob misli na svoj pogreb, kako bo veličasten in kok folka bo in kako ga bom jas organizirala in zraven vodila še njegovo fundacijo. ko mi je to rekel, sem se začela jokati od smeha, on pa ne sam užaljen, ampak čist šoké. ker to si pa ja zasluži

11. april: #SAMOTNAPOT drugič

K ima vmes zagovor doktorata.

- pipe, jas se moram zdaj pripraviti na zagovor disertacije jutri, tko da vas bom s težkim srcem dala mal na mute. kaj spijte na moje zdravje
- SREČNO, NAŠA ZLATA NAJBOLJ PAMETNA PROFESH
- če ti uspe še kaj šnicler/ultimatum uturit v zagovor, pa še tok boljš
- zdej sem šla ubistvu mal na sprehod, namest delat: SAMOTNA POT

Zdaj sem se, namesto, da bi delala, zapeljala do Nordstroma, ker bi si mogoče kupila nov outfit za zagovor, čeprav sem broke in bom mogoče kmalu brezposelna, ker si zame – za razliko od Wegrata – nihče ne misli, da sem *kot ustvarjena za delo na akademiji*. Celo vožnjo po obvoznici sem potem razmišljala, kako me je ta drama intenzivno spomnila na filing, iz katerega sem napisala *mazohistko* – da za ženske ne obstaja mitološka podlaga za razhod, ki bi nam olajšala razmišljanje o svoji samskosti. Če moški zapusti žensko, je *samotna pot*, Jack Kerouac, orientalizem, pustolovski roman, *brez obžalovanj*, če ženska pusti moškega, je pa pijana norica, ki ne ve, kaj je dobro zanjo, tko kot Madlyn v The Ultimatum. Človek bi od krivice res najrajši kar skočil v ribnik.

Lp s parkirišča v dežju

How embarrassing is to be a woman

- vdana, krotka žena al pa pijana norica. čeprav bom z druge strani rekla, da se ne sklada z resnično izkušnjo. kot vse drugo, česar so se spomnili modeli
- sej to vse je ideologija. namenjena zastraševanju. ideologija patriarhat
- **kot parkeljni**

15. april: SAJ IMA VENDAR SLUŽBO

- *saj ima vendar službo*: meni je to absolutno najboljši stavek
- J včeraj: »Jaz ne vem, če bi bil S kaj žalosten, če bi jaz umrla. Če jaz jutri umrem, se bo samo še bolj zakopal v delo in isto živel naprej.«
Saj ima vendar službo.
- pokopal bi jo, pol bi si pa negovalko najel. alpa bi OP uletela, nova sveža J z Dela
- vedno mlajše uletavajo, ti pa samo pišeš dalje #samotnapot
- jaz sem včeraj pobingala anatomy of a scandal
čeprav ma milijon problemov na nivoju zgodbe in žanra
mi je bilo pa noro spremljat male privileged entitlement

26. april: IRENE IN OBŽALOVANJE

- zanima me, ali je irene nora. thoughts?
ker to je univerzalen odgovor za vsako žensko s problemom

*Meni se zdi Irene predvsem razočarana nad življenjem. Najprej je mislila, da se bo pomirila, če se umakne iz življenja, na podeželje, stran od sveta, k družini. Potem pa je ugotovila, da tudi v umiku ni srečna, da so podeželje in družina še bolj toxic od sveta (čeprav skuša sebe in druge prepričati o nasprotnem). In potem naenkrat ni več imela kam, samo v ribnik.

*Meni se Irene tudi ne zdi čisto nič nora – zelo bi bila hvaležna, če bi drama preživela več časa z njo. Zdi se mi, da je še tok prostora za raziskat, kako ženske doživljamo staranje v kontekstu dosežkov in zamujenih priložnosti. Sicer pa se mi zdi, da njen lik bolega za istim psevdofeminizmom kot cela drama: šnicler jo kao inkluzivno vkljuci v koncept #samotnapot (ima kariero, lastno mnenje o ljudeh, in svobodo v ljubezni), ampak pol se tričetrť časa, ko govori, primerja s sestro pa obžaluje, da ni imela otroka. Pa da je prioritizirala sebe.

- ženska se v jeseni življenja ozira na izgubljene priloznosti. starost: 30
ta ageism me je čist fničō
- btw samo pri irene piše, koliko je stara
- sem poiskala: *ima 43 let, a izgleda mlajša*
ji dovolimo, da ima vlogo v tej predstavi, čeprav je stara 40 plus in nima otrok – ker izgleda mlajša
da si ne bo kdo predstavljal kakšne stare grde pa bi mu ta vizualizacija zagabila branje
- kaznovana, ker je naredila splav
na konc pa niti kariera niti otrok
res max relatable
pa še ponižana pred fuckboijem
- meni se zdi, da ta občutek ponižanja pride iz tega, da Irene kot lik ne služi sebi, ampak temu, da potrdi, kok so bili ti modeli včasih hot in zaželeni

*Ne vem, valda se ženske res primerjamo ena z drugo, pa obžalovanje je res max tema v lajfu – ampak jaz pri tem liku res zamerim to lahkotno samoumevnost pri tem, da se, ko razmišlja o sebi in staranju, skor zateče samo v to. Mogoče bi lahko imela iste pomisleke, samo bi morali bit bolje napisani, da bi lahko začutila osebo pod tem, ne vem. Tako dobim pa samo občutek, da je en model dve minuti razmišljal, kaj so kakšne *ženske teme*.

- sej najbrž je bilo tako
- pa glede na to, da je ena mrtva takoj in tamlada na koncu, je bilo najbrž treba eno stlačit še vmes
- valda ne šteje, če si samo eni naredil otroka. mora bit še ena zraven, da je ljubosumna
- odličen point: **ŽENSKO LJUBOSUMJE, še en univerzalen koncept**
- samo jaz imam pri literaturi, ki uprizarja problematične nazore (ki jih ful ljudi ima ali pa trpi, ker jim jih vsiljujejo drugi, ali pa se jih ne zna odrešit) skoz občutek – valda govorite o tem, ampak a pizda loh mal razmislite, kaj imate o tem za povedat
ker če ne, pa res sam reproducirate to sranje
- apropo fejk dihotomija otrok ali kariera: to je dihotomija, zarad katere smo ženske skoz v izgubi, v eno ali drugo smer. modeli pa sam whole in wholesome
- moški je lahko problematičen samo, če je wifebeater, pa se to največkrat ne. sicer pa krona stvarstva

*Mislim, da kjer šnicler res falí, ampak to so tudi mnogi po njem, je v tem, da ženska za srečo rabi ali otroka ali kariero ali oboje. Kar vsi spregledajo, pa je, da nič od tega ne prinaša sreče per se, ampak da je sreča v užitku, ki si ga imaš možnost (finančno in/ali psihološko) dopustiti. Skratka, ženske se imamo zlahka odlično brez kariere in otroka ali pa bedno z obojim in to je fejk dihotomija.

*Koncept ženskega obžalovanja izbire pa je itak nekaj, kar so si IMO izmislili modeli, da bi nas prestrašili pred lastno prihodnostjo in priklenili nase. Jaz še nisem spoznala ženske, ki bi mi npr. rekla, da obžaluje splav ali ločitev, hkrati pa cel kanon + popularna kultura (the ultimatum) preigravata to, kot bi bilo res.

26. april: IRENE IN DOSTOJANSTVO

- pri irene bi omenla še en koncept, ki nam ga vcepijo in ki določa ful naših ravnanj: koncept dostojanstvo ki pri moških obvi na obstaja
ženska je pa lahko sam dostojanstvena ali ponižana (nora, kurba, luzerka)

- spet **parkeljni**
- sam jaz mam tut v real lajfu ta filing
sam to zato, ker si žrtev vrednostnih sistemov od šnicler, vse koncepte so si zmislili modeli
- VSEKAKOR, tega se zavedam

E spremeni emoji chata na ZREZEK (ker: Šnicler).

- zelo težko je ne imet tega filinga, če ves folk in ves art skoz vztraja, da je to naravno stanje
- zato je tok bistveno, da lahko vsi delamo art. ker če ne, je vse samo perspektiva #ZREZEK. in nihče ne ve, *kaj hoče ženska*
- **ribaracarip**
- škoda, da ni emojija ribnik!
also, mislim, da bi vam vsem max zamoril delat v teatru. jaz sem še strpna, pa nisem zelo strpna oseba odličen stavek. za v BIO
- a so fantje kaj napisali?
- ne. dons sem jim zatežila. če ne bodo, pa pač ne
- malo je tudi fora, da je glede tega v #ZREZEK prisotna še ena lažna dihotomija: ženska je lahko samo mlada ali pa stara. gozdna vila al pa jalova/na smrtni postelji
moški pa skoz v sivi coni starostne nevtralnosti
skoz isto pripravljeni spizdit na ekspedicijo
- BTW. jaz se lih prijavljam na habilitacijo
milijontič izpolnjujem debilni obrazec
do konca me je bilo strah, da bom imela premalo točk

zdaj končno pritisnem na avtomatski izračun, ko vse vnesem v tabelo

mam 42 točk. rabila bi jih 20. tok o moji gotovosti. vseeno me skrbi, da ne bom izvoljena

- men se zdi, da je ta negotovost ustvarjena za to, da se tok preveč trudimo in smo na koncu tok zmatrane, da sploh ne moremo žet svojih dosežkov

26. april: JOHANNA IN RIBNIK

- a kdo razume zares, zakaj se Johanna ubije? ker to je speljano z isto samoumevnostjo kot zagrenjenost od irene

kao sej vsi štekamo, punce ne prenesejo lajfa, preveč krhke in nerazumljive in ne od tega sveta. če tko pomislim podoben vibe kot skupinski pripovedovalec v *The Virgin Suicides*

• MISTERIJ ŽENE

- mogoče bi bil večji misterij, zakaj se ne bi lol

*Hkrati je samoumevno, da če ne vidiš nobene druge poti v svobodo, boš izbrala ribnik, ampak hkrati je pa tok intense neobrazloženo in v zraku in by the way, da sem js čist dezorientirana. Mogoče spet posledica tega, kok so vse ženske v tem tekstu abstraktne. Tko, rada bi imela bolj oprijemljiv občutek za to, kaj si je ona res mislila od lajfa, preden je skočila. Ne samo: *koprene legajo na vse*.

- ja, verjetno zato, ker ta tekst ženske sam postavi zraven kot tri žrtve, kao, mi moški smo bad, zato pa tri umrejo, fak kolk heavy obstoj
- pa ker je zadnji prizor pogovor Felix Wegrat o očetovstvu: **kot da se mora ona ubit zato, da onadva lahko ostaneta družina**
- sam mislim, da itak ne (p)ostaneta družina, ker wegrat reče felixu, da mu je vseeno zanj in na tem mestu bi opozorila, da fantje berejo ta tekst (vsaj mlada dva) čez to: kot zavrnitev od fotrov
- aha, okej
- *We knew, finally, that the girls were really women in disguise, that they understood love and even death, and that our job was merely to create the noise that seemed to fascinate them. (The Virgin Suicides)*
- kot reče Kveder: *Angel ali zver, le človek ne.*
- ali kot reče v doku o michelle carter ta model, ki je pisal člank za esquire: idealno je izpolnjevala narrative za to, kar hočejo ljudje verjet o najstnicah: da imajo skrivnostno kontrolo nad nemočnimi modeli, obenem pa so nestabilne in da se do razloga, zakaj neki delajo, kot delajo, ne da dokopat skratka, vsaka že v zibki lady macbeth
- to je dobra analiza, ja
incel logic galore

- skrivnostna, ne morš je prijet, ne morš je razumet
ženske forever dekor
kar ti tud omogoči, da je nikoli nič zares ne vprašal ali vzameš resno, če veš, da se je itak ne da zgrabiti

*Mislim, da se Johanna ubije zato, in da so to njene približne misli, tik pred rip, ker vidi novo, samostojno, daljno (daleč od tega folka) življenje zgolj kot »prečudovito hrepenenje, ki ga sploh ne bi bila vredna«. Ne počuti se, kot da si zasluži boljše, istega pa ne zmore več. Meni je bil ta njen stavek eden od dveh, ki kaj razkrije o njenem liku. Drugi, zaradi katerega sem se počutila, da sem kaj izvedela o njej, je pa: »V sebi občutim nekakšno sovraštvo do ljudi, ki so odvisni od mojega sočutja.« Tuki se mi zdi najbolj bad to, da je ravno ona ful vredna sočutja, in da verjetno zato najbolj sovraži sebe. Kljub temu, da je njena pozicija tragična zaradi struktur in ni sama kriva, in si res zasluži malo sočutja. Ampak si ga ne zasluži, tko kot ne svobode.

- še ena neodgovorjena stvar (cel potencialen plotline???), ki me ful preganja, je, zakaj točno irene tok sovraži/se boji Sale. a je on tko Jan Fabre?
- ja
- ker je mal ta sinister vibe pa par indicev, pa dejmo se ne spuščat preveč v podrobnosti, da bo še vedno likable
- men je dobr brat vsa vprašanja od K, ampak hkrati je obvi, da šnicler, kot vsi modeli pred in za njim, o podobnih stvareh nikoli niso ne samo razmislili, ampak si sploh dovolili pomisliti na to

*Bom še tuki delila epizodo z dobija, ker se mi zdi, da tut paše; dali so me v en thinktank s tremi bumer modeli. Z dvema se štekam, skoz se dobr menimo, s tretjim sva pa skos na distanci, pa tko neki ne steče čist med nama. Nisem se s tem ukvarjala do zdaj, ker mi je dost vseen. In pol dans sedimo skupi in po sestanku še neki četamo, in ta tretji tko men: In, kako je blo s tremi starci, se držiš. Js skomignem, navadn. A pa ne čutš nič te teže našega znanja? Jst sam wtf, rekla, da nisem lih easily intimidated. In pol nadaljuje o tem, kdo od njih je kaj dosegu, in kako je blo njemu, ko je bil 30 kr mal neprijetno, ko je bil v taki družbi, in da je čutu ful spoštovanja. Js: že dolgo ne poznam več tega koncepta. Pol sem ga vprašala, če torej po njegovem a priori vsi stari bumeri s težo znanja vejo več k mi. In pol se je kr končal, ker je najbrž skužil, da ne bo klimaksa. Sam v dialog je šel pa max prepričan, da sem jas tri ure tega sestanka bla čist paf od njihove hudosti. In najbrž je v to prepričan še zdaj, sam poleg tega še v to, da sem pač nadržana feministka al neki.

- fantje mi v chatu lih pišejo, da berejo šniclerja kot antifuckboi moralko
- aaaaa lol
- me zanima, če se bo kdo od njih vprašal, zakaj se punce ubijajo

5. maj: BITI MAMA, POSTATI OČE

- eva, js bi zdej par stvari tut rekla, oprosti, da šele zdej. A/a lahko kar gor odgovorim al kako bi blo najboljš?
- kamor hočeš

Zdi se mi astmosferski tekst, ovo je kraj: skos smo na zadnji strani nečesa, in izvemo samo stvari, tik preden se iztečejo. Vse je pisano v stanju slovesa, namernega in gotovega, time to go, a la »še tole rečem, pa grem«, kar mi je dobr opisano v motivu »pogleda«, ki ima »slovo za vedno«.

Sicer pa se mi zdi to tekst, ki je v izhodišču napisan iz vprašanja, ki se pojav kot tretja replika: »Kako gre mami?« Prav vidim šniclerja, ki se je nekega dne prvič vprašal: kako je mt? En model se je vendarle vprašal, kako je mamiki živet in bit negovalka, centerhold, mlekarna, ampak kako ji je biti ženska. In potem se »odpravi« razmisлит o tem. Ne bom rekla, da prav daleč pride, ampak si pa obuje čevlje in odpre vrata. To bi dokazala s stavkom: »Tudi matere imajo svoje usode kot druge ženske.« Se pravi, tuki smo soočeni z moškim, ki je prvič v lajfu zagledal mamo kot žensko, in se posledično prvič vprašal, kako ji je živet, dihat, fukat, umret.

Žal se pol sabotira pri svojem dramskem researchu, ker obravnava ženske sam s stališča odnosov moški-ženska, ampak to ste se že vse pogovorile, in se strinjam z vsem gor napisanim. Ampak kar mi je dobr, je to, da v tem »jedru« drame potem opazujemo odnose, snippetse iz intimnega življenja, stvari, ki jih je težko reči, in dobimo kar precej realističnih dialogov o tem, kako moški veliko stvari ne morejo slišat, jih odrivajo, in kolk let traja, da lahko ene stvari izdahnemo.

No, ampak bližje kot smo koncu, bližje smo tut osnovni nameri drame, ki je šla čez vse te odnose, duboko v to, kaj je odpuščanje/spomin/staranje, ZATO da bi lahko na koncu Wegrat slišal vzklik »moj oče«, in rekel kot zadnjo in i guess da tudi temeljno stvar: »se mora zgoditi toliko hudega, da mi ta beseda zazveni, kakor da jo slišim prvič ...«. Skratka, da bi bili priča temu, da je moški končno lahko postal »oče«. (*Hit me up Simone de Beauvoir*). Ženska je mama od zmeri, govori ta tekst, ženska se mora naučit NE bit mama, se mora odločit, da neha bit mama al pa potencialna mama, negovalka, skrbnica, in to jo preganja, še celo, če se odloč. Moški pa je moški, profesor, sin, zdravnik, (poklici so zapisani na začetku sam pr modelih, razen sobarice), ampak mora šele postat »oče«, se mora odločit za to, prehodit pot z »veliko hudega«, izgubit negovanje, to dognat, to ga mora razsvetlit. To se zgodi, kot pokaže šnicler, šele ko je prepozno, da bi to komurkoli kaj pomagalo. Ženske so vmes že zdavni rip. Ojla, Ted Hughes.

Na enem mestu čutim določeno (samo)kritiko patriarhata, ki je realizem, če smo dobesedni, in kritika, če smo pripravljeni nanjo. In sicer, ko reče Wegrat, »da si sam ... da te nekdo pustil samega«, ko opisuje svojo čustvo ob smrti žene (Gabriele, ane?). Še njena smrt je samo v odnosu do njega, ni je an sich. Niti umret ne more zase. In to skor priznanje, malodane spodrsalj, zdeklarira, v čem je problem patriarhata in tut tega, zakaj so ženske samo v odnosu do, ne pa tut pri sebi. **Dober slogan patriarhat: ženske, pliz, ne umret, da naujo moški ostal sami.**

- vse to je zelo dobro in res, N
- zdej grem narest en intervju, pol pa lahko rečemo kej od amber johnny
- jas v trstu na robu tega da si kupim en dries pistacija zelen tshirt
- kupiiii
- naučit ne bit mama in naučit bit fotr, oz bolj bit naučen od okoliščin – zelo dobro povedano!
- js z adex na poti na spektakel dualipa
- kaj bi naredu šniclerju film *lost daughter*. tam bi lahko tut Felix vprašal: »Kako gre mami?« in bi bil odgovor: »Ni umrla, žge in spi do enajstih.«
- in verjetno bi mu to dost slabš naredilo
- on je sam hotu da bi ga njegov oče enkrat slišal/opazu. vsi okol mrtvi v mlakužah, al pa tok razočarani da brez duše, on pa končno uslišan od veliki drugi, tko da v bistvu happyend
- kdo je šnicler v tej drami? vsi moški razen fotra

8. maj: LILI SCHNITZLER

- fun fact: šnicler mel hčerko lili, isto ime kot salina mrtva hčerka. ustrelila se je, potem ko se je poročila s starejšim fašistom. to je bilo kasneje. ja, *samotna pot* je bila napisana 1904, lili se je rodila 1909 in naredila samomor 1928
- »Smrt hčerke bi bila zame navdih, kot za Erica Claptona.«

Daddy, And then I knew what to do. / I made a model of you, / A man in black with a Meinkampf look. (Sylvia Plath)
Every woman adores a Fascist. (also Sylvia Plath)

Tole je citat iz članka o Schnitzlerju *The Dream Master* Lea Careyja (The New Yorker).

On July 26, 1928, Schnitzler's daughter, Lili, eighteen years old and newly married, was about to go out for a walk with her husband but went back to get something from the bathroom, took his revolver, and shot herself in the chest. She died the next day. It was an event her father might easily have written. Yet the utter incomprehensibility of what Lili had done was emphatically Schnitzlerian. As she lay dying in hospital, she had time to confide that she had not really wanted to kill herself. It had been a »moment of nervousness«, an inexplicable impulse, almost an accident. She didn't know what she was thinking of. They read Lili's diaries and correspondence, looking for clues, but she had seemed perfectly happy in letters written only the day before. »That last moment becomes ever more ungraspable,« Schnitzler wrote. His diary describes the nightmares that pursued him through the following months, in which Lili's suicide appeared in transmuted forms, like embryos of stories that Schnitzler would never write.

- fak kok dobr/grozn/ šniclersko. ampak a je možno, skor gotovo je, IMO, da samomora hčere ni razumel, kot ni razumel samomora nobenega od ženskih likov?

- **življenje kot v filmu**

samomor je samomor. važno, da je mel pol nočne more. trpeč oče

- najbrž je bilo vse napisano, on pa ni znal brat
- KO BI VSAJ VEDEL, KAJ MISLI ŽENSKA

9. maj: AMBER IN JOHNNY

V zadnji fazi pisanja tega teksta avtorice močno zaznamuje javno in tragično sojenje med Johnnyjem Deppom (58) in njegovo bivšo ženo Amber Heard (36), ki ga je pred leti obtožila nasilja v zakonu, on pa jo zdaj zaradi tega toži. Internet je skoraj složno na strani Johnnyja, ki je »boljši igralec«, »žrtev nasilja«, Amber pa nora in problematična.

- napišmo se kej o amber johnny sem pls. moram tut to nekak nagovorit v tem tekstu
- pipe, jaz imam danes cel dan razgovor za sluzbo (MANIFESTIRAMO), pol se pa lahko spet vključim
- en profesionalni prispevek k Amber in Depp sojenju:

Mislím, da to sojenje ni fascinantno zato, ker izvemo ogromno intimnih podrobnosti dveh zmešanih ljudi, ampak ker nam omogoča in real time opazovati odziv javnosti. Oba, tako Amber kot Depp, ves čas igrata – in to celotno izkušnjo dela še bolj dragoceno. Igrata vlogi, ki ju družba hoče in sprejema, igrata vlogi, za katere sama vesta, najbrž pa so jima tako svetovali tudi vpleteni profesionalci, da v družbi delujeta. Obe vlogi sta podrejeni sistemu patriarhat. Depp je malo nonšalantno cocky, malo se heca, malo je dober človek – in dvorana to čuti z njim, pod tem pa je damaged, ker ga mamika nekoč ni imela (dovolj) rada. On se ne drogira zato, ker bi se tako zabaval, reče, drogira se, ker ima travme iz otroštva. Travme, za katere je bila kriva izključno mama (oče je bil vedno gentelman, reče, oče se ni vtikal v mamin abuse: še en mimobežni slavospev odsotnim očetom; za očeta je v resnici bolje, da ne obstaja, in očetovske lastnosti niso nobena specifika razen morda plemenitost, kar se odlično poklopi tudi s Šniclom). Vloga Amber je vloga nesrečne, zlorabljene ženske, padle ženske, arhetipa ženske kot žrtve. Zelo močno se je zaljubila (metafizika) in zaradi te ljubezni ni pravočasno prepoznala zlorabe. Zaradi te ljubezni je vztrajala v zlorabi. Zlomljena je, na robu joka, konstantno. Vloga zlomljene ženske je edina vloga, ki jo Amber lahko zaigra. Vse drugo je za žensko nedostojno: kombinacija humorja in avtodestrukcije je rezervirana za moške, cockyness je rezerviran za moške, biti zvezda je rezervirano za moške, ne opravi s svojimi travmami od mamike je rezervirano za moške. Ženska ima pravico biti le zlomljena: jokati, pričati o tem, da je vsega kriva nesrečna ljubezen, in upati, da te bodo prepoznali kot žrtev. Ker: žrtev nisi, če si bila zlorabljena (in v primeru Deppa je kristalno jasno, da je manipulator in zlorabljemalec in da je Amber bila zlorabljena) – ampak če te svet vidi kot žrtev. In da te svet, porota, internet, prepozna kot žrtev, moraš biti brezmadežna, čista, dobra, svetnica. Svet še vedno ne razume, da to, da si žrtev, ne pomeni tudi, da si dober človek. Javnost daje Amber vedeti, da ni dovolj čista, da bi si zaslužila status žrtve. Javnost ob žrtvah želi čutiti usmiljenje, kar je ob Amber težko. Javnost ne razume, da biti žrtev ni moralna kategorija.

Hkrati pa je Deppu lažje biti žrtev in tu spet lahko potegnemo vzporednico s Šniclom. Njegovi moški liki so gadni, ampak imajo v sebi nekaj, kar jih za gledalce ali bralce dela simpatične. Na pravih mestih znajo pokazati svojo ranljivost ali tenkočutnost, dovolj so nesrečni, ravno prav obešenjaški, odmerjeno lucidni. Moški liki v Šniclu so Depp, ljudje, vajeni nastopanja, tega, da je svet njihov oder, da igrajo po pravilih, ki so jih napisali sami in jih nato organsko naselili. Amber in ženske pa so izgubljene v tem, kako, kaj in koga ter za koga morajo igrati, ker so se vse znašle v tuji drami, kamor niso postavljene, da bi jih razumeli ali z njimi sočustvovali, ampak zato, da bi bile opazovane in sojene. Ker, na koncu: če ne vemo, kaj hoče ženska, kako naj potem z gotovostjo vemo, da nam ves čas ne laže?

- max agree
- ravnokar prisluhnila tudi telefonskemu pogovoru, v katerem se Amber meša, Depp pa jo sprašuje, koga je imela na plakatu v sobi, ko je bila najstnica
še en iz žanra: *gledam te s plakata*
- Amber sicer zanika to, in potem mu reče, kar mi je heartbreaking, ali me sprašuješ, koga sem imela na plakatu, ker te končno zanima nekaj o meni?
(varianta nikoli ni vprašal, kako je)
- izjemna analiza
jaz že editing delam
ampak kar še komentirajte pls

Še ena stvar se mi zdi zelo pomembna: prebrala sem Washington Post op-ed, zaradi katerega jo Depp toži. Tekst je povsem razumno napisan, nikjer ga ne imenuje – in govori o tem, kako težko je spregovoriti, če je tvoj abuser tolikokrat močnejši od tebe. Že 2018 je napisala: »I felt as I was on trial in the court of public opinion.« In točno to ji je zdaj do konca naredil Depp. Glede tega casa je net poln laži, Nadina, mdr tudi tisto, kar si poslala zjutraj, da ona govori stavke iz filmov, je fake. Uničili jo bodo.

- js nemren bit prozaična, ker sem na jobi, pa ker sta doktorici popkulture že zelo natančno poanalizirali. bi pa dodala to, kako malo je treba modelom, da bi bli všečni/se nam smilil/bli deležni naših simpatij in sočutja, in kako malo ženskam, da bi ble brez milosti potisnjene v brezno
- **moški so kjut in real, če so flawed, od žensk se pa pričakuje, da če že imajo flaws, jih vsaj dostojanstveno skrivajo**
- sodelovala sem na par insta pollsih team depp team amber, pa amber skos 1–3 procente
- kok so ženske vesele, da so dobile dokaz, da ni bad, da jih moški zlorablja
prav hvaležne ambasadorju Deppu za zlato normalizacijo
prav **Umobolnica Patriarhat**

- ta trial je v bistvu trial njenega obnašanja, ker ta je anomalija. abusive model navadn. saj mu je malo bad
- čarovniški proces. a bo krvavela, če jo ššikamo, oooo, krvavi, čarovnica
- da ne govorim o tem, kako si depp in njegov bff dopisujeta o tem, a bi moral amber zakurit kot čarovnico ali jo najprej utopit, potem pa še zakurit - da bo ja zares. in to že 2014
- da o power dynamics niti ne govorimo. a to ste brale, kako jo je zašamaril čist na začetku zveze, ker se je smejala njegovmu tatuju? kje je faking REŠPEKT.
- ja. ampak na netu ne verjamejo, da jo je res. ker ne joka s solzami, ko to govori. medtem ko se Depp loh skos smeje
- ker je lažniva prasica valda. Depp pa častni srbin. sproščen, ker govori resnico

10. maj: ART ALI MOLOTOV

- bois so lih napisal, da ne razumejo, zakaj se mora johanna ubit
upam, da dobim eno stran od njih
- *saj imajo vendar službe*
- spet mi je sicer zelo dobr, kako se šnicler povezuje z realom
- tut simbol »histerične ženske« je nekaj, kar so nam prodal in kar odlično funkcionira v korist šniclov. na eni strani ženske vnaprej udomači, da ne bi bla preveč, preluda, prezahtevna, na drugi strani pa tut upraviči morebitno nasilje. kdo je pa ne bi zašamaril, če je tako dosadna
- men je ta eksperiment z ločitvijo po spolu najboljš: res se lepo vidi, kako se bojsi skrijejo v neplačanem delu žensk
če jim odvzameš možnost, pa takoj 100% padec produkcije
- js zase vem, da je cel moj najstniški »feminizem«, ki je bil v bistvu antifeminizem, slonel na tem, kako ne bit histeričarka, ampak kul punca, one of the guys, ki obsoja lude zahtevne kuzle
in očitno 99 posto folka še zmer v isti paradigmi, sploh ženske IMO modeli itak niso tok investirani v to
- tko k sem jas sovražla punce, ki so delale ženske sklece in se prijele za nos, ko so skočile v vodo. alpa celo niso skočile
upam, da se Johanna ni prijala za nos
- kaj boš pa naredila iz teh chatov, evy?

ART ALI MOLOTOV?

ki bo eksplodiral v rokah tistih, ki si to zaslužjo

- ART, LIH GA DELAM
- velik dela nas še čaka v lajfu, pipe
- a imaš dost materiala, evx?

- a boisi so kej napisali?
- napisala sem jim, da do srede skrajni čas
- me smo medtem: sešraufale cel flet ikee, habilitirale, doktorirale, se prijavljale na jobe, peljale živali k veterinarju in otroke na koncerte, vodile evente, lobirale, organizirale družinske dogodke
- jaz sem sam sosestavljala dva uprizoritvena teksta pa bila ene 18 ur na dan v pogonu

iz tega sledi: **kaj hoče ženska: a fucking break.**

- a propos prodanih in privzgojenih idej pa še to, da smo ženske tok težke za razumet za ljubiti, da mormo bit sam hvaležne, če se kak bojs le odloči za to. varianta: fotke insta obletnic, hvala da me prenašaš že XX let.
- amber nehvaležna. nehvaležna za postan rac. nehvaležnic seveda ne maramo
- privoščila sem si vaš napovednik: citat, kako joka nad tekstom
- to je res mojstrovina
- varianta: sam sebi lajkaj status in ga parkrat pošeral
- zanimali bi me tudi dnevnik
- tvdv: »my last book is a future classic« (obriše solzo ganotja)
nizozemski režiser Theu Boermans, ki je delu predstavo *Samotna pot* leta 2008, jo je vidu kot metaforo za bumerje, ki so cel lajf mislil samo nase, pol pa ob soočenju z minljivostjo na fso silo iščejo pot iz osamljenosti
- šnicler si je več let zapored v beležko zapisoval VSAK ORGAZEM
- tako kot Levstik vsako vremensko sliko
pa že boljš drkat imo
naj ne gre v nič naj ne gre v nič
- so pa vremenske slike tudi izdali čez pol zadnje knjige zbranih del
ker nič od teh modelov ne sme v nepovrat
vsako kapljico sperme nest v NUK
OPLAJANJE ZGODOVINE

11. maj: LOVEDOLLS

Tole še dodajam. Že več tednov se spomnim na en članek, ki sem ga zasledila na instiču (morda se ga spomnite iz storijev): o modelu, ki se je poročil s sex doll (in tut ločil) – torej s plastično lutko, ki ima vse, kar ima žensko telo, razen življenja. Pa sem zdey ugotovila, da se problem navezuje tut na šniclerja in na amber/johnny.

Najprej sem mislila, da me pere etična dilema: a to podpihuje objektivizacijo teles, nerealistične standarde, hotness trpnosti teles? A bi s tem lahko začel odpravljat sex slavery, in po drugi strani: a se s tem jemlje work iz sex work? A je sex doll (in tudi sex robot) lahko kot katerakoli druga sex toy? Gre za etično dilemo, itak, ampak ko sem

raziskovala tematiko na pornhubu, sem ugotovila, da se mi postavlja eno bolj nenadno vprašanje, ki je iz živega telesa, ne filozofije. Nej kdor hoče fuka kerokol plastiko, če mu to dogaja, sam zakaj pol intuitivno hočem laufat tja in rešit to sexdoll izpod prstov tega modela? Zakaj sem jih hotela spustit na svobodo? Dokazat njihovo živost s tem, da bi jih personificirala?

Ja zato, ker sem ob pogledu na to ugotovila, kok rabim rešit sebe – iz patriarhata.

Da ilustriram z izsledki pornhub analize: bojsi tem lutkam govorijo »I love you«, »Oh baby«, vzdihujejo, se z njimi poročajo, jim povejo kaj o svojem dnevu, imajo z njimi NE masturbativen seks, imajo z njimi ODNOS. En je dal lutki dobesedno roko na njeno mednožje – kot da se ona samozadovoljuje – medtem ko jo on žge! Pogosto je v naslovih videov kaj takšnega kot »she loves it«.

To me je uničilo.

A lahko vsaj povemo, kaj nam je dobr? Če že ne mormo povedat, kaj nam mori?

Stvari, ki jih počnemo iz ljubezni, niso dobre in upravičene samo zato, ker jih počnemo iz ljubezni. In to moralni zakon v meni jemlje zelo protestniško. In ob tem researchu sem bolj kot kadarkoli prej jasno vidla, kaj se dogaja, ko fante ljubimo, vzgajamo (apropo materinski dan), čustveno hranimo itd. Da je cel naš (dekliški, ženski) lajf zgrajen okol tega, kako bit čimbolj nekaj, kar je lahko po funkciji tut plastična lutka.

In vse to je tudi očitno na sojenju stoletja. Johnny je razburjen, ker je lutka naredila nekaj nepredvidljivega. Občinstvo tut. Mene je najbolj opral, ko je Johnny na sodišču rekel, da je bilo prvo leto tako krasno: Amber je bla prijazna, komunikativna vesela in skos je hotela govorit o stari blues glasbi. Skratka, »she loves it«, v besedah pornhuba. Potem je pa postala oseba, ne toy.

V patriarhatu imaš spolno, družinsko in družbeno telo, nimaš pa življenja. Telo ne predpostavlja nobene udeležnosti. Smrt je samo potrditev stanja, sploh ne sprememba. Tut »I love you« ničesar ne predpostavlja, omogoča, pomeni. In je težko verjeti, da je moško telo, ki se ga okleneš, kaj drugega kot telo. Fake. Vse. S tem (za moške) tut vsaka otožnost, ko se žensko telo ustavi in lajf/ljubezen/odnos razpade.

No, in zato se mi zdi pomembno bit pozoren na to sojenje, ki tok podžiga folk. Ker smo priča temu, kaj se zgodi, ko žensko telo oživi.

Pri šniclerju telesa žal ne oživijo, sam sprejmejo svojo funkcijo in poraz.

Oziroma umrejo, pred tem se pa še mal nabalzamirajo, da bo ostal odtis/krik za prihodnje rodove.

To so vse bolj nedokončane misli, ampak koncept sex dolls mi je res katarzično razjasnil, kok je vse, kar poskušam v odnosih z moškimi razumet, uzalud. »She loves it.«

In ključno vprašanje šniclerja in amber/johnny se mi pol zdi: kako (kot ženska) bit sploh udeležena/oživet v svojem lajfu?

Prej ko rip, bolj mlada ostaneš v spominu.

- nič nedokončane misli, N, izjemna in zelo resnična (in heartbreaking) analiza. tudi najboljši možen vir (pornhub) biti ženska je v patriarhatu obvy sam funkcija

roke za kuhat, jole za dojit pa luknje za pritisnit (usta ok sam, če hočeš reč kaj o starem bluesu al very interesting books, alpa za faf, sicer pa sam tinitus in težave)

- men je včer max zamoril videt simone tko completely all in, medtem ko se je on delal, da nima pojma, kdo ona je, kaj je nardila, in kakšen status ma (ker, valda, je on Umetnik) in očitno tut takoj pričakoval, da ga bo nardila ona medtem piše o ljubezni, povezanosti duš, skupni prihodnosti, v kateri se bosta spoznavala, pogovarjala, si bila vse bližje

on bi pa sam rad bil bolj slaven od nje

- res odlična analiza za dobro jutro
- če strnem: ženska ne obstaja. oz. da bo bolj učeno, believable: une femme n'existe pas
- *la femme est morte.*

ali koncept COOL GIRL

Men actually think this girl exists. Maybe they're fooled because so many women are willing to pretend to be this girl. (Gillian Flynn: *Gone Girl*)

- **ampak ali se bo to kdaj končalo?**
- js bom sam rekla, da čutim, da mormo ta chat obdržat tut po šniclerju, ker imamo velik za naredit
- prva izdaja Revolucionarnega inštituta 30. februar: knjiga *Ženska ne obstaja*
- odličen koncept: iste osebe različni chati za različne teme. SISTEM. znanstveni aparat za vsako temo nov chat. viri in literatura: pornhub.

Evy, ne morem verjet, da sem na neki točki vprašala, zakaj delate Šnicler.

Na tem mestu se tekst konča. Napisale smo ga Kolektiv Aktivne: Manca G. Renko, Eva Mahkovic, Staša Pavlovič, Katja Perat in Nadina Štefančič. (Fantovskega dela zaradi logističnih težav žal nimamo.)

Arthur Schnitzler

THE LONELY WAY

Der einsame Weg, 1904

First Slovenian production

Opening 27th May 2022

Translator **AMALIJA MAČEK**

Director and set designer **DORIAN ŠILEC PETEK**

Dramaturg **EVA MAHKOVIC**

Costume designer **TINA BONČA**

Composer **LAREN POLIČ ZDRAVIČ**

Language consultant **MAJA CERAR**

Lighting designer **BOŠTJAN KOS**

Sound designer **MATIJA ZAJC**

Additional text was written by Eva Mahkovic, Dorian Šilec Petek, Klara Kuk and Domen Novak, some of it based on Schnitzler's novella *Sterben* (*Dying*).

Stage manager **Jani Fister**

Prompter **Nina Strmole**

Technical director **Janez Koleša**

Stage foreman **Matej Sinjur**

Heads of technical coordinators **Branko Tica** and **Boris Britovšek**

Sound master **Tomaž Božič**

Lighting masters **Bogdan Pirjevec** and **Janez Vencelj**

Hairstylist **Anja Blagonja**

Wardrobe mistress **Angelina Karimović**

The set was made under the supervision of master **Vlado Janc** and costumes under the supervision of mistresses **Irena Tomažin** and **Branka Spruk** in the ateliers of Ljubljana City Theatre.

Cast

Professor Wegrat **JAKA LAH**Gabriele Wegrat **TJAŠA ŽELEZNIK**Julian Fichtner **MATEJ PUC**Stephan von Sala **UROŠ SMOLEJ**Irene Herms **NINA RAKOVEC**Johanna Wegrat **KLARA KUK** as guestFelix Wegrat **DOMEN NOVAK** as guest

Vienna, around 1900. University professor Wegrat has got two children, Felix and Johanna, and a dying wife Gabriele. Felix is doing military service in Salzburg where he meets his father's old friend, painter Julian Fichtner. Johanna is in love with poet Stephan Von Sala. Von Sala, also an old friend of Wegrat's, lost his wife and daughter seven years ago. Grief stricken, he is making plans for an archaeological expedition to Asia. Former actress Irene Herms, who used to act in Von Sala's plays, is travelling through Vienna. When Fichtner returns to Vienna after many years of travelling, the paths of the three former colleagues and their ill-fated lovers Gabriele and Irene cross once again. Memories and secrets come to light; old flames, envies, fears reappear and will have a significant impact on the young lives of Felix and Johanna.

Arthur Schnitzler (1862-1931), one of the most influential representatives of the Viennese Secession, was a physician and writer whom Freud considered to be his Doppelgänger. Schnitzler explores human psychology and was often deemed controversial for his frank description of sexuality, death and for dealing with the controversial subject of anti-Semitism. His characters are doctors, actresses, soldiers, seducers, innocent girls, artists.

The Lonely Way, a play about egoism and loneliness is considered to be his unsparring self-portrait. The play premiered at the Deutsches Theater in Berlin in 1904.

Pokrovitelj
Mestnega gledališča ljubljanskega

Energija za življenje

Gledališki list Mestnega gledališča ljubljanskega
Letnik LXXII, sezona 2021/2022, številka 12
Izdaja Mestno gledališče ljubljansko
© 2022 Mestno gledališče ljubljansko

Za izdajatelja **Barbara Hieng Samobor**
Urednice **Alenka Klabus Vesel, Eva Mahkovic, Petra Pogorevc, Ira Ratej**
To številko je uredila **Eva Mahkovic**
Lektorica **Maja Cerar**
Avtor fotografij **Peter Giodani**
Oblikovalka **Mojca Višner**

Tisk **MatFormat**
Naklada **300 izvodov**
Ljubljana, Slovenija, maj 2022

Po 13. točki prvega odstavka 42. člena ZDDV-1 davek ni obračunan.

2021»2022

www.mgl.si
info@mgl.si
01 4258 222

DRAMSKO BESEDILO

Arthur Schnitzler

SAMOTNA POT

Drama v petih dejanjih

(Der einsame Weg)

Prevedla Amalija Maček

Osebe:

Profesor Wegrat, direktor likovne akademije

Gabriele, njegova žena

Felix in Johanna, njuna otroka

Julian Fichtner

Stephan von Sala

Irene Herms

Dr. Franz Reumann, zdravnik

Fichtnerjev služabnik

Salov služabnik

Wegratova sobarica

Dunaj – v sedanjem času (premiera 1904)

Prvo dejanje

Manjši vrt pred hišo profesorja Wegrata. Z vseh strani ga obdajajo stavbe, tako da skorajda ni prostega prehoda. Na desni stoji manjša pritlična hiša s pokrito leseno verando, do katere vodijo tri lesene stopnice. Dostop do odra vodi čez verando, pa tudi levo in desno od hiše. Približno na sredi odra stoji zelena vrtna miza s pripadajočimi stoli in udoben fotelj, levo pod drevesom pa še majhna kovana klop.

Prvi prizor

Johanna (se sprehaja gor in dol po vrtu): Pristopi Felix v konjeniški uniformi ulancev.

JOHANNA (se obrne k njemu): Felix!

FELIX: Da, jaz sem.

JOHANNA: Pozdravljen. – Kako je mogoče, da si že spet dobil dopust?

FELIX: Saj ne bom dolgo. – Kako gre mami?

JOHANNA: Zadnje dni še kar znosno.

FELIX: Misliš, da se bo prestrašila, če kar tako nepričakovano vstopim?

JOHANNA: Ne. A raje še malo počakaj, zdaj drema. Pravkar prihajam iz njene sobe. – Kako dolgo pa boš ostal pri nas, Felix?

FELIX: Jutri zvečer se spet podajam na pot.

JOHANNA (se zazre v daljavo): Na pot ...

FELIX: Samo zveni tako lepo. V resnici pa sploh ne grem daleč, v nobenem pogledu.

JOHANNA: Tako zelo si si želel ... (Pokaže na njegovo uniformo.) Zdaj si vse to dosegel. Nisi zadovoljen?

FELIX: Vsekakor je to najpametnejše od vsega, česar sem se lotil do sedaj. Zdaj vsaj čutim, da bi lahko v ustreznih okoliščinah nekaj dosegel.

JOHANNA: Mislim, da bi bil uspešen v vsakem poklicu.

FELIX: Vendar dvomim, da bi si lahko utrl pot kot odvetnik ali inženir. Na splošno se trenutno počutim bistveno bolje kot kdaj prej. Le včasih se mi zazdi, da nisem bil rojen

v pravem času. Morda bi moral priti na svet, ko še ni bilo vse tako urejeno, ko si si še lahko drznil marsikaj, česar si danes ne moreš več privoščiti.

JOHANNA: Ah, pa saj si tako svoboden, lahko se prosto giblješ.

FELIX: Vendar le znotraj določenih meja.

JOHANNA: Ki pa so še vedno širše od teh tukaj.

FELIX (se ozre naokrog in se nasmehne): Saj tudi to tukaj ni ravno zapor ... Vrt je vse lepši. Kako pust je bil, ko sva bila še otroka. – Kaj pa je to? Breskov špalir! Kako lepo.

JOHANNA: Zamisel doktorja Reumanna.

FELIX: Bi si lahko že kar mislil.

JOHANNA: Zakaj?

FELIX: Nikomur v naši družini ne bi pripisal tako koristne domisljice. Kako mu pa kaj kaže ... glede profesure v Gradcu, seveda.

JOHANNA: O tem ne vem prav ničesar. (Se obrne proč.)

FELIX: Mama v teh lepih dneh verjetno veliko časa prebije zunaj?

JOHANNA: Da.

FELIX: Ji kdaj tudi kaj prebereš? Jo skušaš malo raztresti? Razvedriti?

JOHANNA: Ko bi bilo to tako lahko.

FELIX: Treba se je pač potruditi, Johanna.

JOHANNA: Tebi je lahko govoriti, Felix.

FELIX: Kako to misliš?

JOHANNA (sama pri sebi): Ne vem, ali me boš razumel.

FELIX (se zasmije): Zakaj te pa zdaj nenadoma ne bi razumel?

JOHANNA (ga mirno pogleda): Nimam je več tako rada, odkar je bolna.

FELIX (začuden): Kako?

JOHANNA: Ne, nemogoče je, da bi to razumel. Vse bolj se odmika od nas ... Zdi se, kakor da nanjo vsak dan legajo nove in nove tančice.

FELIX: Kaj naj bi pa to pomenilo?

Johanna ga mirno pogleda.

FELIX: Mar misliš ...?

JOHANNA: Glede takšnih stvari se nikdar ne motim, saj veš, Felix.

FELIX: Da vem ...?

JOHANNA: Ko je umrla mala Lilli von Sala, sem tudi vedela – še preden so drugi zaslutili, da bo zbolela.

FELIX: To si sanjala – in bila si še otrok.

JOHANNA: Nisem sanjala. Vedela sem. (*Jedko.*)
Ne znam ti razložiti.

FELIX (*premolkne*): Kaj pa oče – se zaveda?

JOHANNA: Se zaveda? ... Misliš, ali tudi on vidi
tančice, ki legajo nanjo?

FELIX (*rahlo zmaje z glavo*): Domišljaš si, Johanna,
zagotovo. – Zdaj bi pa res rad ...

(*Se obrne proti hiši.*) Ali očeta še ni?

JOHANNA: Ne. Zadnje čase običajno prihaja
precej pozno. Zelo je zaposlen na akademiji.

FELIX: Saj je ne bom prebudil; previden bom.
(*Čez verando odide z odra.*)

Drugi prizor

Johanna je nekaj časa sama, sede na vrtni stol, sklene roke na kolenih. Vstopi Sala. Ima 45 let, a je videti nekoliko mlajši. Slok, skorajda tršat, gladko obrit. Ne preveč kratke, temno blond lase, ki na sencih že rahlo sivijo, ima počesane na prečko. Njegove poteze so ostre in energične, oči sive in jasne.

SALA: Dober večer, gospodična Johanna.

JOHANNA: Dober večer, gospod von Sala.

SALA: Povedali so mi, da je gospa mama
zadremala, pa sem si drznil za hipec stopiti na
vrt.

JOHANNA: Ravno kar je prišel Felix.

SALA: Kaj res? Je že spet dobil dopust? V mojih
časih so bili v polku mnogo strožji. Vendar smo
bili takrat stacionirani nekje ob meji, nekje
v Galiciji.

JOHANNA: Vedno znova pozabim, da ste tudi vi
vse to izkusili.

SALA: Da, tako dolgo je že tega. Saj je trajalo
samo nekaj let. Je pa bilo kar lepo, ko se zdaj
takole ozrem nazaj.

JOHANNA: Tako kot večina stvari, ki ste jih
doživeli.

SALA: Marsikaj vsekakor.

JOHANNA: Ne bi sedli?

SALA: Hvala. (*Sede na naslonjalo fotelja.*) Smem?
(*Iz cigaretnice vzame cigareto in si jo, potem
ko Johanna prikima, prižge.*)

JOHANNA: Ali že živite v svoji novi vili, gospod
von Sala?

SALA: Jutri se bom vselil.

JOHANNA: Gotovo se že zelo veselite.

SALA: Za to je še prežgodaj.

JOHANNA: Ste tako vraževerni?

SALA: Ko sva že pri tem – zagotovo. – A ne gre za
to. Vselil se bom samo začasno, ne dokončno.

JOHANNA: Kako pa to?

SALA: Odpravljam se na pot – za daljši čas.

JOHANNA: Kaj res? Zavidanja vredno. Tudi sama
bi si želela popotovati po svetu, ne da bi morala
skrbeti za kogarkoli.

SALA: Še vedno?

JOHANNA: Še vedno ... Kako to mislite?

SALA: No, spominjam se, da ste že kot deklič
načrtovali, da boste veliko potovali. Le kaj ste si
že želeli postati? ... Mislim, da plesalka. Kajne?
Seveda zelo znamenita.

JOHANNA: Zakaj govorite, kakor da bi bilo kaj
slabega, če bi postala plesalka. (*Niti pogleda ga
ne.*) Ravno vi, gospod von Sala, ne bi smeli tako
govoriti.

SALA: Zakaj pa ravno jaz ne?

Johanna ga mirno pogleda.

SALA: Ne vem, kam merite, gospodična Johanna ...
ali pa vendarle ... (*Nenarejeno.*) Johanna, ste
vedeli, da sem vas takrat videl?

JOHANNA: Kdaj?

SALA: Lani, ko ste bili v hiši na deželi in sem
enkrat prenočil v mansardi. Mesečina je svetlo
sijala in zdelo se mi je, kakor da po travniku
lebdí vila.

Johanna se nasmehne in prikima.

SALA: Ste lebdeli zame?

JOHANNA: Seveda sem videla, da stojite za
zaveso.

SALA (*po kratkem premoru*): Pred drugimi ljudmi
verjetno nikdar ne boste tako plesali.

JOHANNA: Zakaj ne? ... Pa saj sem že. In tudi
takrat ste me videli. Seveda je že dolgo tega. –
Na grškem otoku. Mnogo moških je stalo
v krogu okrog mene – vi ste bili med njimi – bila
sem sužnja iz Lidije.

SALA: Ujeta princesa.

JOHANNA (*resno*): Mar ne verjamete v takšne
stvari?

SALA: Če vi tako želite – potem zagotovo.

JOHANNA (*ostane resna*): Verjeti morate vse, česar drugi ne morejo verjeti.

SALA: Ob pravem času bom to zagotovo storil.

JOHANNA: Glejte, jaz si vse drugo lažje predstavljam kot to, da naj bi bila zdaj prvič na svetu. V nekaterih trenutkih se povsem jasno spominjam marsičesa.

SALA: In takšen trenutek je bil takrat?

JOHANNA: Da, pred enim letom, ko sem v mesečini plesala po trati. Zagotovo ne prvič, gospod von Sala. (*Po kratkem premoru, nenadoma v drugačnem tonu.*) Kam se torej odpravljate?

SALA (*povzame njen ton*): V Baktrijo, gospodična Johanna.

JOHANNA: Kam?

SALA: V Baktrijo. To je nadvse nenavadna dežela; najbolj nenavadno pa je, da sploh ne obstaja več. Pridružil se bom odpravi, ki se bo novembra podala tja. Mogoče ste o tem brali v časopisih.

JOHANNA: Ne.

SALA: Gre za izkopavanja na kraju, kjer je nekdaj verjetno stala stara Ekbatana – pred približno šest tisoč leti. Še pred vašim lidijskim časom, kot vidite.

JOHANNA: Kdaj pa ste se tega domislili?

SALA: Šele pred nekaj dnevi. Sredi pogovora, tako rekoč. Grof Ronsky, vodja odprave, mi je zbudil skomine, a saj me ni bilo treba dolgo prepričevati; že od nekdaj sem hrepenel po nečem podobnem. (*Živahneje.*) Samo pomislite, gospodična Johanna, da na lastne oči vidite, kako takšno pokopano mesto počasi vstaja iz zemlje, hiša za hišo, kamen za kamnom, stoletje za stoletjem. Ne, ni mi usojeno, da bi preminil, preden se mi izpolni ta želja.

JOHANNA: Zakaj vendar govorite o umiranju?

SALA: Ali mar katerikoli pošten človek v globini svoje duše kdajkoli razmišlja o čem drugem?

JOHANNA: A saj so se vam vedno izpolnile vse želje.

SALA: Vse ...?

JOHANNA: Vem, da ste doživeli tudi marsikaj tragičnega. A včasih si mislim, da ste hrepeneli celo po tem.

SALA: Hrepenel ...? Užival, ko je napočilo, glede tega imate morda prav.

JOHANNA: Še kako dobro vas razumem! Bivanje brez bolečine bi bilo prav tako prazno kot bivanje brez sreče. (*Premolkne.*) Koliko časa je že minilo?

SALA: Kaj imate v mislih?

JOHANNA (*tiho*): Odkar je umrla gospa von Sala.

SALA: Sedem let je minilo, skoraj do dneva natančno.

JOHANNA: Kaj pa Lilli ... istega leta?

SALA: Da, Lilli je umrla en mesec zatem. Se še kdaj spomnite na Lilli, gospodična Johanna?

JOHANNA: Precej pogosto, gospod von Sala.

Odtlej nimam nobene prijateljice. (*Sama pri sebi.*) Njo bi zdaj tudi že morali klicati »gospodična«. Zelo lepa je bila. Tako temne lase je imela, ki so se modrikasto lesketali, kot vaša žena, in tako jasne oči kot vi, gospod von Sala. (*Sama pri sebi.*) »Zdaj sta odšli, odšli z roko v roki, po temni cesti v svetli gaj ...«

SALA: Kako dober spomin imate, Johanna.

JOHANNA: Sedem let je tega ... kako čudno.

SALA: Zakaj čudno?

JOHANNA: Zgradili ste si hišo, izkopavate izginula mesta in pišete neobičajne verzice – osebi, ki sta vam toliko pomenili, že sedem let ležita pod rušo in trohnila –, vi pa ste še vedno skorajda mladi. Kako nedoumljivo je vse to!

SALA: Ti, ki živiš dalje, ne jokaj, pravi Omar Nameh, rojen v Bagdadu leta 412 po mohamedanskem koledarju kot sin kotlarja. Poznam pa nekoga, ki ima triinosemdeset let; pokopal je dve ženi, sedem otrok, da o vnukih niti ne govorim, pa še igra klavir v zanikrni krčmi v Pratru, medtem ko se na odru zvirajo umetniki in umetnice v trikotnih s frfotajočimi krilci. Nedavno tega je, ko je bila ta bedna predstava pri kraju in so ugasnili luči, presenetljivo nemoteno igral dalje na sivkasti klavir. In takrat sva ga z Ronskym povabila, naj prisede, in se z njim zapletla v pogovor. In tako nama je povedal, da je bila zadnja skladba, ki jo je zaigral na odru, njegova kompozicija. Seveda sva ga pohvalila. In tedaj so se mu oči zasvetile in s tresočim glasom naju je vprašal: »Gospoda

moja, ali mislita, da bo moje delo doživelo uspeh?« Triinosemdeset let ima, njegova kariera se je končala v mali krčmi v Pratru, njegova publika so pestrne in naredniki, on pa hrepeni po slavi!

Tretji prizor

Johanna, Sala, Dr. Reumann

DR. REUMANN: Dober večer, gospodična Johanna.

Dober večer, gospod von Sala. (*Obema seže v roko.*) Kako se kaj počutite?

SALA: Odlično. Saj ne bo že kar takoj konec življenja, če sem enkrat imel to čast, da sem vas prosil za nasvet!

DR. REUMANN: Na to sem pa že povsem pozabil. Toda obstajajo ljudje, ki si kaj takega domišljajo. – Mama verjetno malo počiva, gospodična Johanna?

JOHANNA (*prizadeto spremlja kratki pogovor med zdravnikom in Salo in slednjega pozorno opazuje*): Verjetno je že budna. Felix je pri njej.

DR. REUMANN: Felix ...? Saj mu vendar niste telegrafirali, naj pride?

JOHANNA: Kolikor vem, ne. Le kdo bi mu ...?

DR. REUMANN: Samo pomislil sem. Vaš oče je včasih tako prestrašen.

JOHANNA: Tamle sta.

Četrti prizor

Johanna, Sala, dr. Reumann. Gospa Wegrat in Felix prihajata prek verande.

GOSPA WEGRAT: Pozdravljeni, dragi gospod doktor. Kaj pravite na takšno presenečenje? *Moška si prijazno sežeta v roke.*

GOSPA WEGRAT: Dober večer, gospod von Sala.

SALA: Veseli me, milostljiva gospa, da vas vidim tako dobro razpoloženo.

GOSPA WEGRAT: Da, nekoliko bolje mi gre. Ko se le ne bi bližalo najbolj žalostno obdobje v letu.

SALA: Toda milostljiva, saj se vendar bližajo najlepši dnevi. Ko se bodo gozdovi rdeče in rumeno olistali, zlate koprene bodo legale na griče, nebo pa bo tako daljno in blede, kakor da bi ga bilo strah lastne neskončnosti!

GOSPA WEGRAT: To bi bilo vredno še enkrat videti.

DR. REUMANN (*očitajoče*): Milostljiva –

GOSPA WEGRAT: Oprostite, včasih me obidejo takšne misli. (*Nekoliko bolj vedro.*) Ko bi vsaj vedela, koliko časa bom še imela ob sebi svojega dobrega doktorja.

DR. REUMANN: Glede tega vas pa lahko pomirim, milostljiva. Ostal bom na Dunaju.

GOSPA WEGRAT: Kako? Je zadeva že odločena?

DR. REUMANN: Da.

FELIX: So v Gradec poslali koga drugega?

DR. REUMANN: To ne. Toda oni drugi, ki je bil tako rekoč že prepričan, da mu mesto pripada, si je v gorah zlomil tilnik.

FELIX: Potemtakem vam pa vendarle dobro kaže?

Le kdo razen vas bi še lahko prišel v poštev?

DR. REUMANN: Seveda mi ne kaže slabo. A sam sem se odločil, da se mestu odpovem.

GOSPA WEGRAT: Kako, prosim?

DR. REUMANN: Mesta ne bom sprejel.

GOSPA WEGRAT: Ste tako vraževerni?

FELIX: Ste tako ponosni?

DR. REUMANN: Ne eno ne drugo. A zavest, da imam prednost, ker se je nekomu pripetilo nekaj hudega, bi mi bila izredno neprijetna. Pol mojega obstoja bi se mi priskutilo. Vidite, to ni ne vraževerje ne ponos, to je čisto navadna, običajna nečimrnost.

SALA: Kako prefinjeno, gospod doktor.

GOSPA WEGRAT: Jaz sem iz vseh teh besed izluščila samo to, da boste ostali. Tako sebično začneš razmišljati, ko si bolan.

DR. REUMANN (*se namenoma izmika*): No, Felix, kako pa je kaj v vašem garnizonu?

FELIX: Zelo dobro.

GOSPA WEGRAT: Si torej kar zadovoljen, otrok moj?

FELIX: Zelo sem vam vsem hvaležnem. Predvsem tebi, mama.

GOSPA WEGRAT: Zakaj pa predvsem meni?

Končno odločitev je navsezadnje sprejel tvoj oče.

DR. REUMANN: Njemu bi bilo seveda ljubše, če bi si izbrali kakšen mirnejši poklic.

SALA: A saj dandanes ni poklica, ki bi bil mirnejši.

FELIX: Glede tega imate prav, gospod von Sala. – Mimogrede, izročiti vam moram pozdrave podpolkovnika Schrottinga.

SALA: Najlepa hvala. Neverjetno, da se me še spominja.

FELIX: Ne samo on. Pogosto nas spomnijo na vas; pri vsakem obedu. Vaš portret visi v kazinu med drugimi portreti nekdanjih oficirjev našega polka.

Peti prizor

Johanna, Sala, Dr. Reumann, Felix, gospa Wegrat. – Vstopi profesor Wegrat.

WEGRAT: Dober večer. – Kako, Felix, si spet tu? Kakšno presenečenje!

FELIX: Dober večer, oče. Dva dni dopusta sem si vzel.

WEGRAT: Dopust ... Dopust? Gre res za dopust? Ali pa gre spet za kakšno tvojo genialno domisljico?

FELIX (*vedro, ne užaljeno*): Pa saj vendar nimam navade lagati, oče.

WEGRAT (*prav tako šaljivo*): Saj te nisem hotel užaliti, Felix. Tudi če bi dezertiral, bi hrepenenje po mami verjetno predstavljalo zadostno opravičilo.

GOSPA WEGRAT: Hrepenenje po starših!

WEGRAT: Seveda – po vseh nas. Ampak ker si ti trenutno bolna, si osrednja figura. – No, kako gre, Gabriele? Bolje, kajne? (*Tiho, skoraj plašno.*) Ljuba moja ... (*Poboža jo po čelu in laseh.*) Ljuba ... Zrak je tako mil.

SALA: Čudovita jesen je.

DR. REUMANN: Šele zdaj prihajate z akademije, gospod profesor?

WEGRAT: Da. Saj sem tam nenazadnje direktor, tako da imam polne roke dela – pa ne vedno zabavnega ali hvaležnega. Ampak kakor pravijo, sem kot ustvarjen za to. Bo že držalo. (*Se nasmehne.*) Kakor je nekoč nekdo dejal o meni: umetniški uradnik.

SALA: Ne bodite, no, prestrogi do sebe, gospod profesor.

GOSPA WEGRAT: Verjetno si šel spet vso dolgo pot peš?

WEGRAT: Celo majhen ovinek sem napravil – čez vzpetino Türkenschanze. Tako rad imam to pot. Ob večerih, kakršen je današnji, se vse mesto koplje v srebrnih meglicah. – Izročiti pa ti moram tudi pozdrave, Gabriele. Srečal sem Ireno Herms.

GOSPA WEGRAT: Je na Dunaju?

WEGRAT: Samo na kratko. Enkrat v prihodnjih dneh te bo obiskala.

SALA: Še nastopa v Hamburgu?

WEGRAT: Ne. Povedala mi je, da se je poslovila od gledaliških odrov in da živi na deželi pri svoji poročeni sestri.

JOHANNA: Nekoč sem jo videla igrati v eni od vaših dram, gospod von Sala.

SALA: Takrat ste bili pa verjetno še zelo majhna deklica.

JOHANNA: V drami je igrala špansko princeso.

SALA: Žal. Vloge princes ji sploh niso ležale. Vse svoje življenje ni znala deklamirati verzov.

DR. REUMANN: In zato še danes premišlujete o tem, gospod von Sala, da je neka dama nekoč neke vaše verze slabo izgovorila?

SALA: Le zakaj ne bi premišljeval o tem, ljubi doktor? Če bi živeli v središču sveta, bi vedeli, da imajo vse stvari enako težo. In če bi lebdeli v središču sveta, bi slutili, da so vse stvari enako pomembne.

GOSPA WEGRAT: Kakšna pa je videti?

WEGRAT: Še vedno je kar čedna.

SALA: Ali je še podobna svoji sliki, ki visi v muzeju?

FELIX: Kakšni sliki?

JOHANNA: Njena slika visi v muzeju?

SALA: Gotovo jo poznata. V katalogu je navedena kot »Igralka«, slika se imenuje preprosto »Igralka«. Mlada ženska v harlekinovem kostumu, čez katerega si je poveznila grško togo, ob nogah pa ji leži preplet mask. Čisto sama je, strmo se zazira v gledalce, stoji na praznem, napol zatemnjenem odru, med kulisami, ki ne sodijo skupaj. Tu del tapecirane stene, tam malo gozda, kotiček grajske ječe ...

FELIX: V ozadju pa je mediteranska pokrajina, s palmami in platanami ...?

SALA: Da. Do polovice zvita kulisa, tako da še globlje v ozadju vidimo kup pohištva, stopnice, posodje, krone, ki se lesketajo v dnevni svetlobi.

FELIX: Je to slika Juliana Fichtnerja?

SALA: Seveda.

FELIX: Sploh nisem vedel, da naj bi ta ženska predstavljala Irene Herms.

WEGRAT: Že več kot petindvajset let je minilo, odkar je naslikal to sliko. Takrat je zbudila nemalo pozornosti. Njegov prvi večji uspeh. Danes morda obstaja cela vrsta ljudi, ki njegovega imena sploh ne poznajo več. – Vendar pa sem Irene Herms povprašal po njem. Prav nenavadno, da celo njegova »večna prijateljica« ne ve, kje se slikar potika.

FELIX: Ravno pred nekaj dnevi sem govoril z njim.

WEGRAT: Kako?! Videl si Juliana Fichtnerja? Je bil v Salzburgu? ... Kdaj pa?

FELIX: Pred tremi ali štirimi dnevi. Obiskal me je in skupaj sva preživela večer.

Gospa Wegrat pogleda doktorja Reumanna.

WEGRAT: Kako mu gre? Kaj ti je povedal?

FELIX: Nekoliko je osivel, sicer pa se mi ni zdel spremenjen.

WEGRAT: Kako dolgo ga ni bilo na Dunaju? Dve leti, kajne?

GOSPA WEGRAT: Nekoliko dlje.

FELIX: Veliko je potoval.

SALA: Tako je, občasno sem prejel kakšno razglednico.

WEGRAT: Tudi mi. A sem mislil, da si vi redno dopisujete z njim.

SALA: Redno? Ne.

JOHANNA: Ali ni vaš prijatelj?

SALA: Prijateljev na splošno nimam. Če pa jih že imam, jih zatajim.

JOHANNA: Ampak nekdam sta si bila vendar tako blizu.

SALA: Jaz sem bil njemu bliže kot on meni.

FELIX: Kako to mislite, gospod von Sala?

JOHANNA: Jaz pa to še kako dobro razumem.

Verjetno imate pri vseh ljudeh tak občutek.

SALA: Podobnega zagotovo.

JOHANNA: To se pozna tudi delom, ki jih pišete.

SALA: Upam, da je tako. Sicer bi jih lahko napisal kdo drug.

WEGRAT: Ni nič omenil, kdaj se bo vrnil na Dunaj? FELIX: Mislim, da kmalu. A povedal ni ničesar natančnega.

JOHANNA: Rada bi ponovno videla gospoda Fichtnerja. Rada imam takšne ljudi.

WEGRAT: Kaj to pomeni »takšne ljudi«?

JOHANNA: Ki vedno prihajajo od daleč.

WEGRAT: Ko si ga spoznala, Johanna, je večinoma prihajal od blizu ... saj je tukaj živel.

JOHANNA: Čisto vseeno je, ali je živel tu ali kje drugje. – Tudi ko je prihajal dnevno, se mi je vedno zdelo, kakor da prihaja od daleč.

WEGRAT: No, ja ...

FELIX: Tudi sam sem imel včasih tak občutek.

WEGRAT: Kaj ni nenavadno, kako ga nekaj žene po svetu, vsaj v zadnjih letih?

SALA: Mar ni ta nemir že od nekdam tičal v njem? Z njim ste bili navsezadnje že na akademiji.

WEGRAT: Da. Kdor bi ga rad zares poznal, bi ga moral spoznati že takrat. Kot mlad človek te je prevzel, očaral. Nikoli nisem poznal nikogar, ki bi se mu oznaka »obetaven« tako zelo podala.

SALA: No, saj je marsikaj dosegel.

WEGRAT: Toda kaj vse bi šele lahko dosegel ...

DR. REUMANN: Mislim, da vsak doseže tisto, kar pač lahko doseže.

WEGRAT: Ne vedno. Julian je bil gotovo poklican za kaj višjega. Manjkala pa mu je zbranost in notranji mir. Nikjer se ni mogel trajno počutiti doma; in nesreča je hotela, da je tudi v svojih delih prisoten le občasno.

FELIX: Pokazal mi je nekaj skic, ki jih je narisal v zadnjem času.

WEGRAT: So lepe?

FELIX: Zdelo se mi je, da nekako segajo v resničnost.

GOSPA WEGRAT: Zakaj bi segale v resničnost? Kakšne slike pa so to?

FELIX: Krajine. Večinoma gre za prav prikupne kraje.

JOHANNA: Nekoč sem v sanjah videla pomladno krajino, vso sončno in milo, pa vendar sem se morala zjokati ob pogledu nanjo.

SALA: Da, žalost pogosto tiči globlje, kot bi slutili na prvi pogled.

WEGRAT: Torej spet dela? Morda lahko upamo na kaj posebnega.

SALA: Pri nekom, ki je bil nekoč pravi umetnik, lahko vedno doživimo še kakšno presenečenje.

WEGRAT: Da, tako je, gospod von Sala. To je največja razlika. Pri nekom, ki je uradnik, smo lahko povsem pomirjeni. (*Z vedro samoironijo.*) Vsako leto bo pridno naslikal svojo sliko za razstavo in nič več.

DR. REUMANN: Še vedno pa je veliko vprašanje, kdo poganja svet in umetnost: uradnik, kakršen ste vi, gospod profesor, ali ... tako imenovani geniji.

WEGRAT: Oh, meni niti na kraj pameti ne pade, da bi bil lažno skromen. Kar pa zadeva genije, o njih raje ne bi govoril. To je svet zase in zunaj razprave – enako kot prvinski elementi.

DR. REUMANN: Glede tega sem drugačnega mnenja.

WEGRAT: Govorimo lahko le o ljudeh, za katere obstajajo meje. Glede tega seveda menim: boljši je, kdor bolje pozna svoje meje. In v tem pogledu imam vse razloge, da imam o sebi visoko mnenje. – Se ti ne zdi prehladno, Gabriele?

GOSPA WEGRAT: Ne.

WEGRAT: Tesneje se ogrni, pa malo se razmigaj, če je to tukaj sploh mogoče.

GOSPA WEGRAT: O, to pa z veseljem. – Prosim, pridite, doktor, primite me pod roko. Sploh se še niste posvetili svoji pacientki.

DR. REUMANN: Na uslugo.

Drugi gredo naprej, Johanna z bratom, profesor s Salo; Dr. Reumann in gospa Wegrat jim sprva na videz sledita, nato pa se gospa Wegrat nenadoma ustavi.

Šesti prizor

Gospa Wegrat, Dr. Reumann.

GOSPA WEGRAT: Ste opazili, kako so mu žarele oči. – Felixu, ko smo govorili o njem? Nenavadno.

DR. REUMANN: Ljudje tipa Fichtner so za mlade nedvomno zanimivi. Obdaja jih pridih pustolovščine.

GOSPA WEGRAT (*zmaje z glavo*): Obiskal ga je ...

Očitno je odšel v Salzburg samo zato, da bi ga ponovno videl. Očitno je vse bolj osamljen.

DR. REUMANN: Le zakaj ne bi smel obiskati mladega prijatelja, če je po naključju v bližini? Meni se to ne zdi nič čudnega.

GOSPA WEGRAT: Morda imate prav. Morda bi kdaj prej tudi sama enako pomislila. Toda spričo ... Ne, doktor, nočem biti patetična.

DR. REUMANN: Ničesar nimam proti patosu, samo proti nesmislu.

GOSPA WEGRAT (*se nasmehe*): Hvala vam. – Pa vendar imam dovolj razlogov, da razmišljam o tem in onem. A naj vas to ne skrbi, dragi prijatelj. Saj veste, da sem vam vse povedala le zato, da se o preteklem lahko pogovarjam s pametnim in dobrim človekom; in ne zato, da bi bila odvezana krivde.

DR. REUMANN: Osrečevati je bolje kot biti brez krivde. In ker vam je bilo tako namenjeno, ste seveda tudi vse napake popravili ... če mi dovolite tako predrzne besede.

GOSPA WEGRAT: Nisem si mislila, da mi boste kdaj rekli kaj takšnega!

DR. REUMANN: Mar nimam prav?

GOSPA WEGRAT: Še kako dobro čutim, da nas prav vi vse prezirate v enaki meri, prevarane in prevarante.

DR. REUMANN: Prav jaz? ... Če sploh občutim karkoli podobnega temu, kar vi, milostljiva, imenujete prezir, to vendarle ni nič drugega kot prikrita zavist. Ali pa mislite, da svojega življenja namenoma nočem živeti tako, kakor ga živi večina? Le daru nimam za to. Če smem biti iskren, milostljiva – najgloblje v sebi hrepenim prav po tem, da bi bil pokvarjenec, nekdo, ki se pretvarja, zapeljuje, zasmehuje in hodi čez trupla. A zaradi pomanjkanja temperamenta sem obsojen na to, da ostajam poštenjak – še bolj boleče pa je, da mi vsi še govorijo, kakšen poštenjakar da sem.

GOSPA WEGRAT (*ga posluša z nasmeškom*): Ste nam sploh razkrili pravi razlog, zakaj ste ostali na Dunaju ...?

DR. REUMANN: Seveda. Res nimam nobenega drugega. Sploh nimam pravice, da bi imel še kak drug razlog. Ne govoriva več o tem.

GOSPA WEGRAT: Mar nisva tako dobra prijatelja, da se z vami lahko mirno pogovorim o vsem? Saj vem, kaj mislite. A menim, da bi vi imeli moč, da iz dekliske duše preženete določene iluzije in sanje. Mene bi zelo pomirilo, če bi po mojem odhodu ostali med temi ljudmi, ki so mi vsi po vrsti tako blizu, a vendarle drug o drugem ne vedo ničesar in ki komaj poznajo svoje medsebojne vezi ter so očitno obsojeni na to, da se razidejo in odlebdijo dalje, bog vedi kam.

DR. REUMANN: O tem bova govorila, ko bo napočil pravi čas, milostljiva.

GOSPA WEGRAT: Saj ničesar ne obžalujem. Mislim, da nikdar nisem ničesar obžalovala. A čutim, da nekaj ni v redu. Morda je nenavaden žar v Felixovih očeh zbudil ves ta nemir v meni. Toda ali čudno, skoraj srhljivo, če pomislimo, da človek, kot je on, po svetu hodi z odprtimi očmi, a nikdar ne bo smel izvedeti, komu se ima zahvaliti za luč sveta?

DR. REUMANN: Milostljiva, izogibajva se posplošitvam, ki tako zamajajo in zatresejo še najpreprostejše stvari, da se še najjasnejši pogled skali. Sam zase lahko rečem le eno: laž, ki se je izkazala za tako močno, da lahko zagotavlja mir nekega doma, je vsaj toliko hvalevredna kot resnica, ki ne zmore drugega, kakor da uniči podobo preteklosti, skali doživljanje sedanjega trenutka in zmede pogled v prihodnost.

Skupaj odideta dalje.

Sedmi prizor

Johanna in Sala.

JOHANNA: In tako se večno vračava na isto mesto. Vaš vrt je gotovo večji, gospod von Sala?

SALA: Moj vrt je gozd – za ljudi, ki domišljije ne omejujejo z rešetkami ograje.

JOHANNA: Vaša vila je res lepa.

SALA: Jo mar poznate?

JOHANNA: Pred kratkim sem jo ponovno videla, prvič po treh letih.

SALA: Pred tremi leti ni bil položen še niti temeljni kamen.

JOHANNA: Zame je stala že takrat.

SALA: Kako skrivnostno ...

JOHANNA: Nikakor ne. Le spomnite se. Nekoč smo s starši in Felixom šli na izlet v Dombach. Srečali smo vas in gospoda Fichtnerja, in to ravno na mestu, kjer naj bi zgradili vašo hišo. In zdaj je vse videti natanko tako, kakor ste takrat opisali.

SALA: Kako pa ste zašli tja?

JOHANNA: Pogosto hodim sama na sprehode, odkar je mama bolna ...

SALA: In kdaj ste potem šli mimo moje hiše?

JOHANNA: Nedolgo tega ... Danes.

SALA: Danes?

JOHANNA: Da. Šla sem okrog in okrog.

SALA: Kaj res? Okrog in okrog? ... Ste videli tudi mala vratca, ki vodijo neposredno v gozd?

JOHANNA: Da ... – Toda od tam je hiša skoraj nevidna. Listje je tako gosto. – Le kje so doprsni kipi rimskih cesarjev?

SALA: Stojijo na stebrih na začetku drevoreda.

Poleg je še majhna marmorna klop in pred marmorno klopjo majhen ribnik.

JOHANNA (*pokima*): Kakor ste nam takrat pripovedovali ... In voda se zelenkasto sivo lesketa ... in ob jutrih sence bukev padajo na gladino. – Saj vem. (*Ozre se k njemu in se nasmehne. Odideta dalje.*)

Zavesa.

Drugo dejanje

Pri Julianu Fichtnerju: domačna, zares lepa soba, ki je nekoliko razmetana. Visoke knjižne police.

Na dveh stoli so skladovnice knjig, na tretjem odprta potovalka. – Julian stoji pred pisalno mizo, iz predala jemlje en list papirja za drugim, nekatere raztrga in jih vrže v koš.

Prvi prizor

Julian in Služabnik. Nato Sala.

SLUŽABNIK (*napove*): Gospod von Sala. (*Odide.*) Sala vstopi. – *Sala ima navado, da med pogovorom hodi sem ter tja. Ta navada je v tem prizoru zelo očitna. Občasno za hip sede, včasih se le nasloni na naslonjalo stola. Včasih se ustavi pri Julianu, mu položi dlan na ramo, medtem ko govori. Dvakrat ali trikrat v tem prizoru se z levico dotakne leve strani svojih prsi, kakor da bi občutil nelagodje; kretnja ni vpadljiva.*

JULIAN: Zelo sem vas vesel. (*Sežeta si v roke.*)

SALA: Danes zjutraj ste torej prispeli?

JULIAN: Da.

SALA: In ostali boste – ?

JULIAN: To pa še ni določeno. Kot vidite, sem v precejšnjem neredu. Verjetno tu sploh nikdar ne bo nekega pravega reda. To stanovanje bom opustil.

SALA: Škoda; pa tako sem ga bil vajen. Kam pa se boste preselili?

JULIAN: Možno, da nekaj časa sploh ne bom imel stalnega bivališča in se bom potepal naokrog kot v zadnjih letih. Pomislil sem celo, da bi svoje stvari dal na dražbo.

SALA: Ta zamisel mi ni simpatična.

JULIAN: Simpatična tudi meni ni. A seveda je treba nekoliko upoštevati tudi materialni vidik. V preteklih letih sem preveč trošil, tako da moram to nekako uravnati. Nekoč pozneje si bom spet uredil dom. Nekoč se človek vendarle spet povrne k mirnemu življenju in delu. – No, kako pa vi? Kako je z najinimi prijatelji in znanci?

SALA: Mar še nikogar niste videli?

JULIAN: Nikogar. Navsezadnje sem samo vam pisal, da sem tukaj.

SALA: Torej še niste bili pri Wegratovih?

JULIAN: Ne. Nekoliko oklevam, ali naj sploh grem.

SALA: Kako? ...

JULIAN: Pri določenih letih sploh ne bi smeli več obiskovati krajev, kjer smo se radi zadrževali v mladosti. Le redko nas stvari in ljudje pričakajo takšni, kakršne smo jih zapustili. Kajne? – Gospa Gabriele se je v času svoje bolezni verjetno precej spremenila. Vsaj Felix mi je tako povedal. Najraje je ne bi ponovno videl. To bi morali vi gotovo razumeti, Sala.

SALA (*nekoliko osuplo*): Seveda razumem. Kako dolgo niste prejeli nobenih novic z Dunaja?

JULIAN: Na poti sem vedno prehitel pisma. Že štirinajst dni me ni nobeno doseglo. (*Potrto.*) Kaj pa je?

SALA: Gospa Gabriele je pred približno osmimi dnevi umrla.

JULIAN: Oh! (*Zelo je ganjen, hodi sem ter tja po sobi, nato sede in po kratkem premoru nadaljuje.*) Saj verjetno bi moral biti pripravljen na to, pa vendar ...

SALA: Mirno je zaspala, kakor radi rečemo, ne da bi zares vedeli, kaj se v tistih trenutkih dogaja. Pa vendar je nekega večera prav zares mirno zadremala in se ni več prebudila.

JULIAN (*zelo tiho*): Uboga Gabriele! – Ste jo v zadnjem času kaj videli?

SALA: Da. Skoraj dnevno sem jo obiskoval.

JULIAN: Kaj res?

SALA: Johanna me je prosila. Skorajda bala se je biti sama z materjo.

JULIAN: Bala?

SALA: Nekakšen srh je občutila ob pogledu na bolnico. Zdaj se je umirila.

JULIAN: Nenavadno bitje ... Kaj pa najin prijatelj, profesor, kako prenaša izgubo? Bogu vdano, kajne?

SALA: Dragi Julian, saj ima vendar službo. Mislim, da mi, ki nam je dano, da smo na trenutke nekakšni bogovi, spet drugič pa manj kot ljudje, to težko razumemo.

JULIAN: Felix je seveda še tukaj?

SALA: Ravno pred eno uro sem govoril z njim in mu sporočil, da ste tukaj. Zelo je bil vesel, da ste ga obiskali v Salzburgu.

JULIAN: Tudi meni se je tako zdelo. In zelo dobro mi je delo. Premišljuje namreč, da bi se nastanil v Salzburgu.

SALA: Za stalno?

JULIAN: Za nekaj časa. Tudi zaradi Felixa. Tako prijetno mi je v družbi tega mladega bitja, da se še sam skoraj pomladim. Če ne bi bil moj sin, bi mu morda zavidal – pa ne le mladosti. (*Se nasmehne.*) Tako pa mi ne preostane drugega, kakor da ga imam rad. In res je neke vrste sramota, da moram to početi tako rekoč na skrivaj.

SALA: Ali vas niso vsa ta čustva obšla nekoliko prepozno?

JULIAN: Verjetno sem jih občutil že dlje časa, ne da bi se jih zavedal. Pa saj veste, da sem fanta prvič videl, ko je imel že deset ali enajst let, in sem šele takrat izvedel, da je moj sin.

SALA: To je moralo biti nenavadno snidenje z gospo Gabriele, deset let zatem, ko ste jo tako hladnokrvno izdali – kakor bi rekli naši predniki.

JULIAN: Saj niti ni bilo tako nenavadno. Precej sproščeno. Kmalu zatem, ko sem se vrnil iz Pariza, sem po naključju srečal Wegrata na ulici. Občasno sva slišala drug za drugega in sva se pozdravila kot stara prijatelja. Obstajajo ljudje, ki jih doleti takšna usoda ... Kar pa zadeva Gabriele –

SALA: Vam je seveda odpustila.

JULIAN: Odpustila? ... Bolj ali manj. Samo enkrat sva govorila o preteklosti – ona brez očitkov, jaz brez obžalovanja; kakor da bi se ta zgodba dogodila nekomu drugemu. In nato nikdar več. Skorajda sem bil prepričan, da je tisti čas kot po čudežu izginil iz njenega spomina. Pravzaprav niti nisem videl neke neposredne povezave med to tiho žensko in bitjem, ki sem ga nekoč ljubil. – No ja, pred desetimi leti je bilo moje življenje drugačno kot dandanes. Takrat sem se še oklepal marsikatero stvari, ki so mi medtem spolzele med prsti. Šele v naslednjih letih me je vse bolj vlekle v tisto hišo, dokler se nisem tam počutil kot doma.

SALA: Upam, da mi ne zamerite, da sem takrat začel razumeti celotno zadevo.

JULIAN: Vendar pa se vam nisem zdel preveč razumen.

SALA: Kako le? Saj se tudi meni zdi, da je družinsko življenje samo po sebi nekaj lepega. Toda moralo bi se odvijati v lastni hiši.

JULIAN: Saj veste, da sem se protislojva v tem odnosu včasih skorajda sramoval. To je bil eden od razlogov, ki me je vedno znova gnal proč. Seveda se je pridružil še marsikaj drugega, kar mi je pokvarilo veselje. Predvsem to, da s svojimi deli nisem imel neke posebne sreče.

SALA: Saj že dolgo pred tem niste ničesar razstavili.

JULIAN: Ne mislim navzven. Nisem bil ustrezno razpoložen, in upal sem, da mi bo potovanje tudi tokrat pomagalo, kot mi je že tolikokrat pred tem.

SALA: In kako se vam je potem godilo? Tako redko ste se javili! Res bi mi lahko pisali pogostejše in izčrpnejše. Saj veste, da ste mi veliko ljubši od večine drugih ljudi. Tako priročne iztočnice si dajeva v pogovoru – se vam ne zdi? Obstajajo patetični ljudje, ki takšen odnos imenujejo prijateljstvo. Vendar pa ni nemogoče, da sva se v prejšnjem stoletju tikala in da ste se mi na koncu celo zjokali na prsih. V teh dveh letih sem vas občasno pogrešal, prav zares! Kako pogosto sem se na samotnih sprehodih spominjal najinih klepetov v parku pri Dornbachu, ko sva se, če citiram pesnika, predajala »najnižjim in najvišjim opravičilo tega sveta«. – No, Julian, od kod pravzaprav prihajate?

JULIAN: S Tirolske. To poletje sem veliko prehodil. Celo alpinist sem postal na stara leta. En teden sem preživel na neki planšariji ... Da, marsikaj sem počel. Česa vsega se človek ne loti, kadar je sam.

SALA: Ste bili res sami?

JULIAN: Da.

SALA: Vsa ta leta?

JULIAN: Če odmislim nekaj zanemarljivih prekinitev – potem da.

SALA: No, saj bi se dalo kaj ukreniti proti temu.

JULIAN: Vem. Toda to, kar mi je v tem pogledu še na razpologo, mi ne diši. Zelo razven sem, Sala. Moje življenje je bilo do določenega obdobja prežeto z opojno nežnostjo in strastjo, da, močjo. In to se zdaj končuje. Ah, Sala,

s kako bednimi lažmi sem si moral v zadnjih letih kaj zvijačno izboriti, izprositi, kupiti! Kar gnusi se mi, ko se spomnim; in če pogledam v prihodnost, me je groza. Sprašujem se: ali od vse ognjevitosti, s katero sem okušal svet, na koncu res ne bo ostalo drugega kot plehko, zagrenjeno spoznanje, da sem tudi jaz, celo jaz, podvržen zakonitostim človeškega življenja, enako kot vsi drugi?

SALA: Zakaj tako zagrenjeno, Julian? Pa saj je na svetu še marsikaj, čeprav se nam nekdanja zabava in užitki zdijo neokusni in nečastni. In da prav vi tega ne bi občutili, Julian?

JULIAN: Odvzemite igralcu njegovo vlogo in ga vprašajte, ali mu še ugajajo lepe kulise, sredi katerih bo obstal.

SALA: Verjetno pa ste na poti spet začeli delati?

JULIAN: Skoraj nič.

SALA: Felix je povedal, da ste iz kovčka vzeli nekaj skic in mu jih pokazali.

JULIAN: To je omenil?

SALA: Pa še marsikaj lepega je povedal o vas.

JULIAN: Kaj res?

SALA: In če ste mu te stvari pokazali, jih verjetno tudi sami cenite.

JULIAN: Nisem mu jih pokazal zaradi tega. (*Hodi sem ter tja.*) Priznal vam bom – čeprav tvegam, da me boste imeli za povsem norega.

SALA: Malo bolj ali malo manj je zdaj že vseeno. Kar mirno povejte.

JULIAN: Želel sem si, da ne bi izgubil vere vame. Razumete? Mi je pač bliže kot drugi. Saj vem; za vse druge, tudi za vas, sem propalica, nekdo, s komer je konec, nekdo, ki je ves svoj talent zapravil že v mladosti. Ni mi mar. A za Felix bi rad bil tisti, ki sem bil nekoč – in ki vendarle še vedno sem. Ko bo nekoč izvedel, da sem njegov oče, naj bo ponosen name.

SALA: Ko bo izvedel ...?

JULIAN: Nimam namena, da mu to prikrivam za vse večne čas. Zdaj, ko je njegova mama umrla, še toliko manj. Ko sem zadnjič govoril z njim, mi je bilo povsem jasno, da nimam le pravice, temveč skorajda dolžnost, da mu povem resnico. Ima občutek za bistveno. Vse bo razumel. Jaz pa bom imel človeka, ki bo spadal

k meni, ki bo vedel, da spada k meni, in zaradi katerega se mi bo še zdelo vredno, da ostanem na tem svetu. Živel bom v njegovi bližini in se veliko družil z njim. Svojo eksistenco bom tako rekoč znova postavil na trdne temelje in ne več lebdel v zraku kot zdaj. In lahko bom spet delal, kot nekoč – kot v mladih letih. Delal bom, da – in vas vse postavil na laž – vse!

SALA: Toda le kdo sploh dvomi v vas? Ko bi slišali, kaj smo se nedavno pogovarjali, Julian. Vsi pričakujejo, da se boste prej ali slej – spet našli.

JULIAN: Ah, dovolj o meni, dovolj. Oprostite.

Spregovoriva končno o vas. Ste se že preselili v novo hišo?

SALA: Da.

JULIAN: Kaj pa načrtujete v bližnji prihodnosti?

SALA: Z grofom Ronskym nameravam odpotovati v Azijo.

JULIAN: Z Ronskym? Se boste pridružili ekspediciji, o kateri zadnje čase toliko beremo?

SALA: Da. Že dolgo me mika takšna pustolovščina. Ali poznate Rolstonovo poročilo o baktrijskih in medijskih izkopavanjih iz leta 1892?

JULIAN: Ne.

SALA: Pretresljivo je. Samo pomislite, da predvidevajo, da se pod gruščem in prahom skriva ogromno mesto, približno v velikosti današnjega Londona. Takrat so se spustili v neko palačo in odkrili najčudovitejše poslikave. V nekaterih sobah so bile še povsem ohranjene. Izkopali so tudi neke stopnice; iz marmorja, kakršnega sicer ni najti v okolici. Morda izvira s kakšnega otoka, ki je nato potonil v morje. Tristo dvanajst stopnic, ki se lesketajo kot opali in ki vodijo v globočino ... V neznano, kajti pri tristo dvanajsti stopnici so nehali klesati – bog vedi, zakaj! Sploh vam ne morem povedati, kako me te stopnice intrigujejo.

JULIAN: Pa saj je bilo vedno govora o tem, da je Rolstonova odprava klavarno končala?

SALA: Ni bilo tako hudo. Od štiriindvajsetih Evropejcev se jih je po treh letih vendarle vrnilo osem, pol ducata pa so jih izgubili že na poti tja. Pot vodi skozi območja hude mrzlice. Napadli so jih Kurdi in tudi ob tem jih je nekaj plačalo z življenjem. A mi bomo veliko bolje opremljeni.

Poleg tega se bomo na meji združili z rusko odpravo, ki potuje z vojaškim spremstvom. Tudi pri nas imajo namen, da celotni zadevi podelijo politično-vojaški pridih. Kar zadeva mrzlico – se je sploh ne bojim ... ne more mi do živega. V Karakalovih termah – saj veste, kako močvirnato je tam – sem v rani mladosti preživel celo vrsto nadvse nevarnih poletnih noči, pa sem ostal zdrav.

JULIAN: To še nič ne pomeni.

SALA: Nekaj že. Tam sem se sestajal z neko Rimljanko, katere hiša je bila čisto blizu Vie Appie; zbolela je za mrzlico in celo umrla ... Seveda nisem več tako mlad kot takrat, a se počutim še kar pri močeh.

JULIAN (*ki si je že prej prižgal cigareto, mu ponudi cigarete*): Ne kadite več?

SALA: Ravno včeraj mi je doktor Reumann prepovedal ... Nič posebnega – moje srce je nekoliko nemirno. No, ena mi verjetno ne bo škodila.

Drugi prizor

Julian, Sala in Služabnik. Nato Irene Herms.

SLUŽABNIK: Gospodična Herms sprašuje, ali lahko govori z milostljivim gospodom.

JULIAN: Seveda. Kar naprej.

Služabnik odide.

Vstopi Irene Herms. Ima približno 43 let, a je videti mlajša. Oblečena je preprosto, a okusno. Njeni gibi so živahni, občasno skorajda mladostno hlastavi. Ima goste temno blond lase, veder, večinoma dobrohoten pogled, v očeh se ji hitro naberejo solze. Vstopi z nasmehom, prijazno pokima Sali in Julianu, ki ji stopi naproti in ji s skoraj srečnim izrazom na obrazu poda roko.

IRENE: Dober večer. No? (*Ima navado, da ta »no« izreka vprašujoče, a prisrčno.*) Sem vendarle storila prav, da sem še nekaj dni potrpela! Pa ga imam. (*Sali.*) Veste, kako dolgo se nisva videla?

JULIAN: Več kot tri leta.

IRENE (*samo pokima; šele zdaj umakne svojo dlan iz njegove*): V vsem najinem življenju se to še ni pripetilo. Tudi zadnje pismo je staro že dva meseca. Pravim »pismo«, da se ne osramotim:

samo razglednica je bila. Le kje vse si se potikal?

JULIAN: Sedi. Vse boš izvedela. Ne bi odložila klobuka? Saj boš malo ostala?

IRENE: Seveda. – Ne morem verjeti, kakšen si videti! (*Sali.*) Lepo – kajne? Vedno sem vedela: s sivo brado bo še bolj zanimiv.

SALA: Zdaj boste pa slišali same prijetne stvari. Jaz se moram žal posloviti.

IRENE: Upam, da vas nisem pregnala?

SALA: Le kako lahko kaj takšnega pomislite, gospodična Herms!

IRENE: Gotovo greste k Wegratovim? – Le kaj praviš na to tragedijo, Julian? Grozljivo! (*Sali.*) Prosim, lepo jih vse pozdravite.

SALA: Ne grem tja, domov grem.

IRENE: Domov? In to kar tako mirno rečete?

Menda zdaj prebivate v pravem dvorcu.

SALA: Ne, daleč od tega. Povsem skromna podeželska hiša je. V veliko veselje mi bo, gospodična Herms, če se boste kdaj želeli osebno prepričati. Moj vrt je zares lep.

IRENE: Imate tudi sadno drevje in zelenjavo?

SALA: Glede tega vam lahko postrežem le z neko zablodelo zeljno glavo in divjo hruško.

IRENE: No, če mi bo čas dopuščal, se bom res oglasila in si ogledala vašo vilo.

JULIAN: Boš kmalu spet odšla?

IRENE: Da, seveda. Domov moram. Ravno danes zjutraj sem prejela pismo svojega malega

nečaka – hrepeni po meni. Smrkavec ima pet let, pa že hrepeni. Kaj porečete na to?

SALA: Verjetno tudi vi hrepenite po povratku?

IRENE: Ne samo to. Kar malo preveč sem se navadila na Dunaj. Ko se sprehajam po tukajšnjih ulicah, na vsakem koraku naletim na spomine. – Samo pomisli, kje sem bila včeraj, Julian. V stanovanju, kjer sem živela kot otrok. To sploh ni bilo tako preprosto, saj tam zdaj živijo tuji ljudje. A vendar sem bila v svoji nekdanji sobi.

SALA (*ljubeznivo ironično*): Kako ste pa to ušpičili, gospodična Herms?

IRENE: Pretihotapila sem se z izgovorom.

Pretvarjala sem, kakor da mislim, da oddajajo sobico – za samsko starejšo gospo. A naposled

sem začela tako krčevito jokati, da so me verjetno imeli za noro. In tako sem jim povedala, zakaj sem zares prišla. Tam zdaj prebiva neki poštar z ženo in dvema otrokoma. Eden od njiju je bil tako prisrčen poba; igral se je z železnico, z lokomotivo, ki jo naviješ, in ta lokomotiva mi je kar naprej vozila čez prste na nogah ... A to vas verjetno ne zanima, gospod von Sala.

SALA: Kako lahko prekinete pripoved, ko je najbolj napeta, gospodična Herms! Tako rad bi vas še poslušal. A res moram oditi. Zbogom, Julian. – Torej, gospodična Herms, računam, da me boste počastili s svojim obiskom. (*Odide.*)

Tretji prizor

Julian in Irene.

IRENE: Hvala bogu!

JULIAN (*se nasmehne*): Ti je še vedno tako nesimpatičen?

IRENE: Nesimpatičen? ... Sovražim ga! Res si dobra duša, da ga trpiš v svoji bližini. Hujšega sovražnika nimaš.

JULIAN: Od kod ti pa to?

IRENE: To se čuti ... saj to vendar čutiš.

JULIAN: Zdi se mi, da nisi ravno objektivna glede njega.

IRENE: Zakaj ne?

JULIAN: Zameriš mu, ker pred desetimi leti nisi zablestela v njegovi predstavi.

IRENE: Žal je od tedaj minilo že dvanajst let. In ni bila moja krivda. Kar zadeva njegove tako zvane pesnitve, se mi zdijo čista neumnost. In kot vemo, nisem samo jaz takšnega mnenja. A ti ga pač ne poznaš. Da bi tega gospoda spoznal v vsej njegovi veličini, bi moral biti prisoten na vajah. (*Oponaša.*) Gospodična, to so verzi – verzi, gospodična draga ... To bi moral slišati, da bi uvidel, kakšna neizmerna aroganca se skriva v njem ... Poleg tega je splošno znano, da je umoril svojo ženo.

JULIAN (*se zasmeje*): Ljuba duša, le kako lahko pomisliš kaj takšnega!

IRENE: Nihče kar sam od sebe ne umre pri petindvajsetih.

JULIAN: Irene, upam, da tega ne govoriš naokrog.

IRENE: Saj mi ni treba. To vendar vedo vsi razen tebe. Kar se mene tiče, nimam prav nobenega razloga, da bi prizanašala gospodu von Sali, ki se ti že dvajset let roga.

JULIAN: Pa vendar ga boš obiskala?

IRENE: Seveda. Lepe vile me zelo zanimajo. In menda je njegova čudovita. Če bi obiskovala samo ljudi, ki ...

JULIAN: Niso nikogar umorili ...

IRENE: Res mu naklanjava čisto preveč pozornosti, ko tako dolgo govoriva o njem. Konec. – No, Julian? Kako ti kaj gre? Zakaj si mi tako redko pisal? Mi mogoče nisi smel?

JULIAN: Smel? ...

IRENE: Mislim, ali ti je kdo prepovedal.

JULIAN: Aha. – Meni nihče ničesar ne prepoveduje.

IRENE: Kaj res? Živiš čisto sam?

JULIAN: Da.

IRENE: To me pa veseli. Ne morem si kaj, da tega ne bi bila vesela, Julian. Čeprav je to neumnost. Danes ali jutri se bo spet začelo od začetka.

JULIAN: Ti časi so minili.

IRENE: Ko bi bilo vsaj res. – Bi se dalo dobiti kakšen čaj?

JULIAN: Seveda. Tukaj je samovar.

IRENE: Kje pa? – Aha, tukaj! Kaj pa čaj? ... Saj vem. (*Odpre omaro, vzame potrebščine in v naslednjih minutah pripravi čaj.*)

JULIAN: Boš res ostala le nekaj dni?

IRENE: Da, seveda. Nakupila sem vse, kar sem nameravala. Saj si lahko misliš, da na posestvu moje sestre res ne potrebujem kakšne posebne oprave.

JULIAN: Povej mi nekaj. Kako ti je tam sploh všeč?

IRENE: Čudovito je! Ah, končno se mi ni treba ukvarjati z gledališčem, kar je pravi blagoslov.

JULIAN: Nekoč se boš zagotovo vrnila na odrsko deske.

IRENE: Glede tega se pa pošteno motiš. Le zakaj naj bi se? Samo pomisli, da sem prispela na cilj: svež zrak, gozd v bližini; počasi jezdim prek travnikov in polj, zjutraj še v jutranji halji sedim v velikem parku, v katerega nihče nima vstopa. In sploh: nobenih ljudi, nobenega direktorja, občinstva, kolegov, avtorjev – čeprav niso vsi tako arogantni kot tvoj oboževani Sala. – Vse to

sem preseгла. Živim na deželi, imam posestvo, ki bi se mu lahko reklo dvorec, park imam in konja, jutranjih halj pa toliko, kolikor jih srce poželi. Sicer ni vse moja last – razen jutranjih halj, se ve –, a to ničesar ne spremeni. Živim pri najboljših ljudeh, kar jih je na tem svetu; moj svak je verjetno še boljši človek kot sama Lori.

JULIAN: Ti ni nekoč dvoril?

IRENE: Pa kako! Za vsako ceno se je hotel poročiti z menoj. Seveda! – Najprej so vsi zaljubljeni vame ... bili zaljubljeni – bili, mislim. Poraženci so večinoma presedlali na Lori. Vedno sem bila nekoliko nezaupljiva do tebe, ker se nikdar nisi zaljubil v Lori. Veliko boljša je od mene – no, saj to vendar veš, o tem ni treba izgubljeni besed. Koliko ji dolgujem! ... Če ne bi bilo Lori ...! – Že pol leta živim pri njih.

JULIAN: Vprašanje je le, kako dolgo boš to zdržala.

IRENE: Kako dolgo ...? – Julian, sprašujem te: le kaj bi me lahko pripravilo do tega, da bi se iz raja vrnila v to močvaro, kjer sem žal prebila petindvajset let svojega življenja? Le kaj naj še iščem v gledališču? Starejše vloge mi ne ležijo. Ni mi do tega, da bi igrala junaško mater ali pikolovsko nataknjeno damo, kaj šele bedno starko. Namenila sem se, da umrem kot grajska gospodična, kot stara devica, tako rekoč, in če bo vse po sreči, se bom čez sto let pravnukom svoje sestre prikazovala kot bela dama. Z eno besedo: čaka me najlepše možno življenje. – Zakaj se smejiš?

JULIAN: Vesel sem, ko te vidim tako veselo, tako mlado.

IRENE: Podeželski zrak, Julian. Tudi ti bi moral nekoč dlje časa prebiti na deželi. Čudovito je! Verjetno sem zgrešila poklic: ljubi bog me je gotovo ustvaril, da bi bila kravja pastirica ali planšarica. Morda pastirček. Vedno sem bila tako dobro videti v hlačah. – Tako. Lahko nalijem še tebi? (*Nalije mu čaj.*) Nimaš ničesar za zraven?

JULIAN: V torbi imam verjetno še nekaj keksov. (*Iz potovalke vzame majhen zavojček.*)

IRENE: Hvala. Čudovito.

JULIAN: Ta strast je pa pri tebi precej nova.

IRENE: Keksi ...?

JULIAN: Ne. Narava.

IRENE: Le kako lahko rečeš kaj takega? Naravo sem imela že od nekdaj neskončno rada ... Se ne spomniš več najinih nekdanih izletov? Se ne spominjaš, kako sva nekega vročega poletnega popoldneva zaspala v gozdu? Se nikdar več ne spomniš slike Matere Božje na griču, kjer naju je presenetila nevihta? ... O, bog! Narava, to niso prazne marnje. In celo pozneje, ko so zame napočili težki časi, ko sem se zaradi tebe hotela ubiti, jaz tepka neumna ... me je rešila narava. Res, Julian. Lahko bi ti pokazala kraj, kjer sem se vrgla v travo in jokala. Deset minut od železniške postaje, po akacijevem drevoredu in potem še naprej ob potoku. Da, vrgla sem se v travo in jokala in jokala. Bil je to eden tistih dni, ko si me spet enkrat prepodil s svojega praga. No, približno pol ure sem ležala v travi in se zjokala, nato pa sem pač vstala – in tekala po travniku. Kot majhen pokovec, čisto sama. Obrisala sem si oči in se pravzaprav počutila čisto dobro. (*Premor.*) Seveda, naslednjega jutra sem bila spet pred tvojimi vrati, te rotila in zgodba se je začela od začetka.

Stemni se.

JULIAN: Ne morem verjeti, da še vedno razmišljaš o tem.

IRENE: Saj ti tudi. No, in kdo je bil na koncu neumnosti? Kdo? Vprašaj svojo vest. Kdo? ... Si bil s katero srečnejši kot z menoj? Ti je bila katera bolj vdana kot jaz? Te je imela katera druga tako rada? ... Prav gotovo ne. Tisto neumnost, ki se mi je pripetila na gostovanju v tujini, bi mi prav zares lahko oprostil. Prav nič takšnega ni bilo, moški pa zganjate teater – toda le, kadar se kaj takšnega pripeti nam.

Pijeta čaj.

JULIAN: Naj prižgem luč?

IRENE: V mraku je čisto prijetno.

JULIAN: Nič takšnega ni bilo, praviš. Morda imaš prav. A ko te kaj takšnega doleti, pač ponoriš. In tudi če bi se pobotala – ne bi bilo iz tega nič. Je pa že skoraj bolje tako, kot je. Ko sem prebolel, sva postala najboljša prijatelja in to tudi ostala, kar je lepo.

IRENE: Da. Danes sem tudi sama zadovoljna.

A takrat ...! O bog, kakšni časi! Saj sploh ničesar ne veš o tem. Po tem sem te šele zares ljubila, potem ko sem te zaradi svoje lahkomišelnosti izgubila. Da, takrat šele se je v meni zbudila prava zvestoba. Kajti kar sem pozneje doživela ... Ampak seveda ne morem pričakovati, da bo katerikoli moški to razumel.

JULIAN: Kar dobro te razumem, Irene. Verjemi mi.

IRENE: Sicer sem ti pa hotela povedati naslednje,

JULIAN: to je bila več kot pravična kazen za naju oba.

JULIAN: Za oba?

IRENE: Že davno sem dojela. Pravična kazen je bila.

JULIAN: Za oba?

IRENE: Da. Tudi zate.

JULIAN: Kako to misliš?

IRENE: Česa drugega si nisva zaslužila.

JULIAN: Midva? ... Zakaj pa to?

IRENE (*potihem*): Saj si sicer tako bistro glave, Julian. Le pomisli: ali bi se to takrat zgodilo – misliš, da bi kaj takšnega lahko storila, če bi imela – otroka ... če bi midva – imela otroka? Izprašaj si vest, Julian – ali to res verjameš? Jaz ne, ti verjetno tudi ne. Vse bi bilo drugače. Vse. Ostala bi skupaj, dobila bi še nekaj otrok, poročila bi se, živela bi skupaj. Jaz ne bi bila stara grajska gospodična, ti pa ne –

JULIAN: Stari samec.

IRENE: No, če ti tako praviš. In še bistvo: imela bi otroka. Jaz bi imela otroka. (*Premor.*)

JULIAN (*hodi gor in dol po sobi*): Le kaj hočeš z vsem tem povedati, Irene? Zakaj spet pogrevaš te pozabljene –

IRENE: Pozabljene?

JULIAN: – Pretekle stvari?

IRENE: Seveda so pretekle. A na deželi imam časa na pretek. Vse mogoče se mi mota po glavi. In ko opazujem druge otroke – Lori ima dva fantka –, mi marsikaj pade na pamet. Pred kratim sem imela skorajda videnje.

JULIAN: Kakšno?

IRENE: Zvečer sem se sprehajala po polju.

Včasih to počnem, čisto sama. Daleč naokoli ni bilo nikogar. Spodaj v vasi je bilo vse tiho.

In tako sem hodila dalje, v smeri proti gozdu. In nenadoma nisem bila več sama. Ti si bil z menoj. In med nama otrok. Držala sva ga za roke – najinega malega otroka. (*Razjezi se, da ne bi zajokala.*) Preneumno, res. Saj vendar vem, da bi bil otrok zdaj mulo kakšnih triindvajsetih let, morda bi bil malopridnež ali izprijeno dekle. Morda bi bil otrok zdaj tudi že mrtev. Ali pa bi se potikal nekje po svetu in od njega sploh ne bi imela ničesar ... tako to je. – A vsaj nekaj časa bi ga imela, imela bi majhnega otroka, ki bi naju imel rad. In ... (*Ne more nadaljevati. Premolkne.*)

JULIAN (*mehko*): Irene, s takšnimi zgodbicami si samo škodiš.

IRENE: To niso zgodbice.

JULIAN: Ne bodi zagrenjena. Sprejmi življenje takšno, kot je. Doživela si še marsikaj drugega, morda boljšega. Tvoje življenje je bilo bogatejše, kot bi bilo materinstvo ... Bila si umetnica.

IRENE (*sama pri sebi*): Požvižgam se na to.

JULIAN: Velika umetnica, priznana – to vendar nekaj pomeni. Doživela pa si tudi še marsikaj drugega lepega – po meni. Saj vem.

IRENE: Kaj pa imam zdaj od tega? Kaj naj vse to pomeni? Ženska, ki nima otroka, sploh ni ženska. Ženska, ki bi nekoč lahko imela otroka – ki bi ga morala imeti, in ki (*Ga pogleda.*) – ni postala mati, je pa ... ah! Tega moški ne morete razumeti! Tega nihče ne more razumeti! Najboljši moški je glede takšnih stvari še vedno neke vrste butec. Ali kdo od vas sploh ve, koliko vaših potomcev teka naokrog po svetu? Jaz vsaj vem, da nimam nobenega. Mar ti veš?

JULIAN: Tudi če bi vedel –

IRENE: Kako? Ga imaš? – Povej mi, Julian, meni pa res lahko poveš. Kje živi? Koliko je star? Je fant? Dekle?

JULIAN: Ne sprašuj ... Tudi če bi imel otroka, mi ne bi pripadal.

IRENE: Otroka ima! Otroka ima! (*Premolk.*) Zakaj mu dovoliš, da se kar tako potika po svetu?

JULIAN: Saj si sama dobro rekla: najboljši od nas je glede takšnih stvari še vedno neke vrste butec. Jaz pa niti nisem najboljši.

IRENE: Zakaj ne greš ponj?

JULIAN: Kaj se me to sploh tiče? Zakaj bi se smel vtkati v njegovo življenje? Dovolj ... (*Premor.*) – Boš še eno skodelico čaja?

IRENE: Hvala, hvala. Ne bi več. (*Premor.*) Mračni se. On ima otroka, jaz pa še vedela nisem!

Četrti prizor

Julian, Irene in služabnik. Nato Feliks.

Služabnik vstopi.

JULIAN: Kaj bo dobrega?

SLUŽABNIK: Gospod poročnik Wegrat sprašuje, ali so milostljivi gospod doma.

JULIAN: Seveda. Kar naj vstopi.

Služabnik prižge luč in odide.

IRENE: Mladi Wegrat? – Sem mislila, da je že odšel. – Ubogi fant, povsem uničen je bil.

JULIAN: Si lahko mislim.

IRENE: Si ga obiskal v Salzburgu?

JULIAN: Da, avgusta sem bil nekaj dni tam.

FELIX (*vstopi v civilnih oblačilih*): Dober večer. – Dober večer, gospodična Herms.

IRENE: Dober večer, gospod poročnik.

JULIAN: Dragi moj Felix ... hotel sem se oglasiti pri vas – še danes zvečer. Kako lepo, da si ti prišel sem.

FELIX: Pojutrišnjem moram spet na pot, tako da nisem vedel, ali bom sploh še imel priložnost, da vas vidim.

JULIAN: Ne bi odložil? – Pojma nisem imel, samo pomisli. Šele Sala mi je povedal – pred slabo uro.

Irene ju opazuje.

FELIX: Tega nisva slutila, ko sva se poleti sprehajala po Mirabellskem vrtu.

JULIAN: Je smrt nastopila hitro?

FELIX: Da. Jaz pa nisem mogel biti ob njej ...

Pozno večer sem odpotoval, ponoči pa je umrla.

IRENE: Bolje rečeno: naslednjega jutra se ni prebudila.

FELIX: Vam, gospodična Herms, se imamo veliko zahvaliti.

IRENE: Ni vredno besed!

FELIX: Moja mama je bila vedno tako vesela, kadar ste bili pri njej, z njo klepetali ali ji igrali na klavir.

IRENE: Oh, moje igranje na klavir ...!

Odbije neka ura.

IRENE: Je že tako pozno? Res moram oditi.

JULIAN: Kam se vam mudi, gospodična Herms?

IRENE: V opero grem. Teh nekaj dni, ko sem še tukaj, bom vsekakor izkoristila.

FELIX: Vas bomo še kaj videli pri nas, gospodična Herms?

IRENE: Zagotovo. – A saj vi odpotujete še pred menoj.

FELIX: Da. Moj dopust gre h koncu ...

IRENE (*na videz mimogrede*): Koliko časa ste že oficir, Felix?

FELIX: Že pred tremi leti sem postal, a šele naslednje leto sem se dejavno pridružil vojski. Nekoliko pozno.

IRENE: Pozno? Zakaj? – Koliko ste pa stari, Felix?

FELIX: Triindvajset.

IRENE: Tako torej. (*Premor.*) – Ko sem vas pred štirimi leti videla med prostovoljci, sem si takoj mislila, da boste ostali v vojski. – Se še spominjate, Julian? Saj sem vam takrat rekla.

JULIAN: Da –

FELIX: To je bilo verjetno poleti, ko ste nas zadnjič obiskali.

IRENE: Mislim da ...

FELIX: Odtlej se je marsikaj spremenilo.

IRENE: Prav zares! To so bili še vedri dnevi. – Kajne, Julian? Tudi midva se odtlej nisva več videla, po tistih lepih poletnih večerih na vrtu pri Wegratovih.

Julian prikima.

IRENE (*si še enkrat ogleda Felixa in Juliana; po kratkem premoru*): Zdaj je pa res že skrajni čas, da odidem. – Adieu. Lepo pozdravite doma, gospod poročnik. – Adieu, Julian. (*Odide, Julian jo pospremi do vrat.*)

Peti prizor

Felix in Julian.

FELIX: Se ni tukaj marsikaj spremenilo?

JULIAN: Da bi vedel. Dobro opazuješ, saj si bil tukaj kvečjemu dvakrat ali trikrat.

FELIX: Da. A zadnjič je šlo za zares odločen trenutek mojega življenja. Prišel sem, da vas prosim za nasvet.

JULIAN: Zdaj se je vse izšlo po tvojih željah. Tvoj oče se je pa tudi navadil.

FELIX: Da, navadil se je. Verjetno bi mu bilo ljubše, če bi ostal pri tehniki; a zdaj vidi, da lahko tudi v uniformi čisto spodobno živiš – brez dolgov, brez dvobojev. Ah, skorajda lagodno. A človek naše baže vendarle lahko pričakuje kaj več kot marsikdo; to je pa tudi nekaj.

JULIAN: Kako pa je doma?

FELIX: Doma ... Zares, ta beseda je skoraj izgubila svoj pomen.

JULIAN: Se je tvoj oče vrnil na delo?

FELIX: Seveda. Dva dni zatem je že sedel v svojem ateljeju. Občudovanja vredno. A ne razumem ga povsem ... Vas ne motim, gospod Fichtner? Verjetno ste ravno urejali papirje?

JULIAN: Ah, prav nič se ne mudi. Kmalu jih bom uredil. Večino bom zažgal.

FELIX: Kako to?

JULIAN: Najbolj pametno je zažgati stvari, pri katerih komaj še lahko preneseš pogled nanje.

FELIX: Toda ali ne boste nekoliko žalostni, če boste takole obračunali s preteklostjo?

JULIAN: Žalosten? ... Za kaj takšnega je to preveč naraven proces.

FELIX: Meni se ne zdi. Poglejte: če sežgete pismo ali sliko ali kaj podobnega, kar ste prejeli, se mi zdi še samoumevno. A nekaj, kar je bilo zares vredno, da iz žive sreče ali žive bolečine rodi spomine, tega mesta ne bi smelo nikdar izgubiti. Predvsem v življenju, kakršno je vaše, ki je bilo tako bogato in razgibano. Ali ne občutite celo sami občasno določenega ... strahospoštovanja do svoje preteklosti?

JULIAN: Le od kod ti takšne misli – tebi, ki si tako mlad?

FELIX: Pravkar me je prešinilo.

JULIAN: Morda se ne motiš. A še nekaj je, kar me je pripravilo do tega, da pospravim. Pripravljam se na to, da postanem tako rekoč brez domovine.

FELIX: Kako?

JULIAN: Opustil bom to stanovanje in še ne vem dobro, kako naprej. Zato mi je ljubše, da se poslovim od stvari, kakor da bi jih zaprl v škaflo in bi splesnеле v kakšni kleti.

FELIX: Marsikaj boste verjetno pogrešali.

JULIAN: Ne bi vedel.

FELIX: Gotovo hranite še številne spominske skice, ki niso pomembne le za vas. Vsakovrstne osnutke, ki ste jih verjetno deloma ohranili.

JULIAN: Misliš na tiste malenkosti, ki sem ti jih pokazal v Salzburgu?

FELIX: Seveda tudi na tiste.

JULIAN: Te so še v kovčku. Bi jih imel?

FELIX: Z veseljem. Zelo bi vam bil hvaležen.

Izredno so mi všeč. (*Premor.*) Za vas pa imam še drugo prošnjo. Zelo veliko. Če dovolite ...

JULIAN: Kar povej.

FELIX: V vaši lasti se morda nahaja še neki portret moje matere v dekljskih letih. Majhna slika v akvarelni tehniki, ki ste jo sami naslikali.

JULIAN: Da, naslikal sem takšno sliko.

FELIX: Pa jo še imate?

JULIAN: Mislim, da bi jo verjetno še kje našel.

FELIX: Rad bi jo videl.

JULIAN: Se je tvoja mama spominjala te slike ...?

FELIX: Da. O njej mi je pripovedovala poslednji večer, ko sem jo videl, večer pred smrtjo. Takrat seveda nisem slutil, da je ta tako blizu ... in tega niti nisem hotel. Danes pa se mi zdi nenavadno, da mi je prav tistega večera toliko govorila o davno minulih časih.

JULIAN: In o tej mali sliki?

FELIX: Menda je zelo posrečena.

JULIAN (*kakor da razmišlja*): Le kam sem jo dal?

Počakaj ... (*Odide do knjižne police, katere spodnji del zapirajo zaklenjena vrata. Odpre vrata, za njimi se pokaže nekaj predalov, v katerih ležijo mape.*) Naslikal sem jo na deželi, v mali hišici, v kateri so živeli tvoji stari starši.

FELIX: Vem.

JULIAN: Teh ostarelih ljudi se pa verjetno ne spominjaš več?

FELIX: Zelo medlo. Zelo preprosti ljudje so bili, kajne?

JULIAN: Da. (*Iz enega od predalov vzame veliko mapo.*) Verjetno je v tej mapi. (*Mapo položi na pisalno mizo in jo odpre. Sede.*)

Felix stoji za njim in mu gleda čez rame.

JULIAN: To je hišica, v kateri so prebivali tvoji stari starši in tvoja mama. (*Lista dalje.*) Tole pa je razgled s pokopališča po dolini.

FELIX: Poletje ...

JULIAN: Da. – In tole je mala vaška krčma, v kateri
sva prebivala jaz in tvoj oče ... In to – (*Tiho se
zazre v neko sliko. Oba dolgo molčita.*)

FELIX (*vzame sliko v roke*): Koliko je bila takrat
stara moja mama?

JULIAN (*obsedi*): Osemnajst.

FELIX (*se nekoliko oddalji od njega, nasloni na
knjižno polico, kakor da bi hotel sliko pogledati
na boljši svetlobi*): Torej eno leto, preden se je
poročila.

JULIAN: Slika je bila naslikana istega leta.
(*Premor.*)

FELIX: Kako čudno me gleda s temi očmi ...
Te ustnice se smehljajo, skorajda govorijo mi ...

JULIAN: Kaj ti je pa še povedala mama – tistega
poslednjega večera?

FELIX: Nič kaj dosti. Ampak zdelo se mi je, kakor
da vem več, kot mi je povedala. Čudno je, če
pomisliš: tako kot mene gleda s te slike, je
takrat gledala vas. Zdi se mi, kakor da je
v njenem pogledu neka zadrega. Skorajda
strah ... Tako gledaš ljudi, ki prihajajo iz
drugega sveta, po katerem hrepeniš, pa se
ga vendarle bojiš.

JULIAN: Do takrat je tvoja mama le redko
zapustila svojo vas.

FELIX: Verjetno je bila drugačna od večine žensk,
ki ste jih srečali, kajne? ... Zakaj molčite? Nisem
eden tistih, ki ne bi došli – ki ne bi hoteli dojeti,
da so tudi matere in sestre ženske. Lahko si
kar mislim, da je bila takrat v nevarnosti ... in
še nekdo drug. (*Preprosto.*) Ste imeli zelo radi
mojo mamo?

JULIAN: Čudno sprašuješ. – Da, imel sem jo rad.

FELIX: In gotovo so to bile zelo srečne urice, ko ste
sedeli na malem vrtu za obraslim plotom, s tem
platnom na kolenih, vam nasproti na svetlem
travniku, sredi rdečih in belih rož, pa je stalo
to mlado dekle, s slamnikom v roki in boječe
smehljajočimi se očmi.

JULIAN: Je tvoja mama poslednjega večera
govorila o teh urah?

FELIX: Da. – Morda je otročje, a odtlej se mi zdi
nemogoče, da bi vam katerokoli drugo bitje
pomenilo kaj več kot ona.

JULIAN (*vse bolj ganjen, a ostaja miren*): Na to ne
bom odgovoril. – Na koncu bi prišel v skušnjava,
da bi se nehote pretvarjal, da sem boljši, kot
dejansko sem. Saj veš, kakšno je bilo moje
življenje, ki ni imelo urejenega in mirnega toka
kot pri marsikom drugem. Preprosto nimam
daru, da bi nekoga trajno osrečeval ali srečo
občutil.

FELIX: To čutim. To sem vedno občutil. Včasih
z nekakšnim obžalovanjem, skorajda bolečino. –
A prav ljudje, kot ste vi, ki ste očitno že po
naravi določeni za to, da marsikaj prestanete
in doživljate najrazličnejše stvari ... prav takšni
ljudje, si mislim, ohranjate tihe in mile spomine,
kot je ta, mnogo bolj zvesto in hvaležno kot
drugi ohranjajo spomin ... na bolj strastne in
mračne doživljaje. – Mar nimam prav?

JULIAN: Verjetno imaš.

FELIX: Nikdar prej mi mama ni govorila o tej sliki.
Ali ni to nenavadno? ... Tistega poslednjega
večera prvič. – Čisto sama sva bila na verandi,
od drugih sem se že bil poslovil ... In nenadoma
je začela pripovedovati o teh daljnih, daljnih
poletnih dneh. V njenih besedah je odzvanjalo
marsikaj, česar zagotovo nisem slutil. Mislim,
da je svojo mladost, ki je sama skoraj ni več
razumela, nezavedno zaupala moji mladosti. To
me je ganilo bolj, kot vam lahko povem. – Naj
me je imela še tako rada, nikdar ni tako govorila
z menoj. In mislim, da mi še nikdar ni bila tako
ljuba kot v tej uri. – In ko sem naposled vendarle
moral na pot, sem čutil: še marsikaj mi ima
povedati. – Zdaj boste razumeli, zakaj sem tako
hrepnel po tem, da vidim to sliko. – Res se
počutim, kakor da bi mi lahko slika povedala še
marsikaj, podobno kot mama, ko bi jo vsaj še
enkrat lahko kaj vprašal!

JULIAN: Kar vprašaj jo ... Vprašaj sliko, Felix.

*Felix postane pozoren na ginjenost v Julianovem
glasu, dvigne pogled s slike in se ozre proti njemu.*

JULIAN: Mislim, da ti ima še marsikaj povedati.

FELIX: Kaj pa je z vami? ...

JULIAN: Bi rad obdržal sliko?

FELIX: Kako, prosim? ...

JULIAN: Da. Vzemi jo. Ne bom ti je podaril. Kakor
hitro bom imel stalno prebivališče, mi jo boš

vrnil. Lahko si jo boš ogledal, kadarkoli boš hotel. Upam, da se bo vse uredilo tako, da pot ne bo predolga.

FELIX (*upira pogled v sliko*): Vse bolj živa je, iz sekunde v sekundo ... Ta pogled je bil usmerjen v vas! ... Ta pogled? ... Bi ga moral v celoti razumeti?

JULIAN: Tudi matere imajo svoje usode kot druge ženske.

FELIX: Mislim, da mi slika ničesar več ne zamočuje. (*Odloži sliko. – Dolg premor. – Zazre se v Juliana.*)

JULIAN: Je ne boš vzela s seboj?

FELIX: Zdaj ne. Bolj je vaša, kot sem slutil.

JULIAN: In tvoja ...

FELIX: Ne, imel bi jo šele, ko se mi bo ta usoda povsem razodela. (*Strmo pogleda Juliana v oči.*) Ne vem, kaj mi je; saj se v resnici ni nič spremenilo, kajne? Nič, razen, da vem, kar sem ...

JULIAN: Felix!

FELIX: Ne, tega nisem slutil. (*Dolgo ga opazuje s pogledom, v katerem se skriva naklonjenost in nekakšna radovednost.*) Ostanite mi zdravi.

JULIAN: Mar že greš?

FELIX: Zelo rad bi bil malo sam. – Do jutri.

JULIAN: Nasvidenje, Felix. Jutri pridem do vas ... jutri pridem k tebi, Felix.

FELIX: Pričakujem vas. (*Odide.*)

Julian nekaj časa mirno obstane, nato odide do pisalne mize in tam obstane, zatopljen v sliko.

Tretje dejanje

Soba v hiši družine Wegrat, ki gleda na verando. Temu ustrezen razgled.

Prvi prizor

Johanna sama. Nato Sala.

Johanna sedi na stolu, s prekrizanimi rokami.

SALA (*vstopi*): Dobro jutro, Johanna.

JOHANNA (*vstane, mu stopi naproti in ga pogleda*): Prihajaš poslednjič?

SALA: Poslednjič? Le kako lahko pomisliš kaj takšnega? Naši načrti se niso prav nič spremenili. Danes je sedmi oktober, šestindvajsetega novembra pa ladja odrine iz Genove.

JOHANNA: Nenadoma boš izginil. Stala bom pri vrtnih vratih, a bodo ostala zaprta.

SALA: Med nama res ni potrebe za kaj takšnega.

JOHANNA: Ne, prav zares ne. Zavedaj se tega.

Drugi prizor

Johanna in Sala. Vstopi Felix.

FELIX: Ste to res vi, gospod von Sala? (*Mu stisne roko.*) No, kako kaj vaše priprave?

SALA: Nobenih posebnih priprav ne potrebujem. Pripravil bom kovčke, spustil zavese, zaklenil vrata – in že se bom podal v skrivnostne daljave. Imam pa vprašanje za vas, Felix. Bi vas morda mikalo, da se nam pridružite?

FELIX (*osuplo*): Ali bi me mikalo? Me to sprašujete resno, gospod von Sala?

SALA: Vprašanje ni mišljeno tako resno, kot ga vi želite razumeti.

FELIX: Le kako naj to razumem? Ali želim iti z vami v Azijo? Le kako bi vam lahko koristil pri takšni pustolovščini?

SALA: Saj je precej očitno.

FELIX: Ali ne gre za ekspedicijo, ki je povsem znanstvene narave?

SALA: Takšen je načrt. A zelo verjetno je, da se bo pripetilo še marsikaj, kjer bi takšne mladeniče, kot ste vi, še kako potrebovali.

FELIX: Mladeniče, kot sem jaz ...?

SALA: Pred sedmimi leti so pod Rolstonovim vodstvom pretrpeli marsikaj, česar ni bilo v načrtu. Na ravnici Karakum ob reki Amu Darji je prišlo do prave pravcate male bitke.

Tretji prizor

Johanna, Felix, Sala. Pridruži se jim še Dr. Reumann.

DR. REUMANN: Za tiste, ki so tam obležali, je bila kar dovolj velika. Ta vaša mala bitka.

Bežno se pozdravijo, sežejo si v roke, ne da bi prekinili pogovor.

SALA: Glede tega imate verjetno prav, gospod doktor.

FELIX: Dovolite mi, gospod von Sala, ali ste govorili le v svojem imenu? Je *šlo* za bežni preblisk – ali kaj več?

SALA: Ne govorim sicer ravno po naročilu koga drugega, a po pogovoru na zunanjem ministrstvu, ki sem mu prisostvoval včeraj, se čutim upravičenega, da še koga povabim. – Vendar pa ne gre za nikakršno skrivnost. Saj ste verjetno že brali, Felix, da bo neki gospod iz generalštaba z nami tako rekoč na službeno pot poslal nekaj vojaških inženirjev in artilerijskih oficirjev. Po zadnjih vesteh iz Azije, ki pa se mi ne zdijo povsem zanesljive, ker smo jih prejeli prek Anglije, smo se odločili, da k sodelovanju pritegnemo še več mladih oficirjev, ki jih bomo nagovorili osebno.

FELIX: In obstaja možnost, da bi mene ...?

SALA: Mi dovolite, da o tem govorim z grofom Ronskym?

FELIX: Ste grofu omenili moje ime?

SALA: Imam njegovo dovoljenje, da vas vprašam, ali bi se bili pripravljeni šestindvajsetega novembra z nami podati v Genovo.

DR. REUMANN: Tako kmalu že mislite zapustiti Dunaj!

SALA: Da. *(Lahkotno.)* Zakaj me tako gledate, gospod doktor? Ta pogled je bil precej predrzen.

DR. REUMANN: V kakšnem smislu?

SALA: Deloval je približno takole: Že mogoče, da boš odpotoval, zelo vprašljivo pa je, ali se boš vrnil.

DR. REUMANN: Poslušajte me, gospod Sala, spričo takšne pustolovščine pa že mora biti dovoljeno, da izrazim dvom. Toda ali vas sploh zanima, gospod von Sala, ali se boste vrnili ali ne? Saj vendar ne spadate med ljudi, ki imajo radi vse zadeve urejene?

SALA: Nikakor ne. Še toliko manj, ker gre pri tem vendarle vedno za zadeve drugih, s katerimi se povsem po nepotrebnem ukvarjamo. In če bi me že zanimala prihodnost, bi za to imel mnogo tehtnejši razlog.

JOHANNA: Kakšen?

SALA: Rad bi vedel, kaj me čaka v poslednjih dneh.

DR. REUMANN: To pa je želja, v kateri ste verjetno precej osamljeni.

SALA: Vsekakor bi vi, doktor, imeli dolžnost, da mi poveste absolutno resnico, če bi vas zanj prosil. Mislim, da imamo pravico, da svoje bivanje v celoti izživimo, z vsemi užitki in bojznimi, ki se skrivajo v njem. Tako kot imamo verjetno dolžnost, da izvedemo vsako dobro delo in vsako podlost, ki je v naši moči ... Ne, moje smrtne ure mi ne smete vljudno prikriti! To bi bilo zelo strahopetno dejanje, ki ni vredno ne mene ne vas. – No, Felix, šestindvajsetega novembra. Še sedem tednov je do tedaj! Kar zadeva formalnosti, si ne delajte nobenih skrbi.

FELIX: Do kdaj pa se moram odločiti?

SALA: Ni se vam treba prenaaglati. Kdaj se konča vaš dopust?

FELIX: Jutri zvečer.

SALA: Verjetno se boste morali pogovoriti z očetom.

FELIX: Z očetom – seveda. – A vsekakor vam svoj odgovor posredujem še jutri zjutraj, gospod von Sala.

SALA: Lepo. Zelo bi bil vesel. Toda zavedajte se: to ne bo sprehod. Torej, na svidenje. Adieu, gospodična Johanna. Živeli, gospod doktor. *(Odide.)*

Kratek premor. Preostali se zganejo.

JOHANNA *(vstane)*: V svojo sobo grem. Adieu, gospod doktor. *(Odide.)*

Četrti prizor

Felix, Dr. Reumann. Nato Johanna.

DR. REUMANN: Ste odločeni, Felix?

FELIX: Skoraj.

DR. REUMANN: Veliko novega boste spoznali.

FELIX: Upam, da med drugim tudi samega sebe, čas bi že bil ... (*Citira.*) »V skrivnostne daljave ...«

Ali se bo to uresničilo? Kako razburljivo!

DR. REUMANN: Vi pa ste si izprosili čas za razmislek?

FELIX: Niti ne vem, zakaj. Pa vendar ... Misel, da moram zapustiti svoje ljudi in jih morda nikdar več ne bom videl in da nikakor ne bodo več takšni, kakršne zapustiš, in da jih morda prizadeneš s tem, ko odideš ...

DR. REUMANN: Če ne oklevate zaradi ničesar drugega, je škoda vsake ure vaše negotovosti. Nič vas ne oddalji bolj od ljudi, ki so vam dragi, kot zavest, da ste v njihovi bližini ostali le iz dolžnosti. Izkoristite to edinstveno priložnost in odpotujte v Genovo, v Malo Azijo, Tibet, Baktrijo ... Da, res mora biti lepo. Spremljale vas bodo moje najboljše želje. (*Mu poda roko.*)

FELIX: Lepa hvala. A za te želje je še čas. Kakorkoli se bo izteklo, se bova pred mojim odhodom še večkrat srečala.

DR. REUMANN: Upam. Seveda.

FELIX (*ga strmo pogleda*): Gospod doktor! – V vašem stisku roke sem občutil nekaj, kar spominja na pravo slovo.

DR. REUMANN (*se nasmehne*): Le kako lahko kadarkoli vemo, ali se bomo še kdaj videli?

FELIX: Gospod doktor ... je gospod von Sala pravilno tolmačil vaš pogled?

DR. REUMANN: Tisti pogled za vas ne prihaja v poštev.

FELIX: Mar ne pojde z nami?

DR. REUMANN (*okleva*): Zelo težko je napovedati.

FELIX: Lagati vas pa res niso naučili, gospod doktor.

DR. REUMANN: Glede na sedanje stanje sem prepričan, da vi lahko izpeljete projekt brez pomoči drugih.

FELIX: Je bil gospod Sala pred nekaj dnevi pri vas?

DR. REUMANN: Da, nedolgo tega. (*Premolkne.*) No, pa saj sami vidite, da trpi, kajne? – Torej, z bogom, Felix.

FELIX: Boste ostali naš družinski prijatelj tudi, ko me ne bo?

DR. REUMANN: Le zakaj mi zastavljate takšna vprašanja, Felix?

FELIX: Nočete več prihajati sem! ... Zakaj ne?

DR. REUMANN: Zagotavljam vam ...

FELIX: Razumem ...

DR. REUMANN (*v zadregi*): Le kaj je tukaj mogoče razumeti ... ? ...

FELIX: Dragi doktor ... Zdaj vem ... zakaj se nočete vračati v to hišo ... Spet si je nekdo drug zlomil tilnik ... Dragi prijatelj –

DR. REUMANN: Zdravstvujte ... Felix ...

FELIX: Če pa bi vas poklicali ...

DR. REUMANN: Ne bodo me ... Če bi me kdo zares potreboval, sem vedno na voljo ...

Vstopi Johanna.

DR. REUMANN: Adieu ... Adieu, gospodična Johanna ...

JOHANNA: Mar že odhajate, gospod doktor?

DR. REUMANN: Da ... Pozdravite gospoda očeta. Adieu ... (*Ji seže v roko.*)

Peti prizor

Johanna, Felix.

JOHANNA (*umirjeno*): Je rekel, da za Salo ni več upanja?

Felix okleva.

JOHANNA: Saj sem vedela. (*Ko želi Felix spregovoriti, ga zaustavi z nenavadno kretnjo.*) Ti pa boš šel na pot – z njim ali brez njega.

FELIX: Da. (*Premor.*) Res bo tihotno tukaj. *Johanna negibna.*

FELIX: Kako pa boš ti živela, Johanna? ... Mislim, kako bosta živela oba, ti in oče?

Johanna ga pogleda, kakor da je začudena, da jo to sprašuje.

FELIX: Nenavadno samotno bo. Mislim si, da bi bil verjetno hvaležen, če bi se mu nekoliko več posvečala, šla z njim na sprehod. Tudi tebi ...

JOHANNA (*pikro*): Le kaj bi to pomagalo meni ali njemu? Le kaj mi bo on ali jaz njemu? Nisem

ustvarjena za to, da bi komurkoli stala ob strani v težkih trenutkih. Ne morem si pomagati, tako pač je. V sebi občutim nekakšno sovraštvo do ljudi, ki so odvisni od mojega sočutja. To sem občutila ves čas, ko je bila mama bolna.

FELIX: Ne, nisi ustvarjena za to ... Za kaj pa si ustvarjena?

Johanna skomigne z rameni, sedi s prekrizanimi rokami in zre predse.

FELIX: Johanna! Zakaj se ne pogovarjaš z menoj kot sicer? Mi imaš kaj povedati? Spomni se, kako sva si nekoč vse povedala.

JOHANNA: Že dolgo je tega. Takrat sva bila še otroka.

FELIX: Zakaj se ne moreš več pogovarjati z menoj kot nekaj, Johanna? Ali se ne spomniš, kako dobro sva se razumela? Kako sva si zaupala vse skrivnosti! Kako dobra prijatelja sva bila! ... Kako sva se hotela skupaj odpraviti v širni svet!

JOHANNA: V širni svet ... O, da. Seveda se spominjam. A zdaj ni več takšnih pravljičnih in čudežnih besed!

FELIX: Morda je to odvisno samo od naju.

JOHANNA: Ne, besede danes preprosto ne pomenijo več istega kot prej.

FELIX: Kako to misliš?

JOHANNA: V širni svet ...

FELIX: Kaj ti je, Johanna?

JOHANNA: Nekoč sva v muzeju Belvedere skupaj opazovala sliko, ki se je pogosto spominjam: travnik z vitezi in damami – in gozd, vinograd, gostišče, fantje in dekleta, ki plešejo, in veliko mesto s cerkvami in stolpi in mostovi. In po mostu korakajo vojaki, po reki pa drsi ladja. Še dlje pa je grič, na griču grad, in v daljavi visoke gore. Nad gorami so oblaki, nad travnikom lebdijo meglice, nad mestom sije sonce, nad gradom divja nevihta, na gorah ležita sneg in led. – In kadarkoli je kdo rekel »širni svet« ali sem te besede kje prebrala, sem se vedno spomnila te slike. In tako je bilo s številnimi besedami, ki tako lepo zvenijo. Nevarnost, to je tiger z razprtimi žrelom, ljubezen, to je paž s svetlimi kodri, ki kleči pred damo, smrt je lep mladenič s črnimi krili in mečem v rokah, slava pa je zvok trobent, ljudje, ki se priklanjajo, in

pot, posuta s cveticami. Takrat sva seveda lahko govorila o vsem, Felix. Zdaj pa je vse drugače ... Slava in ljubezen in smrt in širni svet.

FELIX (*okleva*): Malo me skrbi zate, Johanna.

JOHANNA: Zakaj, Felix?

FELIX: Johanna! – Rad bi, da najinemu očetu ne povzročas trpljenja.

JOHANNA: Je to samo moja naloga?

FELIX: Vem, o čem sanjaš, Johanna. – A le kam to vodi?

JOHANNA: Ali mora res vse nekam voditi? – Felix, mislim, da je poslanstvo nekaterih ljudi morda prav to, da drugim ne pomenijo nič drugega kot spomin.

FELIX: Johanna! – Sama si rekla, da nisi ustvarjena za to, da bi gledala, kako ljudje trpijo.

Johanna se rahlo zdrzne.

FELIX: Trpijo ... in ...

Šesti prizor

Felix, Johanna. Vstopi Julian.

JULIAN: Dober dan. (*Felixu poda roko.*)

JOHANNA (*vstane*): Gospod Fichtner! (*Poda mu roko.*)

JULIAN: Komaj sem vas prepoznal, Johanna.

Postali ste prava mlada dama. – Vajinega očeta še ni doma?

JOHANNA: Sploh še ni odšel. Šele ob dvanajstih ima opravke na akademiji.

JULIAN: Verjetno je v svojem ateljeju?

JOHANNA: Ga pokličem.

Julian se ozre naokrog.

Ko želi Johanna oditi, vstopi Wegrat, s klobukom in palico.

Sedmi prizor

Felix, Johanna, Julian, Wegrat. Nato vstopi sobarica.

WEGRAT (*Julianu poda roko*): Ljubi prijatelj! Kako sem te vesel.

JULIAN: Šele včeraj po prihodu sem izvedel – Sala mi je povedal. Ni mi treba razlagati, kako ...

WEGRAT: Hvala za sožalje. Prisrčna hvala. – Sedi vendar, Julian.

JULIAN: Si se ravno odpravljaj ven?

WEGRAT: Saj ni tako nujno; šele ob dvanajstih imam opravke na akademiji. Johanna, bi bila tako dobra in bi mi za vsak primer naročila kočijo?

Johanna odide.

Wegrat sede.

Julian prav tako sede.

Felix se naslanja na kamin.

WEGRAT: No, tokrat te pa res dolgo ni bilo.

JULIAN: Več kot dve leti.

WEGRAT: Če bi prišel samo deset dni prej, bi jo še videl. Tako hitro je šlo; čeprav ne nepričakovano.

JULIAN: Sem slišal.

WEGRAT: Zdaj boš nekaj časa ostal doma, kajne?

JULIAN: Nekaj časa. Seveda ne morem napovedati, kako dolgo.

WEGRAT: No, ja. Nikdar nisi delal načrtov.

JULIAN: Da. Nekako se mi upirajo. (*Premolkne.*)

WEGRAT: Bože mili, dragi prijatelj – kako pogosto sem zadnje čase mislil nate! –

JULIAN: Jaz pa ...

WEGRAT: Ti nimaš tako pogosto priložnosti za to ... Jaz pa ... Kadarkoli vstopim v stavbo, kjer zdaj opravljam svoje delo, se seveda spomnim, kako sva v mladosti sedela drug poleg drugega v ateljeju z modeli, s tisoč načrti in upi.

JULIAN: Kako melanholično pripoveduješ. Saj se nama je marsikaj uresničilo.

WEGRAT: Marsikaj ... to že ... Pa vendar bi bil vsak rad spet mlad, pa čeprav za ceno istih skrbi in bojev ...

JULIAN: In celo tvegaj, da še enkrat podoživi vse lepo.

WEGRAT: Kajne, prav to je najtežje prenašati, ko enkrat ostanejo le spomini. – Si bil spet v Italiji?

JULIAN: Da, tudi v Italiji sem bil.

WEGRAT: Že dolgo nisem bil tam. Odkar sva skupaj z nahrbtniki pohajkovala po dolini Ampezza – do Pieve in nato dol do Benetk. Se še spominjaš? Sonce nikdar več ni tako svetlo sijalo.

JULIAN: Že skoraj trideset let bo tega.

WEGRAT: Ne, tako dolgo pa še ne. Ti si bil takrat že znan. Ravno takrat si naslikal tisto lepo sliko Irene Herms. Bilo je eno leto pred mojo poroko.

JULIAN: Da, da.

Premor.

WEGRAT: Se spominjaš tistega poletnega jutra, ko si me prvič pospremil v Kirchau?

JULIAN: Seveda.

WEGRAT: Kako sva se na lahkem podeželskem vozu peljala po prostrani sončni dolini? In se spominjaš malega vrta na griču, kjer si spoznal Gabriele in njene starše?

FELIX (*z obvladanim vznemirjenjem*): Oče, ali še stoji ta hiša, v kateri je takrat živel mama?

WEGRAT: Ne, že dolgo ne več. Tam so zgradili neko vilo. Pred petimi ali šestimi leti sva bila zadnjič tam in sva obiskala grob tvojih starih staršev. Vse se je spremenilo, le pokopališče ne ... (*Julianu.*) Še veš, Julian, kako sva se nekega soparnega, oblačnega popoldneva usedla na nizki pokopališki zid in se tako neobičajno pogovarjala o prihodnosti?

JULIAN: Tistega dne se še jasno spominjam. Ne spominjam pa se več, o čem sva se pogovarjala.

WEGRAT: Besed se tudi sam ne spominjam več, vem pa, da je bil pogovor nadvse neobičajen ... svet se je nekako razprl širše kot sicer. Občutil sem nekakšno zavist do tebe, kakor večkrat v tistem času. V meni se je prebudil občutek, da bi lahko dosegel karkoli, če bi le hotel. Preveč je bilo vsega, kar je bilo treba videti, izkusiti, življenje je tako mogočno teklo mimo; samo malo bolj poreden bi moral biti in samozavesten in skočiti v tok ... Da, tako sem se počutil, medtem ko si ti govoril ... In takrat je do naju prišla Gabriele, navkreber po ozki stezi med akacijami, iz vasi, s slamnikom v rokah, in mi prikimala. In vse moje sanje o prihodnosti so se vrtele le še okoli nje, in celoten svet se je povrnil v svoj običajni okvir, ki je bil ravno prav velik in ravno prav lep ... Od kod se mi zdaj nenadoma spet prikazujejo barve? Vse to sem že skorajda pozabil, zdaj pa, odkar je mrtva, se vse tako živo lesketa pred menoj, da se včasih kar prestrašim ... Ah, bolj je, da ne mislim na to. Le zakaj? Zakaj? (*Premor. Odide k oknu.*)

JULIAN (*v zadregi, ki jo poskuša premostiti*): Kako pametno in pogumno, da si tako hitro začel spet z delom.

WEGRAT: Ko se enkrat odločiš, da boš obstajal dalje ...! Delo je navsezadnje edino, kar ti pomaga premagati ta občutek, da si sam ... da te je nekdo pustil samega.

JULIAN: Meni se zdi, da si od bolečine nekoliko krivičen do – marsičesa, kar ti je ostalo.

WEGRAT: Krivičen? Ne, krivičen pa res ne bi rad bil. Ne zamerite mi, otroci ...! Kajne, Felix, da me povsem dobro razumeš? Toliko je tega, kar današnje mladino kliče proč – vabi proč – trga proč od nas že od samega rojstva. Mi občutimo en sam boj za svoje otroke od trenutka, odkar obstajajo – in ta boj je vrh vsega precej brezupen. Tako se vrti ta svet: otroci nam nikdar ne pripadajo. Kar pa zadeva druge ljudi ... tudi prijatelji so le gostje v našem življenju, vstanejo od mize, ko je obeda konec, odidejo dol po stopnicah in imajo – tako kot mi – svojo ulico in svoje posle. Kar je tudi povsem naravno ... A to ni prepreka, Julian, da se ne bi veselil – iskreno veselil, ko kdo še najde pot do nas. In to celo nekdo, ki mi je bil vse življenje res dragocen. To mi lahko verjameš, Julian. (*Mu stisne roko.*) Kajne, dokler boš na Dunaju, boš še večkrat prišel k meni? Veliko uslugo bi mi napravil.

JULIAN: Gotovo bom še prišel.

SOBARICA (*vstopi*): Voz je tu, gospod profesor. (*Odide.*)

WEGRAT: *Že grem. (Julianu.)* Veliko mi moraš povedati. Tako rekoč izgubljen si bil. Seveda me zanima, kaj vse si počel – in še bolj, kaj načrtuješ. Felix nam je omenil neke zelo zanimive skice, ki si mu jih pokazal.

JULIAN: Pospremil te bom, če ti je prav.

WEGRAT: Hvala. Ampak še bolj prijazno od tebe bi bilo, če bi kar ostal pri nas na kosilu.

JULIAN: No ...

WEGRAT: Kmalu bom nazaj; danes imam le nekaj administrativnih opravkov – nekaj podpisov. Čez tričetrt ure se vrnem. Medtem pa ti bosta otroka delala družbo, kakor že tolikokrat v starih časih ... otroka! ... Boš torej ostal? Na svidenje. (*Odide.*)

Osmi prizor

*Felix, Julian.
Dolg premor.*

FELIX: Zakaj niste odšli z njo?

JULIAN: Tvoja mama ni bila prav nič kriva; če obstaja kakšna krivda, jo nosim jaz. Vse ti bom povedal.

Felix *prikima*.

JULIAN: Takrat je bilo dogovorjeno, da bova skupaj odšla. Vse sva pripravila. Na skrivaj sva hotela zapustiti kraj, kajti tvoja mama se je razumljivo bala spora in pojasnjevanja. Najin namen je bil, da s potovanja, čez nekaj dni, pojasniva celotno zadevo. Določila sva že uro svojega odhoda. Ta ... ki je pozneje postal njen soprog, je za nekaj dni odšel na Dunaj, da uredi papirje; poroka naj bi bila že čez teden dni. (*Premolkne.*) Najin načrt je bil dogovorjen. Vse je bilo dogovorjeno. Voz je bil že naročen, da naju počaka nekoliko izven kraja. Zvečer sva se poslovila in oba sva bila prepričana, da se naslednjega jutra ponovno vidiva, nato pa se nikdar več ne ločiva. – A zgodilo se je drugače. – Ne smeš misliti na to, da je bila to tvoja mama, poslušati me moraš, kakor da gre za zgodbo o nekih tujih ljudeh – pa boš vse razumel.

FELIX: Poslušam.

JULIAN: Junija sem prišel v Kirchau, nekega lepega poletnega jutra – z njim ... Pa saj to že veš. Samo nekaj dni sem želel preživeti tam. A sem ostal. Nekajkrat sem sklenil, da bom pravočasno odpotoval. A sem ostal. In z nasmehom na ustih sva tako, kot je hotela usoda, počasi drsela v greh, srečo, pogubo, izdajo – in sen. Da, res, prav slednjega je bilo največ. In po najinem poslednjem slovesu, ki naj bi trajalo le eno noč, sem se vrnil v malo gostišče in pripravil vse za potovanje. In tedaj sem se šele prvič ovedel stvari, ki so se zgodile in ki so bile še pred menoj. Zdelo se mi je, kakor da se prebujam. Šele tedaj, v tišini noči, ko sem stal ob odprtem oknu, mi je postalo jasno, da bo jutri zjutraj napočila ura, ki bo odločala o vsej moji prihodnosti. In takrat se je začelo ... spreletavalo me je kot rahel srh.

Spodaj sem videl pot, po kateri sem prišel; vodila je ven v prostrano deželo, se vzpenjala na griče, ki so zastirali pogled, se izgubljala v daljavah, v nezamejenem – vodila dalje do tisoč nepoznanih, nevidnih poti, ki so mi v tem trenutku bile na razpolago. Zdelo se mi je, kakor da tam, za onimi griči, leži moja prihodnost, vsa lesketava od sijajnih pustolovščin, ter čaka name ... a le name. Življenje mi je pripadalo – a le to eno. In da bi ga povsem izkoristil in užil, da bi živel tako, kakor mi je bilo usojeno, sem potreboval popolno brezskrbnost in svobodo, kakršno sem imel dotlej. In skorajda začudil sem se, da sem bil tako pripravljen žrtvovati neobremenjenost svoje mladosti, polnost svojega bivanja ... In za kaj? – Za strast, ki se je z vsem svojim žarom in sladkostjo vendarle začela kot vsaka druga in je bila obsojena, da se tako tudi konča.

FELIX: Obsojena, da se konča? ... Bi se morala končati?

JULIAN: Da. Morala. V trenutku, ko sem uzrl konec, je ta že tako rekoč nastopil. Čakanje na nekaj, kar se mora zgoditi, pomeni, da to tisočkrat doživiš, pomeni, da vedno znova podoživljaš ta konec, ob tem pa si nemočen, naveličan in besen. To sem globoko občutil v tisti uri. In tega sem se bal. Ob tem pa sem povsem dobro čutil, da bom ravnal brezobzirno in izdajalsko do bitja, ki se mi je zaupljivo predalo. – A vse se mi je zdelo bolj zaželeno – ne samo zame, temveč tudi zanjo – kot počasno, bedno, nečastno usihanje. In vsi moji pomisleki so se razblinili v neizmernem hrepenenju, da svoje življenje nadaljujem brez obveze, brez vezi. Nisem imel veliko časa za razmislek. In tega sem bil še vesel. Bil sem namreč odločen. Še do jutra nisem počakal. Še preden so zvezde zašle, sem že odšel.

FELIX: Pobegnil ...

JULIAN: Imenuj to, kakor hočeš. – Da, bil je beg, dober in slab, nedolžen in ... tako strahopeten kot vsak beg ... z vso bojaznijo, da ti sledijo, z vso srečo, da si pobegnil. Ničesar ti ne prikrivam, Felix. Mlad si, morda me celo bolje razumeš, kot sam sebe razumem zdaj. Ni me vlekle nazaj, niti sledi obžalovanja ni

bilo. Preveval me je opojen občutek, da sem svoboden. – Že ob koncu prvega dne sem bil daleč, mnogo dlje, kot bi lahko pokazal števec milj. Že tega prvega dne je začela bledeti podoba ženske, ki se je prebudila in doživela boleče razočaranje, morda še kaj hujšega, razvodenel mi je spomin na njen glas, postala je senca kot druge, ki so lebdele daleč za menoj v preteklosti.

FELIX: Ne, ni res! Tako hitro ni bila pozabljena, niste se kar tako brez obžalovanja potikali po svetu. Potovanje je bilo nekakšna pokora. Pretvarjate se, da ste drugačni, kot ste v resnici.

JULIAN: Pripovedujem ti, ne da bi se obtoževal niti branil. Le resnico ti govorim. Slišati jo moraš. To je bila tvoja mama, in jaz sem bil tisti, ki sem jo zapustil. In še več ti povem. Ravno obdobja po tem begu se spominjam kot najsvetlejšega in najbogatejšega, kar sem jih kdaj doživel. Ne prej ne potlej se nisem tako pristno zavedal svoje mladosti in neomejenosti, nikdar nisem bil v večji meri gospodar svojih darov, svojega življenja ... nikdar tako srečen kot prav tedaj.

FELIX (*mirno*): Kaj pa, če bi se ubila?

JULIAN: Mislim, da bi se imel za vrednega tega – v tistem času.

FELIX: In morda ste tedaj zares bili. – Hotela se je ubiti, v to sem prepričan. Hotela je končati laž in muke, kakor je to storilo sto tisoče deklet pred njo. A milijoni tega vendarle ne storiijo in ta dekleta so pametnejša. In gotovo je mislila tudi na to, da bo tistemu, ki jo je vzel za ženo, priznala resnico. A seveda lažje stopaš skozi življenje, če ne nosiš bremena stalnega očitka ali celo odpuščanja.

JULIAN: Kaj pa bi bilo, če bi spregovorila?

FELIX: Oh, saj razumem, zakaj tega ni storila.

Nikomur ne bi koristila. In tako je molčala. Molčala, ko se je vrnila s poroke, molčala, ko se je otrok rodil, molčala, ko je ljubi po desetih letih ponovno prestopil prag hiše njenega soproga, molčala do zadnjega dne ... Takšne usode najdeš vsepovsod in sploh ni treba biti ... pokvarjen, da jih doživiš ali povzročiš.

JULIAN: Malo jih je, ki imajo pravico, da sodijo – ali obsodijo.

FELIX: Tega si niti ne bi drznil. Niti tega ne morem sprejeti, da naj bi sedaj pred menoj stali prevaranti in prevarani, kjer sem še pred eno uro videl ljudi, ki so mi dragi, in za katere sem mislil, da so odnosi med njimi nadvse čisti. In povsem nemogoče se mi zdi, da bi samega sebe občutil kot nekoga drugega in ne tega, za katerega sem se vse do danes imel. Ta resnica nima nikakršne moči nad menoj ... Žive sanje bi bile bolj zavezujoče kot ta zgodba iz davno minulih časov, ki ste mi jo povedali. Prav nič se ni spremenilo ... nič. Spomin na mater mi je svet kot doslej. In človek, v čigar hiši sem bil rojen in vzgojen, ki je skrbno in ljubeče spremljal moje otroštvo in mladost in ki je moja mamo – ljubil, mi še vedno pomeni toliko kot prej – in še skorajda več.

JULIAN: Pa vendar, Felix, naj bo ta resnica še tako nemočna, nekaj vendarle veš že v tem trenutku dvoma: tvoja mati te je rodila kot mojega sina ...

FELIX: V času, ko vas je preklinjala.

JULIAN: ... vzgajala kot mojega sina ...

FELIX: V sovraštvu do vas.

JULIAN: Sprva. Pozneje v odpuščanju, in naposled – ne pozabi tega – v prijateljstvu. – In tistega poslednjega večera, česa se je spominjala? ... O čem ti je govorila? ... O dneh, ko je doživela največjo srečo, kakršne je lahko ženska kdaj deležna.

FELIX: In najhujšo nesrečo.

JULIAN: Misliš, da gre za naključje, da se je poslednjega večera spominjala prav tistih dni? ... Misliš, da ni vedela, da boš prišel do mene in zahteval tisto sliko? ... In misliš, da je njena želja pomenila kaj drugega kot poslednji pozdrav tvoje matere, namenjen meni? – Razumeš to, Felix? ... In v tej sekundi – ne brani se – imaš pred očmi sliko, ki si jo včeraj držal v rokah; in tvoja mati te gleda. – In isti pogled počiva na tebi, Felix, kakor je tedaj počival na meni, tistega žarečega in svetega dne, ko mi je padla v naročje in te spočela. – In naj te sedaj preveva karkoli, dvom in zmeda, sedaj pač veš resnico, kakor si je to želela tvoja mati, in nimaš več možnosti, da bi pozabil, da si moj sin.

FELIX: Vaš sin ... – Nič več kot beseda. Ki odzvanja v prazno. – Ko vas pogledam, se tega sicer zavedam, a ne dojemam.

JULIAN: Felix! –

FELIX: Odkar to vem, ste mi bolj tuji. (*Obrne se proč.*)
Zavesa.

Četrto dejanje

Vrt pred hišo gospoda von Sala. Levo bela pritlična hiša s prostrano teraso, s katere šest kamnitih stopnic vodi dol na vrt. Široka steklena vrata vodijo s terase v salon, v ospredju je majhen ribnik, polkrožno okrog njega raste nekaj dreves. Aleja vodi od tu prečno proti desni. Na začetku te aleje, v bližini ribnika, stojita dva stebra. Na teh dveh stebrih sta marmorna doprsna kipa dveh rimskih cesarjev. Kamnita polkrožna klop z naslonjalom stoji pod drevesi desno od ribnika. V ozadju se lesketa kovinska ograja med vse redkejšim rastjem. Za ograjo se razprostira gozdno pobočje z rdečim listjem. Nežno modro jesensko nebo. Tišina. – Senca za nekaj hipov ostane prazna.

Prvi prizor

S terase prideta Sala in Johanna. Ona v črnih oblačilih, Sala v sivi obleki, s temnim površnikom, ogrnjenim čez ramena. – Počasi se spuščata po stopnicah.

SALA: Zeblo te bo. *(Stopi nekaj korakov nazaj v sobo, vzame ogrinjalo in z njim ogrne Johanno čez rame. Počasi se spuščata na vrt.)*

JOHANNA: Veš, kaj si domišljam? ... Da je današnji dan najin dan – da pripada nama, samo nama. Priklicala sva ga, in če bi hotela, bi ga lahko zadržala ... Drugi ljudje so danes le gostje na tem svetu. Kajne? ... To pa zato, ker si ti nekoč govoril o tem dnevu.

SALA: O tem ...?

JOHANNA: Da ... ko je bila mama še živa ... Zdaj pa je zares napočil. Listje je rdeče, zlate koprene legajo na gozdove, nebo je blede in daljno, in dan je še veliko lepši in bolj žalosten, kot sem kdaj lahko slutila. In doživljam ga v tvojem vrtu in se zrcalim v tvojem ribniku. Ona je prisotna in naju opazuje. Pa vendar tega dne ne bova mogla zadržati, tega zlatega dne, kakor voda tu ne bo mogla ohraniti moje podobe, ko bom odšla.

SALA: Čudno, v tem jasnem, toplem zraku je že slutnja zime in snega.

JOHANNA: Le zakaj te to skrbi? Ko se bo slutnja uresničila, boš že davno v neki drugi pomladi.

SALA: Kako to misliš?

JOHANNA: No, tam, kamor greste, verjetno ni takšnih zim kot pri nas.

SALA *(zamišljeno)*: Ne, ni takšnih zim kot pri nas. *(Premolkne.)* Kaj pa ti?

JOHANNA: Jaz ...?

SALA: Mislim, kaj boš storila, ko bom odšel?

JOHANNA: Ko boš odšel? *(Ga opazuje. On gleda nekam v daljavo.)* Kaj nisi že odšel za daljši čas? Mar nisi oddaljen tudi v tem trenutku?

SALA: Le kaj govoriš? Saj sem pri tebi ... Kaj boš storila, Johanna?

JOHANNA: Saj sem ti že povedala. Odšla bom – tako kot ti.

Sala zmaje z glavo.

JOHANNA: Kakor hitro bo mogoče. Trenutno mi še manjka poguma. Kdo ve, kaj bo iz mene, če ostanem tukaj.

SALA: Dokler smo mladi, so nam vsa vrata odprta, in za vsakimi vrati se začne svet.

JOHANNA: Toda svet je prostran in nebo neskončno le, če se nikogar ne oklepamo. In zato bi rada odšla.

SALA: Odšla – s kakšno lahkoto to rečeš. Pa vendar so potrebne številne priprave in načrti.

Ti pa to besedo izgovarjaš, kako da bi morala le razpreti krila in že bi poletela v daljave.

JOHANNA: Če si odločen – dobiš krila.

SALA: Te ni nič strah, Johanna?

JOHANNA: Hrepenenje brez strahu, to bi bilo prečudovito hrepenenje, ki ga sploh ne bi bila vredna.

SALA: Kam te bo vodilo?

JOHANNA: Bom že našla svojo pot.

SALA: Lahko si izberemo pot, ne pa ljudi, ki jih srečamo na njej.

JOHANNA: Misliš, da ne vem, da mi ni dano, da bi doživljala same lepe stvari? Tudi strašne, zlovešče stvari me čakajo.

SALA: In kako boš vse to prenašala? ... Boš to lahko prenesla?

JOHANNA: Ne bom vedno iskrena kot ti. Lagala bom, in tega se veselim. Ne bom vselej dobre volje in ne vselej pametna. Motila se bom in trpela. Tako pač mora biti.

SALA: Ti vse to veš vnaprej, pa vendar ...

JOHANNA: Da.

SALA: In zakaj? ... Zakaj potem odhajaš, Johanna?

JOHANNA: Zakaj odhajam? ... Nekoč bom pretresena ob pogledu na samo sebe. Tako globoko pretresena, kakor si lahko le, če ti nič ni tuje. Na primer, ko se ozreš nazaj na svoje življenje. Kajne?

SALA: Včasih verjetno res. A prav v takšnih pretresljivih trenutkih nič ne leži za menoj, temveč je spet prisotno. In sedanost je pretekla. (*Sede na klopi.*)

JOHANNA: Kako to misliš?

Sala si z roko zakrije oči, molči.

JOHANNA: Kaj ti je? Kje si?

Tih veter, listje šumi in pada.

SALA: Sem otrok in na poniju jezdim čez polje. Moj oče je za menoj in me kliče. Tam na oknu me čaka mama; okrog temnih las ima ovit siv svilen šal in mi kar naprej maha ... Jaz pa sem mlad poročnik na vojaških vajah in stojim na griču in svojemu poveljniku poročam, da za gozdičkom čakajo sovražni lovci, pripravljeni, da planejo v boj, spodaj v opoldanskem soncu pa vidim, kako se bleščijo bajoneti in gumbi ... Jaz pa ležim sam v čolnu, ki ga odnaša, in gledam v temnomodri poletni zrak, in neskončno lepe besede se navezujejo ena na drugo – tako lepe, kakor jih še nikdar nisem mogel zapisati ... In počivam na klopi v soparnem parku ob Luganskem jezeru, Helene sedi poleg mene, v rokah ima knjigo z rdečim ovitkom; tam preko pod magnolijo se igra Lilli s svetloasim angleškim fantom, slišim ju klepetati in smejati ... Z Julianom se počasi sprehajam sem ter tja po šumečem listju, pogovarjava se o sliki, ki sva jo videla prejšnji dan. In vidim to sliko: dva stara mornarja s razbrazdanima obrazoma sedita na preobrnjenem čolnu in turobno pogledujeta na neskončno morje. In njuno žalost občutim globlje kot slikar, ki ju je naslikal, globlje, kakor sta jo občutila sama, ko sta bila še pri življenju ... Vse to, vse to je tu – če le zaprem oči, mi je bližje kot ti, Johanna, če te ne vidim in molčiš.

Johanna se otožno zazre vanj.

SALA: Sedanost ... le kaj to pomeni? Se s prsmi dotikamo prsi trenutka, kakor da bi objeli

prijatelja ali kakor da smo naleteli na sovražnika, ki nam grozi? Ali beseda, ki je ravnokar izzvenela, ni že spomin? Ali ton, s katerim se je začela melodija, ni postal spomin, še preden se pešem konča? Ali tvoj vstop na ta vrt, Johanna, ni že spomin? Ali tvoj korak prek travnika ni stvar preteklosti, mar ni kot korak bitij, ki so že davno pokojna?

JOHANNA: Ne, tako ne sme biti. To me žalosti.

SALA (*spet v sedanosti*): Zakaj ... ne sme biti tako, Johanna. Prav v takšnih trenutkih se zavemo, da nismo ničesar izgubili in da ničesar ne moremo izgubiti.

JOHANNA: Ah, ko bi vsaj lahko vse pozabil in izgubil in bi ti jaz pomenila vse!

SALA (*skoraj presenečeno*): Johanna –

JOHANNA (*strastno*): Ljubim te. (*Premor.*)

SALA: Čez nekaj dni bom odšel, Johanna. Saj veš ... to si vedela.

JOHANNA: Vem. Zakaj to ponavljaš? Morda misliš, da se ti bom nenadoma vrgla okrog vratu kot neka zaljubljenka in sanjala o večnosti? – Ne, takšna pa res nisem, o ne! ... A hotela sem ti še enkrat povedati, da te imam rada. Vsaj enkrat pa smem, kajne? – Me poslušáš? Ljubim te. In rada bi, da bi to nekoč pozneje slišal enako, kakor to zdaj pravim – v nekem drugem trenutku, ki bo tako lep kot ta ... in v katerem drug o drugem sploh ne bova več želela ničesar vedeti.

SALA: Prav zares, Johanna, o tem si lahko prepričana, da nikdar ne bom pozabil tona tvojega glasu. – Toda zakaj bi govorila o večni ločenosti? Morda pa se bova potem spet videla ... čez tri leta ... ali čez pet ... (*Nasmehne se.*) Takrat boš morda že princesa, jaz pa princ kakšnega pokopanega mesta ... In zakaj molčiš?

Johanna si tesneje ogrne ogrinjalo.

SALA: Te mrazi?

JOHANNA: Ne. – A zdaj moram oditi.

SALA: Se ti mudi?

JOHANNA: Pozno je. Rada bi bila doma, preden pride oče.

SALA: Kako čudno. Danes tako hitiš domov in nočeš zamuditi, da tvojega očeta ne bi bilo strah, čez nekaj dni pa ...

JOHANNA: Takrat me tudi ne bo več čakal. Lepo bodi, Stephan.

SALA: Do jutri torej.

JOHANNA: Da, do jutri.

SALA: Spet boš prišla skozi vrtna vrata, seveda.

JOHANNA: Ali se pred vrati ni ravnokar ustavila kočija?

SALA: Vrata so zaklenjena. Nihče ne more priti na vrt.

JOHANNA: Torej, lepo bodi.

SALA: Do jutri.

JOHANNA: Da.

Skupaj se odpravita po vrtu proti vratom.

SALA: Poslušaj, Johanna. – Kaj pa, če bi ti rekel: Ostani.

JOHANNA: Ne, zdaj moram oditi.

SALA: Ne mislim tako.

JOHANNA: Kako pa?

SALA: Mislim, če bi te prosil, da ostaneš pri meni – za ... dolgo.

JOHANNA: Kakšne nenavadne šale.

SALA: Ne šalim se.

JOHANNA: Si pozabil, da se boš – odpeljal?

SALA: Nisem vezan. Nič mi ne preprečuje, da ostanem doma, če ne bom pri volji, da bi se odpeljal.

JOHANNA: Zaradi mene?

SALA: Tega nisem rekel. Morda zaradi sebe.

JOHANNA: O ne, ne smeš se odpovedati potovanju. Ne bi mi oprostil, če bi ti to preprečila.

SALA: Misliš? (*Na preži.*) Kaj pa, če bi odšla oba?

JOHANNA: Kako?

SALA: Če bi se ti podala na potovanje z menoj?

No, nekaj poguma je za to že potrebnega, seveda. Pa saj morda ne boš edina ženska. Tudi baronica Golobina pojde, kakor sem slišal.

JOHANNA: Misliš resno?

SALA: Povsem resno. Sprašujem te, ali bi šla z menoj na potovanje ... kot moja žena seveda, če naj govoriva tudi o takšnih zunanjih stvareh.

JOHANNA: Jaz naj bi?

SALA: Zakaj si tako ganjena?

JOHANNA: S teboj? ... S teboj?

SALA: Ne razumi me narobe, Johanna. Seveda ne boš zato za vse večne čase vezana name.

Ko se vrnemo, se lahko tudi razideva – brez nadaljnega. Povsem preprosto. Toda vseh tvojih sanj ti ne morem izpolniti – to povsem dobro vem ... Ni mi treba takoj odgovoriti. Ure, kot je ta, nas še prehitro napeljuje k besedam, ki naslednjega dne niso več resnične. Nikdar te ne bi rad slišal izgovarjati takšnih besed.

JOHANNA (*ga opazuje, kakor da vpija njegove besede*): Ne, ničesar ne bom rekla ... ničesar ne bom rekla.

SALA (*jo dolgo gleda*): Premisli, pa mi jutri odgovori.

JOHANNA: Da. (*Dolgo ga gleda.*)

SALA: Kaj ti je?

JOHANNA: Nič. – Do jutri. Lepo bodi.

On jo pospremi. Ona odide skozi vrtna vrata.

SALA (*se vrne in ustavi pred mizo*): Kakor da bi iskal njeno podobo ... Zakaj je bila tako ganjena? ... Od sreče? – Ne, to ni bila sreča ... Zakaj me je tako gledala? Zakaj se je prestrašila? V njenem pogledu je bilo nekakšno slovo za vedno. (*Nenadoma se zdrzne.*) Ali je morda moje stanje takšno? ... Toda od kod naj bi ona to vedela? ... Potem to vedo tudi drugi! (*Zastrmi se predse.*)

Počasi stopi gor na teraso, nato v salon in se takoj vrne, tokrat z Julianom.

Drugi prizor

Sala in Julian.

JULIAN: In vse to veličastvo nameravate kmalu zapustiti?

SALA: Verjetno bo možna tudi vrnitev.

JULIAN: To bi si pa želel za oba.

SALA: S tolikšnim dvomom to pravite ...

JULIAN: No ja, v mislih imam nenavaden članek v Tagespost.

SALA: O čem?

JULIAN: No, o dogajanju ob Kaspijskem morju.

SALA: Ah, ste prebrali tudi že tukajšnje časopisje?

JULIAN: Razmere na posameznih območjih, ki jih boste prečkali, se zdijo nadvse nevarne.

SALA: Pretiravanje. Mi imamo boljše informacije. Po mojem mnenju se za temi članki skrivajo ljubosumni angleški znanstveniki. To, kar ste

prebrali, je bilo prevedeno iz časnika Daily News. Tam je to pisalo že pred tremi tedni. – Ste morda videli Felixa?

JULIAN: Še včeraj zvečer je bil pri meni. Danes pa sem bil pri Wegratu. Hotel je videti sliko svoje mame, ki sem jo naslikal pred triindvajsetimi leti. – In tako je nanese, da sem mu vse povedal.

SALA: Tako torej. (*Zamišljeno.*) In kako je sprejel?

JULIAN: Še skoraj bolj je bil pretresen, kot sem si mislil.

SALA: No, upam, da niste pričakovali, da se vam bo vrgel v objem kot izgubljeni sin v komediji.

JULIAN: Ne. Gotovo ne. – Vse sem mu povedal, nisem si prizanašal; zato je močnejše od vsega drugega občutil krivico, ki se je zgodila soprogu njegove matere. A to ne bo dolgo trajalo. Kmalu bo razumel, da se v nekem višjem smislu ni zgodila nikakršna krivica. Ljudje Wegratove baže niso ustvarjeni za to, da bi nekaj zares posedovali – ne žene ne otrok. Morda jim pomenijo pribežališče, nahajališče – a domovine nikdar. Razumete, kaj hočem reči? Poklicani so, da v svoj objem sprejmejo bitja, ki so utrjena ali zlomljena od neke druge strasti. Toda ne slutijo, od kod prihajajo. Namenjeno jim je tudi, da ta bitja vzgajajo in oskrbujejo, a ne razumejo, kam so namenjena. Obstajajo, da se nevedni žrtvujejo in v tej žrtvi najdejo srečo, ki bi se komu drugemu zdela precej uborna ... Molčite?

SALA: Poslušam vas.

JULIAN: Pa mi ničesar ne rečete?

SALA: No, ja ... saj je mogoče tekoče igrati lestvice, tudi če je trup violine počen ...

Tretji prizor

Julian, Sala in Felix. Nato vstopi služabnik. Nekoliko se stemni.

SALA: Kdo je?

FELIX (*na terasi*): Jaz sem. Vaš služabnik mi je povedal ...

SALA: O, Felix! Dobrodošli.

FELIX (*se spusti na vrt*): Dober večer, gospod von Sala. – Dober večer, gospod Fichtner.

JULIAN: Dober večer, Felix.

SALA: Zelo sem vesel, da vas vidim tukaj pri meni.

FELIX: Kako čudovita stara drevesa!

SALA: Kakor da smo sredi gozda – le ograjo morate odmisлити. – Kaj vas je privedlo k meni, Felix? Šele jutri zjutraj sem vas pričakoval. Ste se že odločili?

JULIAN: Ali motim?

FELIX: Oh, ne. Saj ni skrivnost. – Sprejemam vaš predlog, gospod von Sala, in vas prosim, bodite tako prijazni in govorite z grofom Ronskym.

SALA (*mu poda roko*): Kako sem vesel ... (*Julianu.*) Gre za našo azijsko pustolovščino.

JULIAN: Kako? ... Ti se nameravaš udeležiti te ekspedicije?

FELIX: Da.

SALA: Ste se o tem že pogovorili s svojim očetom?

FELIX: Danes zvečer se bom. – A to je le formalnost. Odločen sem, če ne bo kakšnih drugih preprek ...

SALA: Še danes bom govoril z grofom.

FELIX: Kako se vam lahko zahvalim?

SALA: Ni za kaj. Moja beseda tu sploh ni več potrebna. Grof ve o vas vse, kar je treba vedeti.

SLUŽABNIK (*se pojavi na terasi*): Neka dama sprašuje, ali so milostljivi gospod doma.

SALA: Ni navedla svojega imena? – Naj mi gospoda za hipec oprostita. (*Stopi proti služabniku in odide.*)

Četrti prizor

Julian in Felix.

JULIAN: Odšel boš?

FELIX: Da. Zelo sem srečen, da se mi je ponudila ta priložnost.

JULIAN: Pa si se že pozanimal po resničnem namenu te odprave?

FELIX: Vsekakor me čakajo resnična dejanja in širni novi svet.

JULIAN: Ali vsega tega ni mogoče najti v kakšnih manj brezizhodnih okoliščinah?

FELIX: Verjetno bi bilo možno. A ne ljubi se mi čakati.

Peti prizor*Felix, Julian, Sala in Irene.*

IRENE (še na terasi, s Salo): Saj vendar nisem mogla zapustiti Dunaja, ne da bi izpolnila obljubo.

SALA: Prav lepa hvala, gospodična Herms.

IRENE (se s Salo spusti po stopnicah): Kako čudovit dom imate. – Dober večer, Julian. Dober večer, gospod poročnik.

SALA: Malo prej bi morali priti, gospodična Herms, pa bi vse videli obsijano s soncem.

IRENE: Saj sem bila že pred dvema urama tukaj. A takrat je bil to začaran grad. Ni bilo mogoče vstopiti. Nihče se ni odzval na moje zvonjenje.

SALA: Ah, ja. Oprostite; če bi slutil ...

IRENE: Nič ne de. Čas sem dobro izkoristila.

Odpeljala sem se globlje v gozd, mimo Neustifta in Salmansdorfa. Izstopila sem in se sprehodila po poti, ki se je spominjam iz nekih davnih časov. (S pogledom ošine Juliana.) Oddahnila sem si na klopi, kjer sem pred mnogimi, mnogimi leti počivala z dobrim znancem. (Nasmehne se.) Se še spominjate, gospod Fichtner? Tako lep razgled na travnike in celotno mesto, vse do Donave se vidi.

SALA (pokaže proti kamniti klopi): Si boste še tukaj malo oddahnili, gospodična Herms?

IRENE: Hvala. (Z monoklom si podrobno ogleda doprsne kipe rimskih cesarjev.) Tukaj se človek počuti kar nekako rimsko ... Upam, da nisem gospodov zmotila sredi pogovora?

SALA: Nikakor ne.

IRENE: Meni pa se zdi tako. Tako resni ste. – Bom raje kar odšla.

SALA: Ne, ne smete, gospodična Herms. – Felix, imate morda še kakšno vprašanje zame, glede najine zadeve?

FELIX: Če nama gospodična Herms za minutko oprostite ...

IRENE: Kar izvolita, seveda!

SALA: Oprostite, gospodična Herms –

FELIX: Gre za korake, ki jih moram storiti v svoji enoti ... (Hodi. Počasi se oddaljuje s Salo.)

Šesti prizor*Irene in Julian.*

IRENE: Le kakšne skrivnosti imata ta dva? Kaj se tukaj sploh dogaja?

JULIAN: Nič skrivnostnega. Mladi mož se želi udeležiti ekspedicije, sem slišal. In seveda se morata marsikaj dogovoriti.

IRENE (se ozre proti Felixu in Salo): Julian. – On je.

Julian molči.

IRENE: Ni mi treba odgovoriti. Neprestano sem razmišljala samo o tem ... ne razumem, kako da tega nisem ugotovila že prej. On je. – In triindvajset let ima. – Jaz pa sem takrat, ko si me nagnal, dejansko pomislila: Samo da se ne bo ubil! ... Tam pa se sprehaja njegov sin.

JULIAN: In kaj mi to pomaga? Ne pripada mi.

IRENE: Samo poglej ga! Tukaj je, živ je, mlad in lep! Kaj ni to že dovolj? (Vstane.) Mene pa je uničilo.

JULIAN: Kako? ...

IRENE: Me razumeš? Uničilo za vedno ...

JULIAN: Tega pa nisem niti slutil.

IRENE: Pa saj mi ne bi mogel pomagati. (Premor.) Adieu. Se opravičujem. Reci jima, kar hočeš.

Odpeljala se bom in ničesar več nočem vedeti.

JULIAN: Kaj ti pa je? Saj se ni nič spremenilo.

IRENE: Misliš? ... Zdi se mi, kakor da se je teh triindvajset let nenadoma povsem spremenilo. – Zbogom.

JULIAN: Zbogom. Na svidenje.

IRENE: Na svidenje? Ti je sploh kaj do tega?

Res? – Si žalosten, Julian? ... Zdaj se mi pa že spet smiliš. (Zmaje z glavo.) Takšni pač ste, kaj hočemo!

JULIAN: Zberi se, prihajata.

Sedmi prizor*Irene, Julian, Sala in Felix.*

SALA: Tako, pa sva vse dorekla.

FELIX: Zelo sem vam hvaležen. Zdaj pa se moram posloviti.

IRENE: Jutri že spet odpotujete?

FELIX: Tako je, gospodična.

IRENE: Verjetno ste prav tako namenjeni v mesto, gospod poročnik? Če vam ni neprijetno, vas lahko vzamem s seboj.

FELIX: Zelo prijazni ste.

SALA: Kako, gospodična Herms ...? To je bil pa res kratek obisk.

IRENE: Da, nekaj stvari moram še urediti. Jutri se namreč ponovno odpravljam v divjino; in verjetno se tokrat zlepa ne bom vrnila na Dunaj. Torej, gospod poročnik?

FELIX: Adieu, gospod Fichtner. In če vas morda ne bom več videl ...

JULIAN: Še se bova videla.

IRENE: Ljudje si bodo mislili: gospod poročnik in gospa mama. *(Še zadnjič s pogledom ošine Juliana.)*

Sala pospremi Irene in Felixa gor na teraso.

Julian ostane sam na vrtu; hodi gor in dol. Čez nekaj časa se Sala vrne.

Osmi prizor

Julian in Sala.

JULIAN: Vas nič ne skrbi, da vaše posredovanje pri grofu Ronskem ne bo uspešno?

SALA: Od grofa sem že vnaprej prejel določena zagotovila, sicer Felixu sploh ne bi zbujal skomin.

JULIAN: Zakaj ste to sploh storili, Sala?

SALA: Verjetno zato, ker mi je Felix zelo simpatičen in rad potujem v prijetni družbi.

JULIAN: Niste niti pomislili, kako me bo zbolelo ob misli, da ga lahko izgubim?

SALA: Le kaj govorite, Julian! Izgubiš lahko vendar samo nekaj, kar si nekdaj posedoval. In poseduješ lahko samo nekaj, do česar imaš pravico. To veste ravno tako dobro kot jaz.

JULIAN: Ali konec koncev nimaš določene pravice do nekoga že samo zato, ker ga potrebuješ? – Kaj res ne razumete, Sala, da je on moje poslednje upanje? ... Da sploh nimam več nikogar in ničesar razen njega? ... Da v vse smeri segam v prazno? ... Da me je groza osamljenosti, ki me čaka?

SALA: In kaj bi vam pomagalo, če bi ostal? Le kaj bi vam osebno pomagalo, če bi do vas občutil nekakšno otroško naklonjenost? ... Kaj bi vam

pomagal on sam ali kdorkoli kot on? ... Groza vas je osamljenosti? ... In če bi imeli ob sebi ženo, mar danes ne bi bili ravno tako sami? ... In če bi vas obkrožali otroci in vnuki, ne bi bili sami? ... In če bi ohranili vse svoje bogastvo, svojo slavo, svoj genialni talent – ne bi bili sami? ... In čeprav bi naju spremljal spreved bakhantk – po poti navzdol mora vsak sam ... predvsem mi, ki nismo nikomur pripadali. Staranje je pač samotno opravilo za človeka naše baže, in nor je, kdor pravočasno ne poskrbi za to, da ni od nikogar odvisen.

JULIAN: Kaj pa vi, Sala, ste prepričani, da nikogar ne potrebujete?

SALA: Potreboval sem jih na takšen način, da mi bodo vedno na voljo. Vselej sem zagovarjal neko ustrezno razdaljo. Nisem kriv, da drugi tega ne sprevidijo.

JULIAN: Glede tega imate prav, Sala. Nikoli in nikdar niste nikogar ljubili.

SALA: Morda. Kaj pa vi? Verjetno ravno tako ne, Julian ... Ljubiti pomeni, da si na svetu za nekoga drugega. Ne pravim, da je to stanje, ki bi si ga želel, a vsekakor mislim, da sva bila oba od tega karseda oddaljena. Kaj ima to, kar ljudje najine baže prinašamo na svet, opraviti z ljubeznijo? Marsikaj zabavnega, zlaganega, nežnega, pokvarjenega, strastnega se izdaja za ljubezen – a ljubezen to vendarle ni ... Sva se kdajkoli žrtvovala za karkoli, kar ne bi služilo zgolj najinim čutom ali nečimrnosti? Sva kdaj oklevala, preden sva opeharila ali nalagala poštenjake, če nama je to obetalo urico sreče in naslade? ... Sva kdajkoli tvegala svoj mir ali življenje – ne iz objestnosti ali lahkomišelnosti ... ne, temveč da bi s tem služila bitju, ki si nama je predalo? ... Sva se kdajkoli odpovedala sreči, razen če je bilo tako udobneje? ... Mar res menite, da lahko midva od kogarkoli – moškega ali ženske – terjava karkoli, kar sva jim podarila? Ne mislim biserne ogrlice, denarja ali prefinjene modrosti, temveč košček lastnega bitja – urico svojega obstoja, ki sva jo dejansko zapravila z njimi, ne da bi morala takoj poravnati račune, s kakršnim koli denarjem že. Ljubi moj Julian, na široko sva odpirala svoje duri in razkazovala svoje zaklade –

nisva pa bila zapravljiva. Ne vi ne jaz. Mirno si lahko seževa v roke, Julian. Nekoliko manj se smilim sam sebi kot vi, to je edina razlika. – A saj vam ne pripovedujem ničesar novega. Saj vse to veste ravno tako dobro kot jaz. Za naju sploh ni mogoče, da se ne bi poznala do obisti; občasno se resnično naprezava, da bi se motila o samih sebi, a nama to ne uspe. Drugim lahko najine neumnosti, najine podlosti ostanejo prikrite – nama nikdar. V globini svoje duše vedno veva, pri čem sva. – Hladi se, Julian, pojdiva v sobo. *Začneta se vzpenjati po stopnicah.*

JULIAN: Morda je vse to res, Sala. A vendar mi boste pritrdili: če na svetu obstaja kdo, ki nam ne bi smel izstavljal računa za napake našega življenja, potem je to prav gotovo ta, ki nam dolguje svoj obstoj.

SALA: Tu sploh ne gre za nikakršno izstavljanje računov. Vaš sin ima občutek za bistveno, Julian, še sami ste to rekli. In čuti, kako malo je zanj storil ta, ki ni storil drugega, kakor da ga je spočel.

JULIAN: Potem pa naj bo vsaj tako kot prej, ko še ni ničesar vedel. Zanj bi rad bil spet človek kot vsi drugi. Ne more kar tako oditi ... Tega ne bi prenesel. Mar si zaslužim, da tako beži pred menoj? ... In čeprav vse, kar sem do danes v sebi imel za dobro in resnično – konec koncev tudi naklonjenost temu mlademu človeku, ki je moj sin, ni nič drugega kot samoprevara – ga zdaj vendarle ljubim ... Me razumete, Sala? Ljubim ga in ne zahtevam ničesar drugega, kakor da mi to verjame, preden ga bom za vedno izgubil ...

Tema. – Vzpneta se na teraso in odideta v salon. – Oder je nekaj časa prazen. Veter se okrepi.

Deveti prizor

Johanna pride z desne, počasi hodi mimo ribnika vse do terase. – Okna salona, ki gleda na vrt, so osvetljena. Sala sedi za mizo, pride služabnik in mu naliže kozarec vina. – Johanna se ustavi. Zdi se nadvse vznemirjena in stopi dva koraka po stopnicah navzgor proti terasi. Sala zasliši šum in se bežno ozre. Johanna to opazi, hitro se spusti po stopnicah s terase in se ustavi ob ribniku. Zazre se v vodo. Zavesa.

Peto dejanje

Wegratov vrt.

Prvi prizor

Dr. Reumann in Julian.

Dr. Reumann sedi za majhno mizo in si nekaj zapisuje v beležko.

JULIAN (*prihiti čez verando*): Je to res, gospod doktor?

DR. REUMANN (*vstane*): Da, res je.

JULIAN: Izginila je?

DR. REUMANN: Da, izginila je. Od včeraj popoldne je ni več. Nobenega sporočila ni pustila, ničesar ni vzela s seboj – preprosto odšla je in se ni več vrnila.

JULIAN: Toda, kaj se je zgodilo?

DR. REUMANN: Prav ničesar ne vemo. Morda je šla in se bo vrnila. Ali pa je nenadoma sklenila ... Ko bi le vedeli, zakaj.

JULIAN: Kje pa so drugi?

DR. REUMANN: Ob desetih se bodo spet zbrali tukaj. Obiskal sem že več bolnic in drugih krajev, kjer bi lahko našel kakšno sled ... Profesor bo verjetno zdaj podal prijavo.

Drugi prizor

Dr. Reumann in Julian. Prihiti Felix.

FELIX: Še kar nič?

DR. REUMANN: Nič.

Julian poda Felixu roko.

DR. REUMANN: Od kod prihajate?

FELIX: Bil sem pri gospodu von Sala.

DR. REUMANN: Kako pa to?

FELIX: Ni se mi zdelo nemogoče, da bi on kaj domneval, da bi nas lahko usmeril.

A ne ve ničesar. Če bi kaj vedel – če bi vedel kaj določenega, bi mi povedal. O tem sem prepričan. Ležal je še v postelji, ko sem se najavil pri njem. Menil je, da sem prišel zaradi najinih načrtov. A ko je slišal, da je Johanna izginila, je prebledel ... A ničesar ne ve.

Tretji prizor

Julian, Dr. Reumann in Felix. Pride še Wegrat.

WEGRAT: Še kar nič?

Drugi zmajejo z glavo. Julian mu seže v roko.

WEGRAT (*sede*): Od mene so zahtevali podatke, iztočnice. Imamo kakšne? ... Jaz jih nimam ... Meni je vse skupaj prava uganka. (*Obrne se proti Julianu.*) Popoldne je odšla, da bi šla na kratek sprehod, kot že tolikokrat ... (*Obrne se k Felixu.*) Si ti morda karkoli opazil? ... Meni se zdi povsem nemogoče, da bi imela kakršnekoli namene, ko je zapuščala hišo ... da bi kakorkoli vedela – da odhaja za vedno.

FELIX: Morda pa.

WEGRAT: Vedno je bila zelo zaprta vase – še posebej zadnje čase, odkar ji je umrla mama. – Je to morda vzrok? ... Se vam zdi možno, gospod doktor?

Dr. Reumann skomigne z rameni.

FELIX: Le kdo od nas jo je zares poznal? Le komu je kdo drug mar?

DR. REUMANN: Verjetno je kar dobro, da je tako, saj bi bili sicer vsi blazni od sočutja, gnusa ali strahu. (*Premolkne.*) Zdaj moram k svojim bolnikom; nekaj neodložljivih obiskov imam. Opoldne bom spet tukaj. Na svidenje. (*Odide.*)

Četrti prizor

Julian, Felix in Wegrat.

WEGRAT: In tako opazuješ, kako odrasča bitje, iz otroka postaja dekle, mlada dama ... in sto tisoč besed si ji izrekel ... Nato pa nekega dne vstane od mize, vzame klobuk in plašč in odide ... odide brez slovesa, in nimaš pojma, kam jo je odneslo, v nič ali v kakšno novo življenje.

FELIX: Toda karkoli se je že zgodilo, oče – dejstvo je, da je hotela proč. In to naju lahko vsaj malo pomiri.

WEGRAT (*zmajuje z glavo, ne ve, kaj bi*): Vse odleti proč ... po lastni volji, proti svoji volji – proč.

FELIX: Oče, ne moreva vedeti, kaj se je zgodilo. Povsem možno je, da je Johanna skovala kak načrt, ki ga je nato spet opustila. Morda se bo že čez nekaj ur ali dni spet vrnila.

WEGRAT: Misliš ... se ti zdi možno?

FELIX: Možno – da. A tudi če ne bo prišla ...

načrt, o katerem sem ti govoril včeraj, oče, ta načrt bom seveda opustil. V teh okoliščinah še pomisliti ne morem na to, da bi bil tako daleč in tako dolgo proč od tebe.

WEGRAT (*Julianu*): Zdaj se bo pa še žrtvoval zame!

FELIX: Morda lahko dosežem, da me premestijo sem.

WEGRAT: Ne, Felix, saj veš, da tega ne morem sprejeti.

FELIX: To ni žrtev. Zagotavljam ti, oče, ostal bom pri tebi, ker zdaj res ne bi mogel oditi.

WEGRAT: Oh, Felix, lahko bi odšel – lahko boš odšel. Zaradi mene ti res ni treba ostati – ne smeš ostati. Ne vem, ali bi mi sploh kaj pomagalo, če bi ti opustil svoje načrte, ki si se jih lotil s tolikšnim navdušenjem. Nesprejemljivo bi se mi zdelo od tebe, da bi zdaj odstopil, in kaznivo od mene, če bi to sprejel. Vesel bodi, da se ti je končno ponudila pot, na kateri boš morda našel vse, kar si želiš. Še sam sem srečen, Felix. Celo življenje bi trpel, če bi ti zamudil to priložnost.

FELIX: Ampak od včeraj se je marsikaj, neskončno veliko spremenilo – zate in zame.

WEGRAT: Zame – morda. – A ne bi več o tem. Ne prenesem in ne sprejem nobene žrtve. Sprejel bi jo, če bi mi konkretno koristila. A saj te ne bi imel nič bolj, kakor če odideš ... še manj ... sploh ne. Usodi, ki se je zgrnila nad naju, ne smeva poleg njene prirojene moči podeliti še dodatne moči s tem, da bi v svoji zmedenosti storila stvari, ki so v nasprotju z najinim bistvom. Nekoč bova preseгла nesrečo, pa naj bo še tako strašna. Toda kar zagrešimo proti svoji najgloblji biti, tega nikdar več ne moremo popraviti. (*Se obrne k Julianu.*) Mar ni tako, Julian?

JULIAN: Popolnoma prav imaš.

FELIX: Hvala ti, oče. Hvala ti, da si mi olajšal, da se strinjam s teboj.

WEGRAT: Je že dobro, Felix ... V teh nekaj tednih, ko boš še v Evropi, se bova lahko še marsikaj pogovorila, morda več kot v zadnjih letih. Zares, tako malo veva drug o drugem ... Ah, utrujen sem. Celo noč sem bedel.

FELIX: Si ne bi malo odpočil, oče?

WEGRAT: Odpočil ... Saj boš ostal doma, Felix, kajne?

FELIX: Da, čakal bom. Kaj pa naj drugega?

WEGRAT: Razbijam si glavo ... Le zakaj se ni pogovorila z menoj? Zakaj nisem ničesar vedel o njej? Zakaj sem ji bil tako tuj? (*Odide.*)

Peti prizor

Julian in Felix.

FELIX: In temu človeku smo vsi lagali – vse njegovo življenje.

JULIAN: Na tem svetu ni greha, zločina ali prevare, ki je ne bi bilo mogoče popraviti. In prav za to, kar se je zgodilo nam, naj ne bi bilo nobene pokore in pozabe?

FELIX: Mar ne razumete? ... Laž smo prignali do skrajnosti. Ne morem preko tega. In ta, ki je to storila, je bila moja mama –, tisti, ki jo je napeljal k temu, pa ste bili vi –, in laž sama sem jaz, dokler veljam za nekoga, kdor nisem.

JULIAN: Pa razkrijva resnico, Felix. – Pripravljen sem stopiti pred vsakega sodnika, ki ga boš izbral, pokoren bom vsaki sodbi, ki mi jo bodo izrekli. – Ali naj bom prav jaz na veke vekov preklet? Naj jaz, edini od vseh, ki so grešili, nikdar ne bi smel reči: »Opravil sem svojo pokoro«?

FELIX: Prepozno je. Priznanje odvzame krivdo le, dokler lahko krivec za to plača. Ta rok pa je, kakor sami čutite, že davno potekel.

Šesti prizor

Felix, Julian in Sala.

FELIX: Gospod von Sala! Mi želite kaj povedati?

SALA: Da. – Dobro jutro, Julian ... Kar ostanite,

Julian: Zelo vesel sem, da imam pričo. (*Felixu.*)

Ste odločeni, da se boste podali na ekspedicijo?

FELIX: Odločen sem.

SALA: Tudi jaz. A morda se bo zgodilo, da bo eden od naju svojo odločitev prekrical.

FELIX: Gospod von Sala ...?

SALA: Ne bi bilo dobro, če bi se na tako oddaljeno pot podali z nekom, ki bi ga najraje ustrelili, če bi ga zares dobro poznali.

FELIX: Gospod von Sala, kje je moja sestra?

SALA: Ne vem. Ne vem, kje je v tem trenutku.

Včeraj zvečer, preden ste prišli vi, me je še zadnjič zapustila.

FELIX: Gospod von Sala –

SALA: Ob slovesu je dejala: Do jutri. Zdaj vidite, da sem bil danes zjutraj povsem upravičeno začuden, ko ste se pri meni pojavili vi. Dovolite mi, da vam poleg tega povem, da sem včeraj Johanno prosil, naj bo moja žena, kar jo je očitno pretreslo. Tega vam ne govorim, ker bi želel karkoli olepševati. Kajti v moji prošnji ni bilo namena, da bi popravil kakršnokoli krivico, temveč sem to storil verjetno iz nekega trenutnega vzgiba – kakor še marsikaj. Gre le za to, da boste vedeli resnico. Na razpolago sem vam v vseh pogledih. – Zdelo se mi je pomembno, da vam to povem, preden se bova na koncu koncev morda skupaj podala v globine zemlje ali morda spala pod istim šotorom.

FELIX (*po dolgem premolku*): Gospod von Sala ... ne bova spala pod istim šotorom.

SALA: Kako?

FELIX: Vaše potovanje ne bo več trajalo tako dolgo. (*Dolg premor.*)

SALA: Tako torej ... Razumem. Ste prepričani?

FELIX: Popolnoma. (*Premor.*)

SALA: Je Johanna to vedela?

FELIX: Je.

SALA: Hvala vam. – Oh, mirno se lahko dotaknete moje roke. Zadeva je izpeljana tako viteško, kot je le možno. – No? ... Ni v navadi, da bi odrekli stisk roke tistemu, ki leži na tleh.

FELIX (*mu poda roko*): Le kje bi lahko bila?

SALA: Ne vem.

FELIX: Ni ničesar namignila?

SALA: Ne.

FELIX: Ničesar ne domnevate? Je morda navezala kakšne stike – v tujini? Ima kje prijateljice ali prijatelje, za katere ne vem?

SALA: Ne da bi jaz vedel.

FELIX: Mislite, da je še živa?

SALA: Ne vem.

FELIX: Nočete več govoriti, gospod von Sala?

SALA: Ne morem več govoriti. Ničesar več nimam povedati. Zdravi mi ostanite, pa srečno pot. Pozdravite grofa Ronskyja.

FELIX: Pa saj se menda ne vidiva zadnjič?

SALA: Le kdo bi vedel?

FELIX (*mu poda roko*): Odhitel bom k očetu.

Obljubil sem mu, da mu sporočim, kar bom izvedel od vas.

Sala prikima.

FELIX (*Julianu*): Adieu. (*Odide.*)

Sedmi prizor

Julian in Sala.

Skupaj odhajata.

JULIAN (*ko se Sala nenadoma ustavi*): Zakaj oklevate? Pojdiva.

SALA: Zelo čudno je, če to veš. Tančice vse zastrejo ... Proč z vami, tančice! Ne mika me, da bi vas trpel, dokler sem še tukaj – pa čeprav samo za eno uro ...

JULIAN: Pa sami to verjamete?

SALA (*dolgo strmi v Juliana*): ... Ali verjamem ...? – Dobro se je držal, vaš sin ... Ne bova spala pod istim šotorom ... Ni slabo! Tega bi se lahko domislil ...

JULIAN: Zakaj ste se ustavili? Mi želite še kaj povedati?

SALA: Nekaj bi vas rad vprašal, Julian.

JULIAN: Sala?!

SALA: Dokler nisem prišel do sem, nisem spregovoril o neki nenavadni halucinaciji, na katero sem naletel. Mislim, da je bila ...

JULIAN: Povejte že!

SALA: Zamislite si: preden sem se oddaljil od hiše – takoj po tem, ko je Felix odšel, sem stopil na vrt – to pomeni, sprehajal sem se po njem – v nekem posebnem vznemirjenem stanju, ki ga boste razumeli. In ko sem prišel mimo ribnika, se mi je zazdelo, kakor da na dnu vidim ...

JULIAN: Sala!

SALA: Voda se je modrikasto zeleno lesketala, zgodaj zjutraj nanjo padajo sence bukev. In kako čudno, da je Johanna včeraj rekla: »Voda lahko le za kratek čas ohrani mojo podobo ...« – Nekako tako, kakor da bi želela izzivati usodo ... In ko sem šel mimo ribnika, se mi je zazdelo ... kakor da bi voda vendarle ohranila njeno podobo.

JULIAN: Je to res?

SALA: Res – ali ne res ... le kaj naj mi to pomeni? Zame bi bilo to vprašanje zanimivo le, če bi bil še kakšno leto ali uro na tem svetu.

JULIAN: Se nameravate ...?

SALA: Seveda se nameravam. Saj vendar ne mislite, da bom čakal križem rok? To bi se mi zdelo nekoliko neprijetno. (*Z nasmehom reče Julianu.*) Le kdo vam bo zdaj dajal iztočnice, prijatelj dragi? Hja, no, konec je ... Kje je zdaj vse? ... Kje so Karakalove terme? Kje je Luganski park? ... Kje je moja lična mala hiša? ... Nič dlje in nič bliže kot marmorne stopnice, ki vodijo v skrivnostno globino ... Tančice legajo čez vse ... – Vaš sin bo morda izvedel, da je pri tristodvanjsti stopnici konec – in če ne, ga niti ne bo skrbelo. – Se vam ne zdi, da se je dobro držal? ... Na sploh se mi zdi, da sedaj odrasča boljši rod; več pokončne drže, manj duha. – Naj vam bo nebo naklonjeno, Julian.

Julian mu hoče slediti.

SALA (*prizanesljivo in odločno*): Ostanite tukaj, Julian. Najinega pogovora je konec. (*Hitro odide.*)

Osmi prizor

Julian in Felix. Nato Wegrat.

FELIX (*se hitro približuje*): Gospod von Sala je odšel? Moj oče je hotel govoriti z njim. – Vi pa ste še tukaj? ... Zakaj je gospod von Sala odšel?

Kaj vam je rekel? – Johanna ... ! ... Johanna ...?

JULIAN: Umrla je ... utopila se je v ribniku.

FELIX (*krikuje od groze*): Kam pa je odšel on?!

JULIAN: Ne boš ga več našel.

FELIX: Kaj namerava?

JULIAN: Poravnal bo svoje račune ... ob pravem času ...

Wegrat pride z verande.

FELIX (*mu stopi naproti*): Oče ...

WEGRAT: Felix! Kaj se je zgodilo?

FELIX: V Salovo vilo moramo, oče.

WEGRAT: Je umrl? ...

FELIX: Oče! (*Prime Wegrata za roko in jo poljubi.*) Moj oče!

Julian počasi odide.

WEGRAT: Se mora zgoditi toliko hudega, da mi ta beseda zazveni, kakor da jo slišim prvič ...?

Zastor pade.

Priloga gledališkega lista Mestnega gledališča ljubljanskega
Letnik LXXII, sezona 2021/2022, številka 12